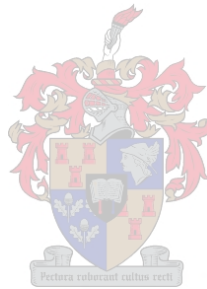

**DIE BENUTTING VAN MUSIEK IN
MAATSKAPLIKE GROEPWERK
MET DWELMAFHANKLIKES**

deur Luna Pieterse

Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad
van Magister in Maatskaplike Werk (Welsynsprogrambestuur) aan
die Universiteit van Stellenbosch

Studieleier : Dr. S.P. Kruger

Stellenbosch

April 2003

VERKLARING

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is en dat ek dit nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê het nie.

OPSOMMING

'n Verkennende studie is in hierdie ondersoek geïmplimenteer ten einde die aard en omvang van volwasse dwelmafhanglikes se emosies en emosionele belewenisse te beskryf, 'n teoretiese verkenning van musiekterapie te doen en dit in verband te bring met maatskaplike groepwerk, en te bepaal in watter mate musiek tydens groepwerk met volwasse dwelmafhanglikes toegepas kan word. Die verkennende studie is ook geïmplimenteer om te bepaal in watter mate maatskaplike werkers kennis oor bogenoemde vorm van intervensie het en in watter mate hulle van mening is dat die benutting van musiek in groepwerkprogramme vir dwelmafhanglikes in inrigtings uitvoerbaar is. Die motivering vir hierdie studie het na vore gekom weens die navorser se belangstelling in kreatiwiteit in die uitvoer van maatskaplike groepwerk. Die doel van hierdie studie is dus om riglyne daar te stel vir die benutting van musiek in maatskaplike groepwerk ten einde effektiewe intervensie aan dwelmafhanglikes in inrigtingsverband te lewer.

Die literatuurstudie het die algemene persoonlikheidstreke, emosies, verdedigingsmeganismes, kommunikatiewe en motiveringsprobleme van dwelmafhanglikes ingesluit. Die gemeenskaplike beginsels, doelstellings en intervensieproses van groepwerk en musiekterapie is ook in die literatuurstudie uitgelig. Daar is veral gefokus op die gemeenskaplike funksies van groepwerk en musiek naamlik die hantering van verdedigingsmeganismes, die eksplorering en uitdrukking van emosies, die bevordering van kommunikasie, die ontwikkeling van 'n positiewe selfbeeld, sosialisering en die fasilitering van persoonlike motivering. Weens die spesifieke gemeenskaplike funksies van groepwerk en musiek, is daar besluit om die waarde van groepwerk en musiek in die aanspreek van dwelmafhanglikes se probleme, te ondersoek.

Die universum is maatskaplike werkers by inrigtings wat intervensie aan dwelmafhanglikes deur middel van groepwerk, bied. Die ondersoek is deur 'n kombinasie van gestruktureerde onderhoude sowel as gestruktureerde vraelyste, gerig. Kwalitatiewe en kwantitatiewe inligting is dus ingesamel. Die resultate van hierdie ondersoek het tot 'n groot mate die bevindinge van die literatuurstudie bevestig

naamlik dat dwelmafhanlikes met sekere persoonlikheidsienskappe, emosies, verdedigingsmeganismes en kommunikatiewe probleme presenteer; dat groepwerk 'n gewenste metode om bogenoemde behoeftes en probleme aan te spreek en te hanteer, is; en dat die benutting van musiek in groepsituasies waardevol in die fasilitering van die uitdrukking van emosies, die afbreek van verdedigingsmeganismes en die fasilitering van onder andere ontspanning, kan wees.

Die aanbevelings het op drie areas gefokus naamlik algemene aanbevelings rakende inrigtingsbeleid, programme en skoling van maatskaplike werkers, aanbevelings ten opsigte van die gemeenskaplike funksies van groepwerk en musiek, en aanbevelings ten opsigte van verdere navorsing. Daar word aanbeveel dat die benuttingswaarde van musiek in groepwerk met 'n spesifieke kliëntegroep, getoets moet word.

SUMMARY

An exploratory study was conducted to determine the nature and extent of the emotions and emotional experiences of alcoholics and chemically dependent adults. The study was also conducted to explore the theoretical field of music therapy and determine how music can be utilized to social group work with alcoholics and chemically dependent adults. The exploratory study was also conducted to determine how many knowledge social workers have about music therapy, and to what extent they believe it can practically be used in social group work with alcoholics and chemically dependent adults.

The researchers' interest in group work and the importance of the use of creative aids during group work is the motivation for this study. The aim of the study is thus to establish guidelines for the use of music in social group work in order to provide effective intervention for alcoholics and chemically dependent adults.

The most general personality traits, emotions, defence mechanisms, communication and motivational problems of alcoholics and chemically dependent adults, have been enclosed in the literature study. The corresponding principles, goals and intervention processes of group work and music therapy was also highlighted. Focus was especially placed on the corresponding functions of group work and music namely the handling of defence mechanisms, the exploration and expression of emotions, the improvement of communication, the development of a positive self-esteem, socialisation and the facilitation of personal motivation. The value of group work and music in the addressing of alcoholics' and chemically dependent adults' problems and needs, has been investigated because of the specific corresponding functions of group work and music.

The universum is social workers at institutions that make use of group work interventions in their treatment programmes for alcoholics and chemically dependent adults. A combination of quantitative and qualitative research methods was used, namely structured interviews as well as structured questionnaires. The results of this

study generally confirmed the findings of the literature study. The recommendations can be divided into three areas namely recommendations concerning policy, programmes and training of social workers, recommendations concerning the corresponding functions of group work and music, and recommendations concerning future research. The importance of further research in the testing of the value of music in group work for specific client groups was especially recommended.

ERKENNING

Hiermee word opregte dank en waardering betuig aan die volgende persone en instansies:

- Dr. S.P. Kruger, my studieleier, vir haar ondersteuning, leiding en geduld.
- Me S. Winckler, vir haar hulp met die tesis se tikwerk.
- Me J. Steele, vir die professionele taalversorging van hierdie tesis.
- Me M. Schreuder, vir haar insette en kritiese denke met die oog op die bevordering van die ondersoek.
- Die maatskaplike werkers en terapeute by die onderskeie inrigtings wat ingestem het om aan die ondersoek deel te neem.
- My moeder vir haar aanmoediging en finansiële ondersteuning.
- Francious Kruger, vir sy ondersteuning, aanmoediging en positiewe energie.

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1

INLEIDING

1.1. Motivering vir die studie	1
1.2. Doel van die studie	5
1.3. Woordomsrywings	
1.3.1. Dwelms	6
1.3.2. Dwelmmisbruik	6
1.3.3. Dwelmafhanlikheid	6
1.3.4. Maatskaplike groepwerk	7
1.3.5. Musiekterapie	7
1.4. Afbakening van die navorsingsveld	8
1.5. Navorsingsmetodologie	9
1.6. Aanbieding van die navorsing	10

HOOFSTUK TWEE

DIE EMOSIONELE KOMPONENT WAARMEE DWELMAFHANKLIKES TYDENS INTERVENSIE PRESENTEER

2.1. Inleiding	12
2.2. Algemene persoonlikheidstrekke van dwelmafhanlikes	13
2.3. Algemene gevoelens en emosies waarmee dwelmafhanlikes tydens intervensie presenteer	17
2.3.1. Gevoelens van neerslagtigheid	18
2.3.2. Eensaamheid	20
2.3.3. Angstigheid	21
2.3.4. Skuld en skaamte	22
2.3.5. Emosionele bevrediging	24
2.3.6. Woede	24

2.4. Verdedigingsmeganismes waarmee dwelmafhanlikes tydens intervensie	
presenteer	26
2.4.1. Woede	29
2.4.2. Ontkenning	29
2.4.3. Vermyding	30
2.4.4. Onttrekking	31
2.4.5. Eksternalisering van die probleem	31
2.4.6. Onderdrukking	32
2.4.7. Hulpeloosheid	32
2.4.8. Die benuttingswaarde van verdedigingsmeganismes tydens groepwerk- intervensie	33
2.5. Die kommunikasie van emosionele belewenis tydens intervensie met	
dwelmafhanlikes	34
2.5.1. Die invloed van motivering op die kommunikasie van emosionele belewenis	35
2.5.2. Die rol van lewensvaardighede in die kommunikasie van emosionele belewenis	36
2.6. Samevatting	37

HOOFSTUK DRIE

DIE GEMEENSKAPLIKE KOMPONENTE EN FUNKSIES VAN GROEP- WERK EN MUSIEKTERAPIE

3.1. Inleiding	38
3.2. Die gemeenskaplike komponente van groepwerk en musiekterapie	40
3.2.1. Gemeenskaplike maatskaplikewerk- en musiek beginsels waarmee dwelmafhanlikes se probleme aangespreek word	40
3.2.1.1. <i>Opregtheid</i>	40
3.2.1.2. <i>Warmte</i>	41
3.2.1.3. <i>Aanvaarding</i>	41
3.2.1.4. <i>Aanmoediging en goedkeuring</i>	42
3.2.1.5. <i>Empatie</i>	42

3.2.1.6. <i>Meegevoel en sensitiwiteit</i>	43
3.2.2. Gemeenskaplike doelstellings en maatskaplike groepwerk en musiek	43
3.2.3. Groepwerk en musiekterapie: gemeenskaplike intervensieproses	46
3.2.3.1. <i>Definiëring van probleme en behoeftes</i>	46
3.2.3.2. <i>Doelformulering</i>	46
3.2.3.3. <i>Die ontwerp van 'n intervensiefase en beplanning van musiek-aktiwiteite</i>	47
3.2.3.4. <i>Evaluering</i>	48
3.2.3.5. <i>Terminering</i>	48
3.3. Die gemeenskaplike funksies van groepwerk en musiek	49
3.3.1. Die hantering van verdedigingsmeganismes	49
3.3.1.1. <i>Die hantering van onttrekking</i>	51
3.3.1.2. <i>Die hantering van algemene vrese en emosies ten einde weerstand af te breek</i>	53
3.3.2. Die eksplorering en uitdrukking van emosies	56
3.3.2.1. <i>Die vrylating van opgehoopte emosies</i>	56
3.3.2.2. <i>Die benutting van musiek vir ontspanning ten einde die vrylating van emosie te fasiliteer</i>	57
3.3.2.3. <i>Die ontlokking van emosies</i>	58
3.3.2.4. <i>Die vermindering van die intensiteit van emosies</i>	59
3.3.2.5. <i>Die reflektoring van emosies</i>	60
3.3.3. Die bevordering van kommunikasie	61
3.3.3.1. <i>Konfrontasie</i>	63
3.3.3.2. <i>Die "hier-en-nou"</i>	63
3.3.3.3. <i>Kommunikasievaardighede</i>	64
3.3.3.4. <i>Kommunikasiepatrone</i>	65
3.3.4. Die ontwikkeling van 'n positiewe selfbeeld	65
3.3.5. Sosialisering	68
3.3.6. Die fasilitering van persoonlike motivering	70
3.3.6.1. <i>Die veranderingsproses</i>	71
3.3.6.2. <i>Motiverende onderhoudvoering</i>	72
3.4. Samevatting	73

HOOFSTUK VIER

DIE BENUTTINGSWAARDE VAN MUSIEK IN MAATSKAP- LIKE GROEPWERK

4.1. Inleiding	74
4.2. Empiriese ondersoek	75
4.2.1. Afbakening van die ondersoek	75
4.2.2. Data-insameling	76
4.3. Resultate van die ondersoek	77
4.3.1. Identifiserende besonderhede	77
4.3.1.1. <i>Ondervinding</i>	77
4.3.2. Persoonlikheidseienskappe waarmee dwelmafhandlikes presenteer	79
4.3.2.1. <i>Geïdentifiseerde eienskappe van dwelmafhandlikes</i>	80
4.3.2.2. <i>Wyse waarop persoonlikheidseienskappe van dwelmafhandlikes deur middel van groepwerk hanteer word</i>	81
4.3.3. Emosies waarmee dwelmafhandlikes presenteer	82
4.3.3.1. <i>Geïdentifiseerde emosies by dwelmafhandlikes</i>	83
4.3.3.2. <i>Fasilitering van die uitdrukking van emosies</i>	84
4.3.4. Kommunikasieprobleme waarmee dwelmafhandlikes presenteer	85
4.3.4.1. <i>Effek van verdedigingsmeganismes op kommunikasie</i>	86
4.3.4.2. <i>Hantering van verdedigingsmeganismes</i>	88
4.3.4.3. <i>Fasilitering van kommunikasie</i>	89
4.3.5. Oorwegings rakende die gebruik van musiek in die inrigting	91
4.3.6. Die gebruik van musiek tydens groepwerk	92
4.3.6.1. <i>Respondente se kennis van die benuttingswaarde van musiek tydens groepwerk</i>	93
4.3.6.2. <i>Benutting van musiek in die inrigting</i>	94
4.3.6.3. <i>Respondente se menings rakende die waarde van musiek as intervensiestrategie</i>	96
4.3.6.4. <i>Effek van musiek op die dwelmafhandlike</i>	97
4.4. Samevatting	99

HOOFSTUK VYF

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

5.1. Inleiding	101
5.2. Gevolgtrekkings	101
5.2.1. Besonderhede aangaande respondente se ondervinding en kennis oor die benuttingswaarde van musiek	101
5.2.2. Groepwerk en musiek : gemeenskaplike komponente	102
5.2.2.1. <i>Beginsels</i>	102
5.2.2.2. <i>Intervensieproses</i>	103
5.2.2.3. <i>Groepkohesie</i>	103
5.2.3. Groepwerk en musiek: gemeenskaplike funksies	103
5.2.3.1. <i>Bevordering van die selfbeeld</i>	104
5.2.3.2. <i>Uitdrukking van emosies</i>	104
5.2.3.3. <i>Fasilitering van kommunikasie</i>	105
5.2.3.4. <i>Hantering van verdedigingsmeganismes</i>	106
5.2.3.5. <i>Sosialisering</i>	107
5.2.3.6. <i>Motivering</i>	107
5.2.3.7. <i>Fasilitering van ontspanning</i>	108
5.3. Aanbevelings	109
5.3.1. Algemene aanbevelings rakende inrigtingsbeleid, programme en skoling van maatskaplike werkers	109
5.3.2. Aanbevelings ten opsigte van die gemeenskaplike funksies van groepwerk en musiek	110
5.3.2.1. <i>Benutting van musiek ten einde die uitdrukking van emosie te fasiliteer</i>	110
5.3.2.2. <i>Benutting van musiek ten einde kommunikasie te bevorder</i>	111
5.3.2.3. <i>Benutting van musiek ten einde verdedigingsmeganismes te hanteer</i>	112
5.3.2.4. <i>Benutting van musiek tydens motiverende onderhoudvoering</i>	113
5.3.2.5. <i>Benutting van musiek ten einde ontspanning te fasiliteer</i>	113
5.3.3. Verdere navorsing	114
5.4. Samevatting	114

BIBLIOGRAFIE**BYLAE****VRAELYTE**

TABELLE

Tabel 3.1. Die ontwikkeling van die selfbeeld: 'n vergelyking	69
Tabel 4.1. Die aanspreek en hantering van persoonlikheidseienskappe	82
Tabel 4.2. Die fasilitering van die uitdrukking van emosies	84
Tabel 4.3. Effek van verdedigingsmeganismes tydens groepwerk met dwelmafhandlikes	87
Tabel 4.4. Die hantering van verdedigingsmeganismes tydens groepwerk met dwelmafhandlikes	88
Tabel 4.5. Die fasilitering van kommunikasie	90
Tabel 4.6. Die behandelingspan se oorwegings rakende die benutting van musiek	91
Tabel 4.7. Effek van musiek op dwelmafhandlikes	98

FIGURE

Figuur 4.1. Ondervinding van maatskaplike werkers	77
Figuur 4.2. Persoonlikheidseienskappe van dwelmafhandlikes	80
Figuur 4.3. Emosies waarmee dwelmafhandlikes presenteer	83
Figuur 4.4. Verdedigingsmeganismes waarmee dwelmafhandlikes presenteer	86
Figuur 4.5. Kennis van die benuttingswaarde van musiek	93
Figuur 4.6. Benutting van musiek in die inrigting	94
Figuur 4.7. Menings rakende die benutting van musiek	96

HOOFSTUK EEN

INLEIDING

1.1. MOTIVERING VIR DIE STUDIE

Kreatiwiteit in maatskaplike groepwerk is toenemend van belang, aangesien dit die kliënt nuwe insigte en perspektiewe help ontwikkel, nuwe oplossings help genereer en kliënte meer kreatief in die aanwending van hul eie sterktes en steunstelsels in hulle omgewings maak (De Swart & Hofmeyer, 1990: 115). In die lig van bogenoemde is dit belangrik om op die waarde van musiek as kreatiewe medium in maatskaplike groepwerk te let. Die gebruik van musiek in terapeutiese situasies kan tot betekenisvolle uitkomst lei, soos die eksplorasië van persoonlike gevoelens; positiewe veranderinge ten opsigte van emosionele toestande; die ontwikkeling van gevoelens van beheer deur middel van positiewe en suksesvolle ervarings met musiek; asook praktiese probleemoplossing. Musiekterapie dra ook by tot die oplossing van konflikte wat tot sterker gesins- en portuurverhoudings lei (American Music Therapy Association, "Frequently asked questions about music therapy", 1999).

Gallant, Holosko en Siegel (1997:43) meld dat musiek as tipe intervensie in die maatskaplikewerk-praktyk 'n relatiewe nuwe metode is en dat literatuur in dié veld beperk is. Hulle verwys egter na Bruscia (1989) wat die transdissiplinêre aard van musiekterapie in verband gebring het met die maatskaplikewerk-professie, omdat musiekterapie ego-ondersteuning deur middel van musikale voltooiing of vervulling bied, en ook interpersoonlike vaardighede ontwikkel wat tot persoonlike uitdrukking lei (Gallant *et al*, 1997: 43).

In hierdie ondersoek gaan die navorser die waarde van musiek in maatskaplike groepwerk, spesifiek ten opsigte van dwelmafhanglikes, toelig. Gallant *et al* (1997: 42-43) noem dat wanneer dwelmafhanglikes uitdrukking gee aan hul persoonlike ervarings en traumatiese belewenisse deur middel van alternatiewe mediums soos prosa, digkuns, en musiek, hulle dikwels daarna daarin slaag om kwessies rakende hul

afhanklikheid te konfronteer; tot persoonlike insigte te kom; en uiteindelik te groei. Die navorser wou bepaal of maatskaplike werkers wat met die kliëntegroep werk, dié vorm van intervensie benut. Indien nie, wil die navorser ondersoek of die maatskaplike werkers van mening is dat die benutting van musiek tydens maatskaplike groepwerk, implementeerbaar is. Die navorser het op die onderwerp besluit weens persoonlike belangstelling in musiekterapie en die moontlike toepassing daarvan in die maatskaplikewerk-praktyk.

Na die bestudering van verskeie literatuur (Du Preez, 1998; Barnard, 1993; Dalley, Shaverien, Weir, Halliday, Hall en Waller, 1987) is dit duidelik dat daar gemeenskaplike beginsels tussen maatskaplike groepwerk en musiekterapie is. Dit is om dié rede dat die navorser van mening is dat die twee intervensievorme mekaar in die behandeling van dwelmafhanlikes kan komplimenteer. Barnard (1993:60) noem dat maatskaplike werkers se houding nie-veroordelend moet wees, hulle 'n positiewe gesindheid teenoor die dwelmafhanlike moet hê en aanvaarding en toleransie vir die afwykende gedrag van die afhanklike moet toon. Empatiese meeleving en oordrag van begrip vir die afhanklikes se ervarings, gedrag en gevoelens is ook baie belangrik. Maatskaplike werkers moet bewus wees van die afhanklike se behoefte aan belangstelling en opregtheid en dit respekteer deur belangstelling te toon, opreg te wees, vertrouwe in hul eie vaardighede te hê, kalm te wees en in die hulpverleningsproses te volhard (Barnard, 1993: 61-62). Die navorser is van mening dat maatskaplike groepwerk en musiekterapie dieselfde doelstelling het, naamlik om 'n veilige ruimte waarin die kliënt sekere ervarings kan beleef, te skep. Dalley *et al* (1987:159) haal Carl Rogers (1959:95-103) aan en beskryf die kunsterapeutiese klimaat as een wat psigologiese vryheid en veiligheid toelaat deur middel van positiwiteit, warmte en akkurate empatie.

Deur die benutting van musiek in die maatskaplike groepwerkproses kan groepkohesie en –gebondenheid tussen die groeplede bevorder word. Bunt (1994:28) noem dat musiek mense bymekaar bring en tot 'n gevoel van kohesie bydra. Dit help mense om onmiddellik deel te voel van 'n groep, juis as gevolg van die mens se natuurlike aangetrokkenheid tot musiek. De Swart en Hofmeyer (1990:116) sluit aan by die

stelling en noem dat die benutting van musiek in groepsverband 'n manier is om groepsgebondenheid tussen groeplede te verhoog en sosialiseringseleenthede te verleen.

Deur die benutting van musiekterapeutiese tegnieke kry die groeplede die geleentheid om aan hul innerlike gevoelens uitdrukking te gee deur middel van simbole. Bunt (1994: 28-29) beskryf musiek as 'n metafoor of 'n simbool en noem dat dit dikwels waardevolle betekenis het: 'n uiterlike vorm van innerlike beelde en gevoelens. Dalley *et al* (1987:159) verwys na Jung (1966) wat die belangrikheid van kreatiwiteit of kuns beklemtoon om probleme uit die onderbewuste na die bewuste op te roep, as gevolg die simboliese aard van kuns. Dalley *et al* (1987: 159) stem saam met Jung dat iemand wat psigies ongesond is, deur 'n kreatiewe proses gaan waar die psige poog om die onderbewuste en die bewuste bymekaar te bring. Hy glo ook dat kuns 'n belangrik rol in die menslike psige speel en dat terapie op kunstige vlak tot die uitsortering van probleme wat uit die onderbewussyn spruit, bydra (Dalley *et al*, 1987: 159). Dramaterapeute maak byvoorbeeld gebruik van teaterstukke, mites, sprokies en tradisionele verhale om relevante temas saam met kliënte (groeplede) te eksploreer. Sodoende word probleme en verhoudings op 'n simboliese wyse aangespreek (Jennings, 1992:7,38).

Een van die belangrikste bydraes wat musiektegnieke in groepwerk met dwelmafhanglikes lewer, is die uitdrukking en hantering van gevoelens in die groepsituasie. Bunt (1994:28) beskryf hoe die gebruik van musiek katarsiese oomblikke kan uitlok, veral tydens vrye improvisasie, waar positiewe en negatiewe emosies in musiek uitgedruk kan word en die lede kan leer hoe om uiting te gee aan emosies op konstruktiewe maniere binne 'n veilige atmosfeer. De Swart en Hofmeyer (1990:116-117) noem verder dat musiek gebruik kan word om groeplede se gevoelens te reflekteer. Dalley *et al* (1987:168) skryf dat kunsterapeutiese tegnieke die kliënt help om ernstige gevoelens op 'n "speelse" manier uit te druk en ruimte skep vir die bespreking van gevoelens daarna. Daar word ook gemeld dat verskeie kunsmateriale gebruik kan word sodat die kliënt sy gevoelens simbolies kan weergee (Dalley *et al*, 1987: 173). Van Huyssteen (1987:25) noem dat die nie-verbale komponente van

dramabenederings waardevol blyk te wees by mense wat kommunikasieprobleme ondervind. Deur sommige tegnieke van die dramabenederings tydens groepwerkintervensie met dwelmafhanglikes te benut, kan dwelmafhanglikes se kommunikasieprobleme aangespreek word. Daar word na dramabenederings verwys juis omdat musiek, dans en beweging nie net in dramaterapie, maar ook in musiekterapie benut kan word. Weens dwelmafhanglikes se geneigdheid om weerstand teen behandeling te bied en hul geneigdheid om gebruik te maak van verdedigingsmeganismes, soos onttrekking en ontkenning, kan musiek dus effektief in die hantering van passiwiteit en ontkenning wees.

Milgram en Rubin (1992:96) stel dit dat die meeste dwelmafhanglikes waarmee maatskaplike werkers in aanraking kom, ongemotiveerd is om hul gedrag te verander en weerstand teen terapie en/of behandeling openbaar. Hulle is van mening dat 'n goeie en toegeruste werker een is wat groeplede kan fasiliteer om mekaar se weerstand aan te spreek en te konfronteer. Landgarten (1981:185) steun dié mening dat kunstherapie 'n gewenste terapie is vir diegene wat weerstand teen enige vorm van behandeling bied, aangesien die normale verbale verdedigingsmeganismes nie in die kunsproses gebruik kan word nie, en onbewuste materiaal (gevoelens en emosies) só tot uiting in die kuns sal kom. 'n Paar tipiese verdedigingsmeganismes van dwelmafhanglikes is deur Milgram en Rubin (1992:97-98) soos volg beskryf: woede, ontkenning, "superficial compliance" (maak of hulle saamwerk), die toets van limiete, stilswye, monopolisasie van die groepsessie en eksternalisering van die probleem. Dalley *et al* (1987:5) noem dat die kunsterapeutiese situasie die gebruik van kunsmateriaal fasiliteer wat tot die afbreek van verdedigingsmeganismes en die uitdrukking van gevoelens kan lei.

Craig (1995:23) skryf dat sekere persoonlikheidseienskappe dikwels ontwikkel nadat 'n persoon dwelmafhanglik raak. Hierdie persoonlikheidseienskappe is 'n eksterne lokus van beheer, impulsiwiteit, angstigheid, hoë vlakke van sensasiesoeke en vyandigheid. Swak seksuele identiteit, negatiewe selfkonsep, onvolwassenheid, lae frustrasie-, toleransie- en tydsoriëntasie is ook algemeen. Dit is belangrik dat maatskaplike werkers kennis van hierdie emosies en persoonlikheidstrekke dra en dit kan hanteer.

Die navorser is van mening dat die benutting van musiektegnieke hiermee sal help. 'n Voorbeeld van die toepassing van een van die tegnieke, is om musiekinstrumente (soos byvoorbeeld tromme) wat geslaan kan word, te gebruik, sodat die kliënt ontslae kan raak van emosionele spanning en woede.

Uit bogenoemde is dit duidelik dat musiektegnieke kommunikasie op verbale en nie-verbale vlak bevorder. Grobler (1998:146) is van mening dat musiek se grootste terapeutiese waarde een van kommunikasie is. Sy argumenteer verder dat musiek skanse tussen mense wat nie deur taal afgebreek kan word nie, verbreek (Grobler, 1998:146).

Dit blyk dus dat die benutting van musiek waardevol in maatskaplike groepwerk met dwelmaf-hanklikes kan wees. Bogenoemde aspekte sal meer volledig in die verloop van die ondersoek bespreek word.

1.2. DOEL VAN DIE STUDIE

Die doel van die studie is om riglyne daar te stel vir die benutting van musiek in maatskaplike groepwerk ten einde effektiewe intervensie aan dwelmaf-hanklikes in inrigtingsverband te lewer. Om die doel te bereik, is die volgende doelwitte geformuleer:

- om die aard en omvang van volwasse dwelmaf-hanklikes se emosies en emosionele belewenisse te beskryf;
- om 'n teoretiese verkenning van musiekterapie te doen en dit in verband te bring met maatskaplike groepwerk, -beginsels en -tegnieke en te bepaal in watter mate musiek tydens groepwerk met volwasse dwelmaf-hanklikes benut kan word;
- om te bepaal in watter mate maatskaplike werkers kennis het oor bogenoemde vorm van intervensie en in watter mate hulle van mening is dat musiek in groepwerkprogramme vir dwelmaf-hanklikes in inrigtings benutbaar is.

1.3. WOORDOMSKRYWINGS

1.3.1. Dwelms

'n Dwelm is 'n chemiese mengsel, dikwels afkomstig van plante, wat die funksionering van die liggaam en verstand affekteer en verander. Dit kan gebruik word vir gesondheidsdoeleindes of dit kan misbruik word (Amadeo, 1997: 202). Daar is verskillende vorme van dwelmmiddels, soos depressante (byvoorbeeld alkohol), stimulant (byvoorbeeld kokain), opioïedes (byvoorbeeld heroïne), inasemingsmiddels (byvoorbeeld chloroform) ensovoorts (Fisher en Harrison, 2000:16-31).

1.3.2. Dwelmmisbruik

Foster, Freeman en Pillay (1997:292) verwys na die Amerikaanse Psigiatrisiese Vereniging (1994) se beskrywing van mense wat dwelms misbruik. Daardie individue ervaar sosiale, beroeps-, psigologiese en/of fisiese probleme wat met hul dwelmmisbruik geassosieer kan word. Voorbeelde van die probleme is swak gesinsverhoudinge, swak gesondheid en funksionering by die werk (Amadeo, 1997:202). Die individu wat dwelms misbruik, gebruik dwelms dus herhaaldelik in só 'n mate dat dit skadelik of gevaarlik vir homself en vir ander om hom is (Louw & Edwards, 1998:181). Dwelms word dikwels deur mense misbruik ten einde 'n aangename geestelike en/of verstandelike toestand te verkry (Steyn & Verwey, 1999:105).

1.3.3. Dwelmafhanlikheid

Dwelmafhanlikheid is die drang om alkohol of ander dwelms te gebruik ten spyte van die negatiewe of nadelige gevolge daarvan (Fisher & Harrison, 2000:15). 'n Individu is afhanlik van dwelms wanneer sy liggaam nie sonder die daaglikse gebruik van alkohol of ander dwelms kan funksioneer nie. In die geval van fisiese afhanlikheid kan onttrekkingsimptome ervaar word nadat die afhanlike vir ongeveer 24 tot 48 uur sober was (Amadeo, 1997:202). Fisiese afhanlikheid vind plaas omdat die liggaam van die dwelmafhanlike die teenwoordigheid van alkohol of dwelms nodig het om normaal te kan funksioneer (Fisher en Harrison, 2000: 15). Daar ontstaan dus 'n bio-chemiese afhanlikheid tussen die liggaam en die

dwelmmiddel, wat veroorsaak dat die liggaam oor die verloop van tyd nie sonder die dwelm kan funksioneer nie (Louw & Edwards, 1998: 181). Simptome van fisiese afhanklikheid is sweet, bewerasies, versnelde hartkloppings en agitatie sodra inname gestaak word (Amadeo, 1997:202).

Afhanklikheid het ook psigiese komponente. Psigiese afhanklikheid is wanneer die individu 'n sterk behoefte aan die middel ervaar en dit moeilik vind om daarsonder te funksioneer. Die middel word dus gebruik om 'n gevoel van algemene psigiese welsyn teweeg te bring en om die individu te help om 'normaal' te dink, voel en funksioneer (Fisher & Harrison, 2000:15; Louw & Edwards, 1998: 181). Die dwelmafhanglike is met ander woorde iemand wat 'n toleransie vir 'n dwelm ontwikkel, onttrekkingsimptome ervaar en beheer oor sy aksies verloor (Foster, Freeman & Pillay, 1997: 292).

1.3.4. Maatskaplike groepwerk

Maatskaplike *groepwerk* is 'n metode in die maatskaplikewerk-professie, waarvolgens individuele en groepsdoelstellings binne groepsverband deur die doelgerigte toepassing van die groepwerkproses verwesenlik word. Die *groepwerkproses* is 'n sistematiese stel handeling wat gerig is op die verwesenliking van bepaalde doelstellings en wat die benutting van die groepproses insluit. Die *groepproses* is die geheel van dinamiese, interpersoonlike verhoudinge, ontwikkelings en veranderinge in die groep (Nuwe woordeboek vir Maatskaplike werk, 1995: 24, 25).

1.3.5. Musiekterapie

Musiekterapie is die voorgeskrewe gebruik van musiek deur 'n gekwalifiseerde persoon, wat positiewe veranderinge in psigologiese, fisiese, kognitiewe en sosiale funksionering van individue met gesondheids- of opvoedkundige probleme teweeg kan bring. Verskeie individue en groepe waarby diegene met dwelm- en alkoholprobleme ook ingesluit is, kan by musiekterapie baat. Tesame met bogenoemde aspekte kan die emosionele welsyn en kommunikasievermoëns van kliënt(e) deur middel van musikale response geassesseer word. Musieksessies kan dan

vir individue en/of groepe ontwerp word op grond van hul behoeftes, deur die gebruik van improvisasie, die luister na reseptiewe musiek en die skryf en bespreking van lirieke (American Music Therapy Association, "Frequently asked questions about music therapy", 1999).

1.4. AFBAKENING VAN DIE NAVORSINGSVELD

Die volwassene-afdelings van dwelm- en alkoholinrigtings in die Wes-Kaap word vir die doeleindes van die studie as navorsingsveld afgebaken. Dit sluit vyf inrigtings in naamlik:

1. Kenilworth Place
2. Stepping Stones Treatment Centre
3. Hesketh King Rehabilitation Centre
4. Cape Town Drug Councelling Centre
5. Toevlug Rehabilitasiesentrum

Die inrigtings in die Wes-Kaap waar dwelm- en alkoholafhanklikes behandel word, word dus as die diensleweringsveld afgebaken. Die diensleweringsveld sluit spesifiek inrigtings waar maatskaplike intervensie binne die multi-dissiplinêre opset plaasvind, in. Die teikengroep was maatskaplike werkers in die inrigtings wat by groepwerk met dwelmafhandlikes betrokke is. Musiekterapie is die onafhanklike veranderlike wat in maatskaplike groepwerk benut kan word. Hierdie veranderlike is 'n redelike onbekende terrein in maatskaplike werk. Die afhanklike veranderlike is dus die eindresultaat of gevolg van die toepassing van musiekterapie in maatskaplike groepwerk. Aangesien die navorser van mening is dat maatskaplike werkers nie gereeld van musiekterapie in groepwerk met dwelmafhandlikes gebruik maak nie, sal die afhanklike veranderlikes gebaseer word op die menings van maatskaplike werkers oor die waarde en moontlike uitvoerbaarheid van die tegnieke, eerder as op die werklike uitvoering en evaluering van die tegnieke. Ongeveer tien inrigtings in die

Wes-Kaap is genader rakende deelname aan die navorsing. Slegs die bogenoemde vyf inrigtings het ingestem om aan die navorsing deel te neem.

1.5. NAVORSINGSMETODOLOGIE

Aangesien die ondersoekterrein wat nagevors word, redelik onbekend is in maatskaplike werk, word die studie as verkennende navorsing geklassifiseer. Volgens Babbie en Mouton (2001:79) is 'n verkennende studie geskik wanneer die onderwerp van die studie of die studie-area redelik nuut is en die navorser bloot die onderwerp wil eksploreer en nuwe lig op die studie-area wil werp. Die idee is dus om te bou aan 'n basis van algemene idees en tentatiewe teorieë wat op 'n latere stadium meer presies en met meer komplekse navorsingsontwerpe ondersoek kan word. Rubin en Babbie (1993: 107) noem dat 'n verkennende studie baie waardevol in sosiaal-wetenskaplike navorsing kan wees, aangesien dit meestal nuwe insigte rakende 'n spesifieke navorsingsonderwerp verskaf. Babbie en Mouton (2001: 80) noem ook dat 'n verkennende studie gedoen word wanneer die navorser sy eie nuuskierigheid ten opsigte van 'n navorsingsonderwerp wil bevredig, beter begrip in die area wil verkry, en die belangrikheid van verdere ondersoek oor die onderwerp bepaal moet word. Met die huidige navorsing word beoog om nuwe insigte rakende die implementering van musiekterapeutiese tegnieke in maatskaplike groepwerk met dwelmafhandlikes in te win. 'n Tekortkoming of nadeel van 'n verkennende studie is dat dit nie werklike of bevredigende antwoorde op navorsingsvrae verleen nie. Dit kan egter insigte bied in moontlike toekomstige navorsingsmetodes wat wél antwoorde kan verleen (Babbie en Mouton, 2001: 80; Rubin en Babbie, 1993:107).

Die beoogde universum is alle maatskaplike werkers wat intervensie aan dwelmafhandlikes deur middel van groepwerk bied. Die universum is weens praktiese implikasies tot die Wes-Kaap beperk. Volgens Babbie (1991:169-170) en Babbie en Mouton (2001:100) is die universum die teoretiese versameling van studie-elemente (gewoonlik 'n groep mense) waaroor die navorser informasie wil insamel en gevolgtrekkings wil maak. Die steekproef is 'n klein porsie van die totale stel objekte, gebeurtenisse of persone wat saam die subjek (of onderwerp) van die navorsing vorm

(Grinnell, 1988: 240). Dit is belangrik dat die steekproef verteenwoordigend van die groter universum is ten einde te verseker dat die studie geldig is. Steekproefprosedures speel dus 'n groot rol in navorsingsmetodologie (Rubin, 1995: 2389). Die steekproef van hierdie studie val binne die steekproefraamwerk van maatskaplike werkers in die Wes-Kaap wat maatskaplike groepwerk aan dwelmafhanglikes in inrigtingsverband aanbied. 'n Waarskynlikheidsseleksie is gedoen, met spesifieke verwysing na gebiedseleksie. 'n Waarskynlikheidsseleksie (gebiedseleksie) word gedoen wanneer die reis na geografies diverse plekke moeilik is, of wanneer die universum so groot is dat die verkryging en ontwikkeling van 'n lys van al sy lede onprakties is (Rubin, 1995: 2389). Dit is prakties baie moeilik om al die maatskaplike werkers in Suid-Afrika wat met dwelmafhanglikes werk, by die studie te betrek. Daarom is die gebiedseleksie as voldoende beskou. Die bevindinge van 'n studie kan volgens Grinnell (1988:250) nie veralgemeen word tot ander provinsies in die land nie, vanweë heterogeniteit tussen gebiede ("clusters"). As gevolg van die homogeniteit in een gebied (of "cluster"), kan die bevindinge van hierdie studie wel veralgemeen word tot die Wes-Kaap.

Die navorser het van vraelyste gebruik gemaak wat tussen Augustus en Oktober 2002 deur die respondente self voltooi was. Elke vraelys is deur die navorser self afgelewer en weer opgetel na voltooiing. Beide gestruktureerde en ongestruktureerde vrae is in die vraelys gestel, ten einde kwantitatiewe en kwalitatiewe informasie in te samel. Die navorser het ook onderhoude met personeellede by die inrigtings wat wel musiek as vorm van terapie met dwelmafhanglikes benut, gevoer. Die personeellede wat hierdie vorm van terapie gebruik, is dikwels nie maatskaplike werkers nie. Onderhoude is in Oktober met hulle gevoer word ten einde vas te stel wat die effek van musiek op die dwelmafhanglikes tydens intervensie is. Die onderhoude was aan die hand van die vraelys gevoer.

1.6. AANBIEDING VAN DIE NAVORSING

Die navorsing word in vyf hoofstukke aangebied en bestaan uit 'n literatuurstudie en 'n empiriese studie. In die tweede hoofstuk word die aard van dwelmafhanglikes se

emosies en emosionele belewenisse ondersoek en beskryf. Die derde hoofstuk is 'n teoretiese verkenning van musiekterapie en die gemeenskaplike komponente tussen musiekterapie en maatskaplike groepwerk. Die gemeenskaplike komponente en funksies van maatskaplike groepwerk en musiekterapie gaan ondersoek word ten einde te bepaal in watter mate musiek benut en as hulpmiddel tydens groepwerk-intervensie met dwelmafhanglikes toegepas kan word. 'n Beperking in die literatuurstudie is die gebrek aan literatuur oor die benutting van musiek spesifiek in maatskaplikewerk-intervensie en intervensies met dwelmafhanglikes. Hoofstuk vier (die empiriese ondersoek) sal handel oor die kennis van maatskaplike werkers (en ander professionele persone) rakende dié manier van interventie en of hulle die tegnieke tydens groepwerk-sessies in dwelm- en alkoholinrigtings toepas. Hulle menings oor die uitvoerbaarheid van musiek tydens groepwerk met dwelmafhanglikes sal ook in ag geneem word. Na die empiriese ondersoek sal daar in hoofstuk vyf 'n bespreking oor die gevolgtrekkings en aanbevelings rakende die onderwerp volg.

HOOFSTUK TWEE

DIE EMOSIONELE KOMPONENT WAARMEE

DWELMAFHANKLIKES TYDENS INTERVENSIE PRESENTEER

2.1. INLEIDING

Dwelmafhandlikes presenteer met sekere emosionele komponente tydens intervensie. Hierdie emosionele komponente behels algemene persoonlikheidstrekke, emosies, verdedigingsmeganismes en die kommunikasie van emosionele belewenisse (Curren *etal*, 2000: 375; Mischel, 1999:98-99; Craig, 1995:17,23; Gray, 1995:802; Barnard, 1993:60-61; Milgram en Rubin, 1992:98-99). Indien die maatskaplike werker hierdie emosionele komponente van dwelmafhandlikheid verstaan, kan groepwerk effektief toegepas word om self-ontsluiting aan te moedig. Die benutting van musiek in groepwerk kan ook tot suksesvolle intervensie en gedragsverandering by dwelmafhandlikes bydra.

In hierdie hoofstuk gaan na algemene persoonlikheidstrekke wat onder dwelmafhandlikes voorkom gekyk word. Algemene gevoelens en emosies wat deur dwelmafhandlikes ervaar word soos byvoorbeeld depressie, eensaamheid en woede, sal ook bespreek word. Die verskillende soorte verdedigingsmeganismes wat dwelmafhandlikes as weerstand teen intervensie gebruik, sal ook bespreek word, sowel as die redes vir die gebruik van daardie verdedigingsmeganismes.

Die benuttingswaarde van verdedigingsmeganismes in groepwerk-intervensie gaan ook aangeraak word, juis om aan te toon hoe dwelmafhandlikes se weerstand teen intervensie tot voordeel van die groepwerkproses gebruik kan word. Ook sal dwelmafhandlikes se kommunikatiewe vermoëns bespreek word. Hier sal motivering en die gebrek aan sosiale vaardighede aan die onvermoë van dwelmafhandlikes om te kommunikeer, gekoppel word.

Deur kennis van die emosionele komponente te dra en dit aan te spreek deur middel van groepwerk en die benutting van musiek as hulpmiddel tydens groepwerk-intervensie, behoort die maatskaplike werker daarin te slaag om die groeplede se samewerking te verkry en self-ontsluiting by die dwelmafhanlikes te bewerkstellig.

2.2. ALGEMENE PERSOONLIKHEIDSTREKKE VAN DWELMAFHANKLIKES

Verskeie outeurs (Carroll, 1997; Craig, 1995; Gray, 1995; Smyth, 1995; Rice, 1992; Teck-Hong, 1992) stem saam dat daar gemeenskaplike persoonlikheidseienskappe by dwelmafhanlikes geïdentifiseer kan word. Persoonlikheid en sosiale milieu speel 'n belangrike rol in die ontwikkeling van dwelmmisbruik en -afhanklikheid.

Daar is verskeie persoonlikheidstreke wat verwant is aan dwelmmisbruik en met spesifieke omgewingsinvloede korreleer, soos byvoorbeeld differensiële assosiasie, negatiewe sosiale versterkings en motivering (Curren *et al*, 2000: 375). Voorbeelde van hierdie persoonlikheidstreke is gebrek aan inhibisie en die soeke na sensasie. Volgens Mischel (1999: 214) is daar vier tipe sensasie-soekers. Sensasiesoekers is:

- i) mense wat avontuur en ekstase soek (byvoorbeeld gevaarlike sportsoorte);
- ii) dié wat 'n verskeidenheid van ervarings wil beleef;
- iii) individue wat na disinhibisie (sosiale aktiwiteite en stimulasie) streef; en
- iv) mense wat nie van roetine hou nie.

Nog eienskappe van sensasiesoekers is dat hulle meer gevarieerde seksuele ervarings het; meer van 'n verskeidenheid van dwelmmiddels (veral onwettige dwelmmiddels) gebruik maak; meer by hoë-risiko bestuursaktiwiteite betrokke is; en aan meer gevaarlike sportsoorte deelneem. Sensasiesoekers verkies volgens Mischel (1999:215) 'n komplekse intellektualiteit; het 'n hoër toleransie vir dubbelsinnigheid en is meer oorspronklik en kreatief. Hulle is gewoonlik liberaal en non-konformerend, verkies hoë stimulasieberoep en beskou liefde dikwels as 'n tipe spel. Hulle is geneig om minder toegewyd te wees in verhoudings as lae sensasiesoekers (Mischel, 1999: 215).

Dit is belangrik dat die maatskaplike werker van bogenoemde eienskappe kennis dra, ten einde te bepaal hoe om die hoë sensasie-soekende dwelmafhanglike tydens intervensie te benader.

Teck-Hong (1992:7-8) het die verband tussen persoonlikheid en die risiko van dwelmafhanglikheid ondersoek en bevind dat dwelmafhanglikes voor verslawing meer geneig was om na plekke van genot, vermaak en sensasie te gaan as nie-afhanglikes. Nie-afhanglikes was meer geneig om deel te wees van positiewe en opvoedkundige situasies. Nevid *et al* (1996: 329) steun die bevindinge van Curren *et al* (2000:375), Mischel (1999:214-215) en Teck-Hong (1992:7-8) dat persoonlikheid 'n rol speel in dwelmafhanglikheid en noem dat sommige mense wat sensasiesoekers is, wel by dwelmmisbruik betrokke raak, en selfs ook soms met die gereg bots. Hulle noem egter dat die soeke na sensasie nie inherent 'n slegte eienskap is nie.

Craig (1995:17) noem daarenteen dat persoonlikheidstrekke nie so 'n groot rol in die verduideliking van die gedrag van dwelmafhanglikes speel nie. Genetiese, farmaseutiese, omgewings- en sosiale faktore het meer invloed op die proses van afhanglikheid. Tog is daar sekere areas waar persoonlikheidsfaktore wel relevant tot dwelmafhanglikheid is. 'n "Kliniese persoonlikheid" ontwikkel by sommige dwelmafhanglikes na die begin van afhanglikheid. 'n Paar eienskappe van dié tipe persoonlikheid is 'n eksterne lokus van beheer, impulsiwiteit, angstigheid, depressie, die soeke na sensasie, psigopatiese neigings, ekstroverte en vyandige optredes. Hierdie eienskappe kan veral by heroïenverslaafdes gesien word. Craig (1995:25) noem egter dat maatskaplike werkers eerder moet let op persoonlikheidskwessies soos die dwelmafhanglike se houding ten opsigte van behandeling, of op eienskappe wat herstel inhibeer, en houdings, gedrag en karaktereienskappe wat ontwikkeling en positiewe verhoudings in die hulpverleningsituasie verhoed, as wat hulle op die persoonlikheidseienskappe wat deur die ander bogenoemde skrywers genoem word, moet let.

Rice (1992:106-107) is van mening dat die lokus van beheer deel is van 'n persoonlikheid voordat daar sprake is van dwelmafhanlikheid en dat dit bydra tot die mate waarin mense stres hanteer. Hy noem dat individue met 'n eksterne lokus van beheer gebeure (positief en negatief) nie verwant aan hul eie gedrag sien nie, en daardie gebeure as iets buite hul beheer sien. Hulle is dikwels nie gemotiveerd om te verander nie en aanvaar nie verantwoordelikheid vir hulself nie. Mense met interne lokus van beheer verstaan dat positiewe en negatiewe gebeure die gevolg is van hul persoonlike aksies en dat hulle dus die potensiaal het om daardie gebeure te beheer. Hierdie mense het meer effektiewe kognitiewe sisteme en kan situasies en stres (persoonlik, sosiaal en werksgeoriënteerd) beter bemeester en hanteer. Hieruit volg die waarskynlikheid dat dwelmafhanlikes wat weerstand bied teen intervensie en ongemotiveerd is om te verander, of voel dat hulle nie kan verander nie, 'n eksterne lokus van beheer het. Soos reeds in die bostaande gedeelte genoem is, speel selfbeeld 'n groot rol in streshantering. Die selfbeeld bestaan uit selffagting, sosiale selfvertroue, voorkoms en vermoëns (Rice,1992:109). Dit is dus waarskynlik dat dwelmafhanlikes nie goeie selffagting, selfrespek en sosiale vertroue toon nie, en ook nie oor die vermoëns beskik om moeilike situasies te hanteer nie. Die selfbeeld word ook bepaal deur die wyse waarop die individu sy ideale bereik. Wanneer ideale intrinsiek is en bereik word, is die selfbeeld goed, maar wanneer die ideale ekstrinsiek is of nie bereik word nie, is die selfbeeld swak (Nevid *et al*, 1996: 58). Carroll (1997:97) is van mening dat dwelmafhanlikes se geloof en vertroue in hulself van uiterse belang is, aangesien dit nodig is vir besluitneming rakende die staking van dwelmmisbruik. Die geloof en vertroue in die self sal uiteindelik meebring dat die dwelmafhanlikes weer in aanraking met hulself en ander om hulle kom en sodoende spiritueel groei.

Dwelms veroorsaak probleme op enige gebied van maatskaplike funksionering soos byvoorbeeld gesinskonflik, depressie, angstigheid, finansiële probleme, fisiese versteurings en die afname in vermoëns by die werk of skool (Smyth, 1995: 2329). Volgens die DSM-IV is daar sekere dwelmverwante versteurings waarvan maatskaplike werkers kennis moet dra. Ten einde dwelmafhanlikes en hul situasies effektief te assesser, is deeglike kennis van die twee tipes versteurings wat moontlik teenwoordig kan wees, belangrik. Die dwelmgebruik-versteuring is die fisiese en sosiale gevolge van dwelmgebruik. Daar is ook die moontlikheid dat die dwelm-

afhanklike 'n fenomenologiese versteuring kan ontwikkel wat deur die gebruik van of die skielike staking van 'n dwelm veroorsaak word, kan ontwikkel (Gray, 1995: 796-797). Maatskaplike werkers wat met dwelmafhanglikes werk, sit dus met 'n dilemma omdat hulle moet bepaal of die kliënt primêr 'n psigiese versteuring het en dwelms gebruik om die ongemak van die versteuring te verlig en of die kliënt 'n dwelmafhanglike is wat psigiatriese simptome het weens oormatige dwelmgebruik (Gray, 1995:801). Die rol, funksie en gevolge van die dwelmgebruik in die kliënt se psigo-sosiale funksionering (fisies, psigologies, emosioneel, spiritueel, finansieel, sosiaal, ens) moet met ander woorde geassesseer word ten einde te bepaal of die dwelmprobleem primêr of sekondêr is (Smyth, 1995: 2330).

Dwelmafhanglikes het dikwels sekere positiewe en negatiewe bekommernisse, wat omgesit kan word in doelstellinge as deel van die herstelproses. Dié bekommernisse hou gewoonlik nie direk verband met hul dwelmgewoontes nie. Cox, Hendrickson en Blaunt (1995: 35) het 'n studie oor dié bekommernisse gedoen en bevind dat daar drie algemene probleemareas is wat deur dwelmafhanglikes geïdentifiseer word:

- i) beroeps- en/of finansiële probleme;
- ii) interpersoonlike verhoudings; en
- iii) persoonlike eienskappe.

Beroeps- en finansiële probleme behels die verkryging van werk of die verbetering van hul werksituasie en finansiële opset. Probleme op interpersoonlike vlak behels die verkryging of verbetering van intieme verhoudings, die verbetering van verhoudings met gesinslede en kinders, asook die verandering en verbetering van verhoudings met vriende of portuurgroepe (Cox *et al*, 1995:35). Die afleiding kan dus gemaak word dat dwelmafhanglikes probleme met verhoudings ervaar, gesinsprobleme het en dikwels onder die invloed van sekere portuurgroepe verkeer. Wat die persoonlike eienskappe betref, blyk dit asof dwelmafhanglikes 'n groot probleem met hulleself het. Hulle het dikwels 'n negatiewe selfkonsep en negatiewe gedagtes oor hulself, wat dui op 'n lae selfbeeld. Hulle ervaar ook dikwels emosionele probleme soos depressie en dit voel nie vir hulle of hulle struktuur in hul lewens het nie. Hulle beskou hulleself ook as fisies ongesond en onversorgd (Cox *et al*, 1995: 36-37).

2.3. ALGEMENE GEVOELENS EN EMOSIES WAARMEE DWELM- AFHANKLIKES TYDENS GROEPWERK PRESENTEER

Emosies kan beskryf word as 'n fenomeen wat uit verskeie komponente bestaan (Anderson & Guerrero, 1998; Jordan, 1997; Hargie, 1986). Kognisie (die interpretasie van die emosie-ontlokkende situasie of stimulu), gereedheid vir aksie (die toename of afname van behoefte om aksie te neem), gevoelens (die intensiteit van die emosie sowel as die pynlike of aangename dimensie daarvan) en fisiologiese verandering (byvoorbeeld hartkloppings en bloos) is volgens Anderson en Guerrero (1998: 6-7) die vier komponente van emosie. Jung (Mischel, 1999:66-67) noem dat daar vier maniere is waarop die mens lewe ervaar, naamlik sensoriese ervaring, intuïsie, gevoel en denke. Dit is dus duidelik dat die aanspreek van emosies baie belangrik is, veral omdat dit so 'n groot rol in die mens se alledaagse ervaring van die lewe speel en so nou verwant is aan die mens se denkwyses.

Al sukkel dwelmafhandlikes met gevoelsuitdrukking het hulle tog steeds 'n behoefte aan aanvaarding, begrip, belangstelling, respek en opregtheid (Barnard, 1993:60). Mense wat sukkel om uiting te gee aan hul gevoelens, voel dikwels afgestomp en asof hulle nie in kontak met hulself is nie. Ook voel hulle afgesonderd en verwyderd van die samelewing en kan hulle ook depressief raak (Mischel, 1999:293). Emosionele uitdrukking is inherent 'n interpersoonlike ekspressiewe fenomeen. Al kan emosie ervaar word, sonder dat dit gedeel word, lê die natuurlike aard van emosies juis daarin dat dit op interpersoonlike vlak gedeel word. Anderson en Guerrero (1998:9) noem ook dat emosionele uitdrukking op verskillende maniere kan plaasvind. Emosionele uitdrukking kan in private hoedanigheid plaasvind, kan spontaan wees, kan strategies gekommunikeer word en kan ook volgens sekere sosiale reëls gekommunikeer word. Dwelmafhandlikes se onvermoë om gevoelens uit te druk, berus dikwels op wantroue. Barnard (1993:60-61) voer aan dat die kommunikasiepatrone van dwelmafhandlikes in gesinsverband gewoonlik op verdedigingsmeganismes en wantroue gebaseer is en dat hulle gewoonlik tydens intervensie dieselfde vorm van kommunikasie van die maatskaplike werker verwag. Die moontlikheid bestaan dus dat dwelmafhandlikes se behoefte aan emosionele uitdrukking en interpersoonlike self-ekspressie nie bevredig

word nie. Die gevolg daarvan is dat hulle ware gevoelens en emosies nie getoon en aangespreek word nie. Dit is met ander woorde belangrik dat hierdie kwessie aangespreek word sodat dwelmafhanlikes se behoefte aan aanvaarding, begrip en belangstelling bevredig kan word en die dwelmafhanlikes op 'n normale wyse hul emosies en gevoelens kan uitdruk en ventileer.

Daar is 'n paar algemene gevoelstoestande wat dikwels deur dwelmafhanlikes ervaar word, byvoorbeeld neerslagtigheid en angstigheid (Craig, 1995:23). Omdat dwelmafhanlikes dikwels aan lewensvaardighede ontbreek, beskik hulle nie oor die vermoëns om hierdie gevoelstoestande te hanteer nie. Dit is belangrik dat negatiewe emosies tydens intervensie hanteer word, juis omdat dit dikwels tot terugval lei as dit nie deurgewerk word nie (Barnard, 1993: 56, 67). Affek en emosie het dus 'n invloed op gedrag en op 'n individu se pogings tot self-regulasie en die nastreef van doelstellings. Tydens intervensie met dwelmafhanlikes word hul persepsies oor hulleself, die toekoms en die gevolge van hul gedrag en keuses bespreek. Enige iets wat ernstige gevolge (hetsy positief of negatief) vir die individu impliseer, kan 'n emosionele reaksie uitlok (Mischel, 1999: 420). Dit is juis om dié rede dat emosies so 'n groot rol tydens intervensie met dwelmafhanlikes speel. Vervolgens sal 'n verskeidenheid emosies wat moontlik deur dwelmafhanlikes ervaar mag word, bespreek word.

2.3.1. Gevoelens van neerslagtigheid

Gevoelens van neerslagtigheid is verwant aan negatiewe kommunikasiepatrone. Navorsing het getoon dat neerslagtige individue hul gesinne as afkeurend beskryf; dat hulle sosiale isolasie ervaar; dat hulle min intieme verhoudings het; dat hulle min sosiale ondersteuning geniet en; dat hulle oor swak sosiale vaardighede beskik (Anderson en Guerrero, 1998:61-62). Aangesien dwelmmisbruik gesinsprobleme, depressie, angs en afname in algemene vermoëns van 'n individu vererger, is emosionele en psigologiese agteruitgang algemeen by dwelmafhanlikes. Beide Cox *et al* (1995:36-37) en Smyth (1995:2329-2330) stem saam dat dwelmafhanlikes dikwels nie die verband tussen hulle probleme en hul dwelmgebruik sien nie. Anderson en Guerrero (1998: 222) verwys na Lewinsohn (1974) wat dit as hipotese

stel dat depressiewe mense 'n gebrek toon aan sosiale vaardighede wat beteken dat hulle sukkel om positiewe versterkings uit die sosiale omgewing te put en ook sukkel om negatiewe uitkomst of reaksies uit die sosiale omgewing te vermy. Dit is dus waarskynlik dat die neerslagtige dwelmafhanlike 'n gebrek aan sosiale vaardighede en betekenisvolle verhoudings het.

Neerslagtigheid kan ook die gevolg van 'n gebrek aan positiewe versterkings uit die omgewing wees. Volgens dié behaviouristiese uitgangspunt voel die neerslagtige individu sleg oor homself en onttrek hy homself van ander mense en aktiwiteite omdat hy voel dat die omgewing nie op sy pogings reageer nie en ook nie daarin slaag om positiewe versterkings te verskaf nie. Die enigste versterking wat die neerslagtige persoon ontvang, is aandag en simpatie vir sy afwykende en wanaangepaste gedrag. Betekenisvolle individue in sy omgewing raak egter vinnig vervreemd van dié persoon as gevolg van die onaangenaamheid van sy gedrag. Dit veroorsaak dat hy meer geïsoleerd raak en dit lei tot verdere ongelukkigheid en toenemende onttrekking (Mischel, 1999:390). Die neerslagtige dwelmafhanlike sal met ander woorde nog méér vereensaam en geïsoleerd raak, wat weer tot 'n toename in dwelmmisbruik kan lei.

Neerslagtige mense het gewoonlik negatiewe sieninge oor die toekoms en is meer krities teenoor hulself en ander. Hulle het met ander woorde nie baie hoop vir hulle toekoms nie en ervaar dikwels negatiewe denke (Nevid *et al*, 1996: 283).

Om neerslagtigheid te beveg, is dit belangrik om dwelmafhanlikes se verwagtinge van hul eie pogings en aksies in so 'n mate te verander dat hulle kan glo dat hulle self positiewe gevolge kan genereer. Sodoende word dwelmafhanlikes aangemoedig om betrokke te raak by hul eie lewens, asook by die vermindering van hul gevoelens van hulpeloosheid en hopeloosheid. Positiewe denke kan met ander woorde as buffer dien om die dwelmafhanlike te help om negatiewe lewensgebeurtenisse beter te hanteer (Mischel, 1999: 390 & Nevid *et al*, 1996: 284). Ruminasie (dit wil sê wanneer

iemand daarop fokus dat hy of sy depressief is, fokus op die simptome wat ervaar word en op die negatiewe gevolge van die depressie soos in hierdie geval dwelmaf-hanklikheid) is 'n meganisme wat gevoelens van bedruktheid bevorder (Mischel, 1999: 391). Afleiding deur middel van genotvolle en neutrale aktiwiteite is dus nodig. Die depressiewe dwelmafhandlike se aandag moet weggelei word van die simptome van depressie en die moontlike oorsake en gevolge daarvan, na genotvolle en neutrale aktiwiteite (Mischel, 1999: 391).

Uit bogenoemde bespreking is dit duidelik dat denkrigtings en –wyses verander moet word. Aaron Beck (Mischel, 1999: 463) het 'n kognitiewe teorie ontwikkel wat daarop gemik is om depressielyers se denkwyses te verander. Die uitgangspunt is dat die individu se affek en gedrag grootliks bepaal word deur die manier waarop hy die wêreld struktureer of sien. Mischel (1999:463-464) skryf soos volg hieroor: *"His cognitions (verbal or pictorial 'events' in his stream of consciousness) are based on attitudes or assumptions (schemas), developed from previous experience"*. As 'n dwelmafhandlike met ander woorde voel dat niemand vir hom of sy lewe omgee nie, kan hy 'n denkskema ontwikkel wat sy dwelmmisbruik goedkeur omdat dit hom "gelukkig" maak en vir 'n gebrek aan liefde in sy lewe kompenseer.

2.3.2. Eensaamheid

Die gebrek aan goeie verhoudings kan lei tot eensaamheid en intense ongelukkigheid. Eensaamheid ontstaan wanneer daar 'n wanbalans is tussen die individu se behoefte aan sosiale interaksie en die mate waarin die individu werklik deel van sosiale interaksie is (Anderson en Guerrero, 1998:227). Omdat dwelmafhandlikes dikwels verwerp voel, kan gevoelens van eensaamheid ook algemeen wees. Dit is belangrik vir mense se welsyn om persone om hulle te hê saam met wie hulle tyd kan spandeer (Louw & Edwards, 1998:685). Verskillende mense het egter verskillende behoeftes aan affiliasie. Dit is egter 'n algemene feit dat wanneer mense angstig raak, hulle na die teenwoordigheid van ander smag. Dwelmafhandlikes wat tydens intervensie angstig is, sal dus die behoefte aan affiliasie hê, alhoewel hulle dit nie noodwendig sal erken nie. Die eensame dwelmafhandlike wat weerstand teen intervensie bied en ook

oor swak kommunikasievaardighede beskik, is dus die individu wat die grootste behoefte het aan intimiteit en betekenisvolle verhoudings met ander, maar wat boodskappe van onbetrokkenheid en gebrek aan belangstelling uitstuur (Anderson en Guerrero, 1998: 229-230). Mense het ook die behoefte om te assosieer met ander wat soos hulle is (Louw en Edwards, 1998: 685). Weens dwelmafhanglikes se weerstand teen intervensie sal die assosiasie met ander dwelmafhanglikes in groepverband moontlik meer betekenisvol wees as een-tot-een sessies met die maatskaplike werker.

2.3.3. Angstigheid

In Mischel (1999:114-115) se bespreking oor angstigheid word drie elemente van angstigheid uitgelig. Eerstens is angstigheid 'n bewuste gevoel van vrees en gevaar, sonder dat die persoon wat dit ervaar, noodwendig die vermoë het om onmiddellike objektiewe bedreigings wat die gevoel aanwakker, te identifiseer. Angstigheid kan ook 'n fisiese reaksie op die liggaam hê. Derdens kan angstigheid tot 'n versteuring of disorganisasie van effektiewe probleemoplossing en kognitiewe beheer lei. Angstigheid bemoeilik denke, redenasies en die hantering van omgewingseise. Dit is dus waarskynlik dat dwelmafhanglikes se gevoelens van angstigheid tydens intervensie hulle probleemoplossingsvermoëns en die vermoë om gedagtes en gevoelens uit te druk, negatief beïnvloed.

Angstigheid ontstaan natuurlik sodra daar van individue verwag word om van gedrag en lewenstyl te verander. Angstigheid is ook algemeen wanneer mense verwerping of mislukking vrees. Die dwelmafhanglike wat sy gedrag en lewenstyl moet verander, kan as gevolg daarvan heel waarskynlik deur sy portuurgroep verwerp word. Die dwelmafhanglike voel ook dikwels verwerp deur sy gesin wanneer hy/sy in die sorg van professionele persone geplaas word (Anderson en Guerrero, 1998:60-61) en kan dus maklik gevoelens van angstigheid ervaar. Die moontlikheid van mislukking (terugval) in die herstelproses is ook oor die algemeen groot, aangesien motivering laag is, selfbeeld laag is en die dwelmafhanglike se geloof in sy eie vermoëns ook min is (Carrol, 1997:97; Milgram en Rubin, 1992: 98).

Nog 'n rede vir angstigheid is dat dwelmafhanlikes dikwels bedreigd voel deur die hulpverleningsinstansie en angstig raak oor die outoriteit en mag van die instansie (Lishman, 1994:8). Angstigheid is dus 'n algemene verskynsel tydens intervensie met dwelmafhanlikes.

Mischel (1993: 42-43) verwys na Freud wat dinamika beskryf het as die interaksie en konflik tussen die id-impulse wat vrylating soek, en inhibisies/struikelblokke wat die vrylating van gevoelens, gedagtes en gedrag bemoeilik. Hierdie stryd tussen die id-impulse en inhibisies veroorsaak angstigheid. Individue probeer gewoonlik om angstigheid te vermy of so kort as moontlik te hou deur van sosiaal aanvaarbare metodes gebruik te maak. Wanneer die metodes nie werk nie, maak hulle van onrealistiese verdedigingsmeganismes gebruik om die motiewe en konflikte wat ervaar word, nie net vir ander nie, maar ook vir hulself te verbloem. Freud (1936:50-51; Strachey, 2001:86) is ook van mening dat repressie (om iets te vermy) die produk is van angstigheid wat juis angstigheid wil verminder. Angstigheid ontstaan wanneer sekere inligting uit die onderbewussyn bewustelik raak (Mischel, 1999:312). Die bewuswording van die dwelmprobleem in die groepsituasie kan dus tot angstigheid by dwelmafhanlikes lei wat dan weer 'n nadelige impak kan hê op dwelmafhanlikes se probleemoplossingsvermoë en hul vermoëns om gedagtes en gevoelens tydens die terapeutiese proses uit te druk.

Angstigheid moet dus tydens intervensie aangespreek word ten einde die dwelmafhanlikes te help om hulle emosies te verwoord; om hul probleemoplossingsvermoëns te ontwikkel; om hul selfvertroue en selfbeeld op te bou; en om hul samewerking in die hulpverleningsproses te kry.

2.3.4. Skuld en Skaamte

Skuldgevoelens ontstaan wanneer individue onder andere voel dat hulle iemand doelbewus of onwillekeurig seergemaak het of daarin misluk het om iemand anders te

help. Skaamte is 'n emosie wat gevoelens van hulpeloosheid, hartseer, depressie en ook woede insluit. Hierdie gevoelens ontwikkel dikwels wanneer individue slegs bewus is van 'n ongemaklikheid en nie besef dat dit wat hulle ervaar, skuldgevoelens is nie. Gevoelens van angs, onwaardigheid of depressie word ondervind wanneer individue nie hulle skuldgevoelens kan aanvaar nie (Louw en Edwards, 1998: 44). Wanneer 'n individu skaamte ervaar, word gefokus op ander se opinies oor die self en dit gaan met 'n gevoel van ontbloting gepaard. Die individu voel met ander woorde of hy onder observasie is. Skaamte is 'n negatiewe emosie wanneer die individu homself as ondergeskik sien of homself minderwaardig ag, of dink dat hy een of ander fout begaan het (Anderson en Guerrero, 1998: 62-63). Skaamte kom veral algemeen voor wanneer die individu as gevolg van interpersoonlike probleme, hulp soek (Lishman, 1994: 8). Weens dwelmafhanglikes se swak gesins- en ander verhoudinge, die samelewing se afkeur van dwelmmisbruik en die stigma daaraan verbonde, is die kans dat dwelmafhanglikes skuldgevoelens en skaamte ervaar, baie groot. Dwelmafhanglikes mag ook skaamte ervaar tydens self-ontsluiting wanneer informasie rakende dwelmgebruik en die aktiwiteite wat daaruit gevloei het, gedeel moet word.

Die mens se verduideliking van die oorsake van gebeure beïnvloed ook emosies en gevoelens. Hoe 'n individu oor iets voel, gaan daarvan afhang of die oorsaak intern (deur die self veroorsaak) of ekstern (deur iets/ iemand anders) was. 'n Voorbeeld hiervan is die mens se ervaring van trots en skaamte. 'n Gevoel van trots neem toe wanneer die oorsaak intern was. Trots neem af wanneer die oorsaak ekstern was. Dit is dus duidelik dat wanneer iemand suksesvol is as gevolg van sy eie vermoëns en pogings (interne oorsake), dit tot meer positiewe gevoelens oor die self lei. Wanneer sukses bloot gesien word as 'n resultaat van eksterne oorsake soos geluk, is die positiewe gevoelens nie so sterk teenwoordig nie. Dit is net so met skaamte (Mischel, 1999:448-449). Dwelmafhanglikes weier dikwels om te erken dat hul gevoelens en die situasie waarin hulle hulself bevind, interne oorsake het. Hulle verkies dikwels om hul situasie as produk van eksterne faktore te ervaar. 'n Rede hiervoor is dat die mens geneig is om negatiewe uitkomst soos byvoorbeeld dwelmafhanglikheid aan eksterne faktore toe te skryf, terwyl positiewe uitkomst aan interne faktore gekoppel word (Mischel, 1999:44-45). Om skaamte te vermy, kan dwelmafhanglikes met ander

woorde van projeksie gebruik maak. Dit is wanneer onaanvaarbare aspekte van die self aan iets of iemand anders toegeskryf word.

2.3.5. Emosionele bevrediging

Dwelmafanklikes se motivering om te drink of dwelms te gebruik, hang baie af van hul vermoëns om emosionele bevrediging uit ander lewensareas te put. Die waarskynlikheid bestaan met ander woorde dat lae emosionele bevrediging in ander lewensareas dwelmgebruik en –afhanklikheid kan bevorder. Dwelms kan byvoorbeeld gebruik word om negatiewe emosies te hanteer of om positiewe emosies wat andersins nie verkry kan word nie, voort te bring (Cox *et al*, 1995: 30).

2.3.6. Woede

Anderson en Guerrero (1998: 60) noem dat individue dikwels woede ervaar wanneer iets (gewoonlik 'n persoon) met die verwesening van planne en doelstellings inmeng. Dwelmafanklikes kan dus intervensie en die terapeut as inmenging in die verwesening van hulle "planne" (om dwelms te gebruik) beskou (Louw en Edwards, 1998:429). Daar kan dus verwag word dat woede tydens intervensie algemeen is. Individue ervaar ook woede wanneer hulle voel dat hulle private en openbare identiteit aangeval of gekritiseer word. Omdat die dwelmafanklike se identiteit dikwels in terapie bevraagteken word, kan dit dus gevoelens van woede uitlok (Milgram en Rubin, 1992: 99). Woede kan met ander woorde die dwelmafanklike se manier wees om sy dwelmgewoonte te beskerm en om teen verandering in lewenstyl vas te skop. Die afbreek van die ou identiteit en ontwikkeling van 'n nuwe identiteit word in hoofstuk drie bespreek.

Die vrylating van woede is gewoonlik baie belangrik en die onvermoë om woede te verwoord, kan die individu se funksionering negatief beïnvloed. Onaanvaarbare uitdrukking van woede kan in die vorm van aggressie plaasvind en die maatskaplike werker moet hierop voorbereid wees (Louw en Edwards, 1998:443). Die aanvaarbare vrylating van woede teenoor iemand anders daarenteen, kan lei tot positiewe uitkomstes soos emosionele nabyheid aan mekaar en gedeelde ervaring en begrip vir mekaar.

Katarsis, die verligting van spanning of angstigheid en die verkryging van mag oor die situasie, is ook maniere om gevoelens van woede te hanteer (Anderson en Guerrero, 1998: 190).

Dit is belangrik dat daar gewerk word met die woede wat dwelmafhandlikes ervaar en dat hulle geleer word hoe om hulle woede op aanvaarbare wyses uit te druk. Averill (1993:182-184) soos na verwys deur Barnard (1993) het die volgende "reëls" ten opsigte van die hantering van woede neergelê.

- 1) Almal het die reg om kwaad te word wanneer hulle onreg aangedoen is, hetsy dit doelbewus of onbewustelik was.
- 2) Woede moet gerig wees op diegene of objekte wat verantwoordelik was vir die aksie of situasie van onreg.
- 3) Woede moet nooit na onskuldige partye verplaas word nie.
- 4) Die doel van woede moet wees om die situasie te herstel en nie om die situasie te intimideer nie.
- 5) Die graad van woede moet pas by die graad van onreg wat die individu aangedoen is.
- 6) Woede moet so gou as moontlik na onregpleging tot uitdrukking kom.
- 7) Die uitdrukking van woede moet opgevolg word met die oplossing van die situasie.

Omdat woede ook 'n verdedigingsmeganisme is, kan dit tydens intervensie gebruik word as 'n aanknopingspunt in gesprekke. Hier is dit baie belangrik om die emosie aan te spreek. Woede en ander verdedigingsmeganismes wat algemeen by dwelmafhandlikes voorkom, sal hierna bespreek word.

2.4. VERDEDIGINGSMEGANISMES WAT DWELMAFHANKLIKES TYDENS INTERVENSIË GEBRUIK

As gevolg van dwelms ondervind die dwelmafhanglike probleme in baie areas van sy funksionering soos byvoorbeeld probleme met vertroue en kommunikasie (Barnard, 1993:61). Tog sien dwelmafhanglikes selde die verband tussen hul probleme en hul dwelmgebruik. Daarom word informasie nie maklik oor dié onderwerp gedeel nie en word verdedigingsmeganismes benut om die self te beskerm (Smyth, 1995:2329).

Volgens die Freudiaanse analiste is verdedigingsmeganismes die kern van psigodinamika. Verdedigingsmeganismes is die prosesse waardeur die ego balans probeer handhaaf tussen die impulse van die id, die realiteit en die eise wat deur die super-ego daargestel word. Verdedigingsmeganismes is met ander woorde kognitiewe pogings om interne en angswekkende stimuli te hanteer. Hierdie pogings om die self te verdedig, vind gewoonlik onderbewustelik plaas (Mischel,1999:43,115). Verdedigingsmeganismes keer ook dat sekere drange en wense tot uiting kom, as dit nie konsekwent is met die individu of die samelewing se morele waardes nie (Nevid *et al*, 1996: 37).

Milgram en Rubin (1992:98-99) noem dat daar drie redes is waarom dwelmafhanglikes van verdedigingsmeganismes gebruik maak en weerstand bied teen intervensie. Dwelms word dikwels geneem om gemak te verseker en pyn te verminder. Die terapeutiese proses beteken dat die inneem van dwelms gestaak moet word en dat jare se opgeboude pyn moontlik blootgelê kan word. Tweedens kan die onttrekking van dwelmmiddels na jare se gebruik tot ernstige fisiese pyn en ongemak lei, selfs ook die dood. Dwelmafhanglikes ervaar ook psigologiese onttrekkingsimptome, met ander woorde die afhanklike lewenstyl is net so verslawend as die chemikalieë in die dwelmmiddel self. Derdens is verskeie dwelmafhanglikes se lewens, en veral beroepslewens, op dwelms gerig. Die dwelm-persona is gevolglik die dwelmafhanglikes se enigste identiteit as volwassene.

Nog 'n rede vir die gebruik van verdedigingsmeganismes deur dwelmafhanlikes is hulle gebrek aan motivering om te verander. Dit is 'n erkende feit dat mense wat besluite moet neem, beïnvloed word deur die potensiële voordele en verliese van die besluit (National Institute of Mental Health, "Chapter 1: Emotion and Motivation"). Dwelmafhanlikes is dikwels nie gemotiveer nie, omdat hulle voel dat die potensiële verliese meer as die potensiële voordele gaan wees.

Gray (1995:802) beskryf weerstand teen intervensie as 'n biopsigososiale gevolg van dwelmmisbruik. Sy is van mening dat dwelmafhanlikes dikwels meer waarde heg aan hul verhouding met dwelms as aan hul verhoudings met gesinslede en vriende. Dwelmafhanlikes is ook geneig om mense te kategoriseer op grond daarvan dat hulle dwelmgebruik goedkeur of afkeur. Om dié rede sal dwelmafhanlikes onder meer die maatskaplike werker as 'n bedreiging beskou en verdedigingsmeganismes gebruik om behandeling te vermy. Anderson en Guerrero (1998: 66) sluit aan by Gray en noem dat negatiewe emosies sal ontwikkel wanneer 'n individu voel dat die bereiking van 'n belangrike lewensdoel (bv om dwelms te vind en te gebruik) deur iemand anders onderbreek of verhoed word. Daarom kan die maatskaplike werker en intervensie aanvanklik 'n negatiewe emosionele respons tot gevolg hê.

Rice (1992:268-269) het die verband tussen persoonlikheid, gesondheid, selfbeeld en stres nagevors en het onder andere bevind dat die mens hanteringsmeganismes ontwikkel om stres te kan hanteer. Hanteringsmeganismes is kognitiewe en gedragspogings van die individu om eise te bemeester, verminder of tolereer. Die eise kan intern of ekstern wees en word gewoonlik met die oog op een van twee dinge hanteer, naamlik om die verhouding tussen die self en die omgewing te verander of om emosionele pyn en nood te verminder. Individue met 'n lae selfbeeld is geneig om hulself as onbevoeg te sien in die hantering van "dreigende" situasies en voel dat hulle nie oor die vaardighede beskik om hierdie situasies te hanteer nie (Rice, 1992:109-110). Barnard (1993:66-67) noem dat dwelmmisbruik 'n hanteringsmeganisme is, veral by dwelmafhanlikes wat nooit lewensvaardighede ontwikkel het wat hulle kan help om situasies op meer konstruktiewe en positiewe maniere te hanteer nie. Die lewensvaardighede wat dikwels by dwelmafhanlikes ontbreek en waardevol is vir

die herstelproses, is interpersoonlike verhoudings, die hantering van negatiewe en positiewe emosies, die hantering van groepsdruk, selfhandhawing, hantering van stres, ontwikkeling van probleemoplossende vermoëns, die hantering van hoë-risiko situasies en sosialiseringvaardighede.

Rice (1992:274) verwys verder na die gebruik van dwelms om stres te verlig of te elimineer, as self-medikasie en dus 'n hanteringsmeganisme. Cox *et al* (1995:40) noem dat dwelms as self-medikasie dikwels positiewe emosies tot gevolg het en dat dit ook negatiewe emosies wat deur frustrasies in die dwelmafhanglike se lewe veroorsaak word, kan teenwerk. Dwelmafhanglikes kan slegs gemotiveer word tot verandering as die dwelmgebruik ander bronne van plesier in hul lewens negatief beïnvloed of as dit pyn in ander belangrike lewensareas veroorsaak. Deur die aanspreek van die verskillende domeine van die afhanglike se funksionering en die strewe na doelwitte rakende daardie domeine, kan die afhanglike gemotiveer word om te verander (Cox *et al*, 1995: 30, 40).

Hanteringsmeganismes kan positief, negatief, aktief, vermydend, direk of indirek wees. Rice (1992:274), asook Milgram en Rubin (1992:97-98), noem 'n paar verdedigings- of hanteringsmeganismes wat in die groepopset tydens intervensie ervaar kan word. Hierdie verdedigingsmeganismes is:

- woede
- ontkenning en onderdrukking (intrapysiese verdedigingsmeganismes)
- oppervlakkige insiklikheid/toegewendheid (maak of hulle saamwerk)
- toetsing van grense
- stilswye en onttrekking
- monopolisering van die groepsessie
- eksternalisering van die probleem
- devaluasie van die groepwerker (die afbreek van die werker se waarde)
- devaluasie van die groep

- vermydingskoalities en vermyding
- hulpeloosheid
- self-medikasie

Die algemeenste verdedigingsmeganismes soos woede, ontkenning, onttrekking, eksternalisering van die probleem, vermyding en hulpeloosheid gaan vervolgens bespreek word.

2.4.1. Woede

Woede is algemeen tydens die aanvang van intervensie. Die dwelmafhanglikes ervaar woede weens verskeie redes. Die dwelmafhanglikes kan woede ervaar teenoor die instansie wat probeer help (Milgram en Rubin, 1992: 97). Dwelmafhanglikes kan ook woede ervaar as gevolg van hul ervarings met die gereg of hulle kan woede ervaar teenoor hul gesinslede wat hulle na die instansie toe gestuur het. Woede dien dikwels as verdedigingsmeganisme in die erkenning van 'n dwelmprobleem. Wanneer woede nie aangespreek word nie, sal dit verhoed dat die dwelmafhanglike intervensie gebruik om te verander. Daarom is dit volgens Yu en Watkins (1996:48-49) essensieel dat woede aangespreek word en 'n fokuspunt is wanneer intervensie beplan en geïmplementeer word.

2.4.2. Ontkenning

Ontkenning, soos woede, is algemeen aan die begin van intervensie en is 'n intrapsigiese verdedigingsmeganisme (Milgram en Rubin, 1992: 97; Rice, 1992: 274). Dwelmafhanglikes ontken gewoonlik die erns van hul dwelm- of alkoholmisbruik, die impak daarvan op hulself en ander betekenisvolle mense en dat hulle behandeling nodig het. Dwelmafhanglikes aanvaar dikwels bloot die behandeling om ander negatiewe gevolge te vermy (Yu & Watkins, 1996:48-49). Wanneer 'n probleem vir 'n individu baie groot raak, kan dit tot intense inhibisies lei. Volgens die psigodinamiese teorieë vind ontkenning veral plaas wanneer die individu nie die bedreiging kan ontsnap of kan beveg nie. Die enigste oorblywende alternatief vir die individu is dus om die bedreiging (of probleem) te ontken (Mischel, 1999: 43). Die dwelmafhanglike

kan nie sy probleem ontsnap nie, maar voel ook nie dat hy sy probleem kan of wil verander nie. Daarom verkies hy om sy probleem heeltemal te ontken. Ontkenning moet dus saam met woede 'n fokuspunt wees wanneer intervensie beplan en geïmplementeer moet word. Volgens Nevid *et al* (1996: 162) is ontkenning een van die basiese maniere om siektes op 'n passiewe wyse te hanteer. Kenmerke van ontkenning by dwelmafhanlikes is dat hulle nie daarin slaag om die erns van die toestand en die emosionele nood wat die toestand veroorsaak, te erken nie. Die "toestand" word met ander woorde te alle tye geminimaliseer. Ook word die blaam vir die simptome van die toestand aan ander oorsake toegeskryf en informasie oor die toestand word gedurig vermy. Soos reeds genoem is, is angstigheids algemeen by dwelmafhanlikes. Ontkenning vind ook plaas om angstigheids te vermy. Daarom sal ontkenning ook tydens intervensie algemeen wees by dwelmafhanlikes. Ontkenning is 'n voorbeeld van 'n emosie-gefokusde hanteringsmeganisme. Deur die ontkenning van die teenwoordigheid van die stressor (dwelmafhanlikheid) word die stressor nie geëlimineer nie, en ontwikkel die individu nie beter maniere om die stressor te hanteer nie. Die ideaal is om probleem-gefokusde hanteringsmeganismes aan te moedig. Dit is wanneer die stressor direk geëksploreer en ontleed word en opsies en veranderinge oorweeg word, dat die stressor geëlimineer word. Indien ontkenning nie aangespreek word nie, sal dit lei tot vermyding, wat uiteindelik tot verhoogde emosionele stres kan lei (Nevid *et al*, 1996: 38-39, 162).

2.4.3. Vermyding

Vermyding vind plaas omdat die individu vrees om informasie te hoor of te deel wat bedreigend of sensitief vir hom/haar is. Die inligting wat vermy word, veroorsaak met ander woorde ongemak en angstigheids by die individu (Anderson en Guerrero, 1998: 438). Vermyding vind met ander woorde dikwels plaas om angstigheids te verminder of daaraan te ontsnap. As gevolg van vermyding leer individue nie alternatiewe maniere om die bedreigende situasie(s) te kan hanteer nie (Mischel, 1999: 319-320). Omdat die dwelmafhanlike aanvanklik nie wil erken dat hy 'n probleem het en dat dit nodig is om sy lewensstyl te verander nie, sal hy moontlik gebruik maak van die verdedigingsmeganisme. Vermydingskoaliesies kan ook gevorm word wanneer dwelmafhanlikes in groepsverband behandel word, byvoorbeeld wanneer die groeplede met "dwelmpraatjies" begin (soos byvoorbeeld hoeveel dwelms hulle al

gebruik het) en oor onderwerpe wat irrelevant is vir die groepsessie, gesels. Dit dien as 'n manier om die ernstige onderwerp van hul eie probleem te vermy (Milgram en Rubin, 1992: 97-98). Ambivalensie kan ook ervaar word deur dwelmafhanlikes wat van vermyding as verdedigingsmeganisme gebruik maak. Hierdie ambivalente gevoelens kan in die intervensieproses uitgebuit word wanneer iemand (hetsy gesinslid, vriend, of die maatskaplike werker) positiewe én negatiewe gevoelens by die dwelmafhanlike kan veroorsaak. Dit maak dit vir die dwelmafhanlike baie moeilik om die situasie (byvoorbeeld die terapeut-kliënt-situasie) of persoon heeltemal te vermy (Mischel, 1999: 320). 'n Voorbeeld hiervan is dat die dwelmafhanlike aanvaarding en nie-veroordeling (positiewe gevoelens) tydens intervensie ervaar, maar terselfdertyd ook met sy probleem (negatiewe gevoelens) gekonfronteer word.

2.4.4. Onttrekking

Onttrekking is wanneer die dwelmafhanlike nie aan die groeps gesprekke en aktiwiteite deelneem nie. Stilsweye is algemeen wanneer onttrekking plaasvind (Milgram en Rubin, 1992:97-98; Rice, 1992: 274). Weens die dwelmafhanlike se emosionele leefwêreld (onvermoë om te kommunikeer, wantroue, eensaamheid en depressie), kom onttrekking algemeen voor en hang dit saam met die reeds genoemde verdedigingsmeganismes, soos vermyding. Daarom moet die neiging van dwelmafhanlikes om hulself te onttrek, aangespreek word tydens intervensie, ten einde deelname aan die herstelproses te bewerkstellig.

2.4.5. Eksternalisering van die probleem

Eksternalisering van die probleem is algemeen onder dwelmafhanlikes binne behandelingsituasies. Alhoewel dwelmafhanlikheid bespreek word en die probleem van afhanklikheid as ernstig beskou word, praat die dwelmafhanlikes nie oor hoe die probleem van toepassing is of relevant is tot hul eie lewens nie (Milgram en Rubin, 1992: 97-98).

2.4.6. Onderdrukking

Onderdrukking vind plaas as gevolg van vermyding soos in 2.4.5 bespreek is. 'n Individue kan bewustelik en onbewustelik sekere gedagtes wat onaangenaam is, probeer vermy. Wanneer iemand 'n respons of informasie vrywilliglik of doelbewus van ander en homself weerhou, is dit onderdrukking. Wanneer onderbewustelik gebruik gemaak word van verdedigingsmeganismes om angstigheid te vermy, is dit repressie. Freud was van mening dat repressie nie net plaasvind as gevolg van die onaangenaamheid van gebeure nie, maar ook wanneer die ego bedreigd voel soos byvoorbeeld die selfbeeld of identiteit (Mischel, 1999:115-116 & Nevid *et al*, 1996: 37). Repressie kan egter daartoe lei dat individue chronies gespanne voel, maar nie weet waarom nie (Louw en Edwards, 1998: 531). Dwelmafhanlikes is bang om hul identiteit as dwelmafhanlikes te verloor, juis aangesien dit die enigste identiteit is wat hulle voor institutionalisering gehad het. Dwelmafhanlikes kan met ander woorde tydens intervensie enige van die drie maniere van onderdrukking toon. Dit is belangrik dat die maatskaplike werker kennis dra van die motiewe agter onderdrukking en dit daarvolgens hanteer.

2.4.7. Hulpeloosheid

Wanneer die dwelmafhanlikes gedurig vir die maatskaplike werker wag om leiding in die groep te neem en glad nie self inisiatief neem om aan die groeps gesprek deel te neem nie, gebruik hulle hulpeloosheid as verdediging. Deur die groepwerker alles te laat doen, aanvaar die groeplede nie verantwoordelikheid vir die groep- en herstelproses nie (Milgram en Rubin, 1992: 97-98). Soos reeds genoem is, is dit duidelik dat dwelmafhanlikes dikwels depressiewe neigings het. Depressiewe persone het lae verwagtinge van hulself en glo nie dat hulle positiewe uitkomst kan genereer nie. Dit kan dikwels gevoelens van hulpeloosheid na vore bring. Wanneer dwelmafhanlikes voel dat hulle nie negatiewe of pynvolle uitkomst kan verhoed nie, voel hulle ook hulpeloos. Hierdie aangeleerde hulpeloosheid (die gevoel dat hulle niks kan doen om hulle situasies te verander nie) kan tot depressie en ongelukkigheid lei (Mischel, 1999:390).

Die teorie oor aangeleerde hulpeloosheid, wat aanvanklik deur Martin Seligman (1973, 1975) ontwerp is, berus op die behaviouristiese en kognitiewe teorieë. Dié teorie gaan van die uitgangspunt uit dat individue depressief raak omdat hulle leer om hulself as hulpeloos te beskou om versterkings in hulle omgewings te beheer of hul lewens te verbeter. Hierdie gevoel spruit gewoonlik voort uit blootstelling aan een onbeheerbare situasie wat die verwagting skep dat toekomstige omstandighede en versterkings ook buite die beheer van die individu is. 'n Paar mislukkings soos ervaar deur die dwelmafhanglike (soos byvoorbeeld terugval), kan gevoelens van hulpeloosheid aanwakker. Wat individue as negatiewe gebeure ervaar, speel ook 'n rol in die korrelasie tussen hulpeloosheid en depressie. Wanneer dwelmafhanglikes negatiewe gebeure aan interne eerder as eksterne faktore toeskryf en mislukkings aan persoonlike tekortkominge eerder as kontekstuele faktore toeskryf, is hulle meer geneig om hulpeloos te voel en gevolglik depressief te raak (Nevid *et al*, 1996: 285). Dit is dus belangrik dat mense wat hulpeloos voel, geleer moet word dat hulle 'n positiewe impak op hulle omgewing (en ander persone) kan hê, dat hulle gebeure kan beïnvloed en beheer, en gevolglik meer gelukkig kan wees (Mischel, 1999: 447-448).

2.4.8. Die benuttingswaarde van verdedigingsmeganismes tydens groepwerk-intervensie

Na aanleiding van die voorafgaande bespreking rakende verdedigingsmeganismes, is dit duidelik dat verdedigingsmeganismes eers afgebreek moet word voordat die maatskaplike werker met nuwe idees, feite en waardekonsepte na die dwelmafhanglikes kan gaan om hulle te help om te verander. Verdedigingsmeganismes is egter nie nét nadelig vir die groepwerkproses nie. Hoë vlakke van weerstand het volgens Yu en Watkins (1996: 49) benuttingswaarde tydens intervensie, aangesien dit so sigbaar en "teenwoordig" in die groep is. Die aanspreek van weerstand dien dus as relevante manier om die groepsessie mee te begin. Deur dit te doen, word die weg gebaan vir die verdere hantering van ander gevoelsverwante probleme. Weerstand kan ook 'n eenheidsgevoel in die groep kweek en hoë vlakke van energie wat na konstruktiewe probleemoplossing gekanaliseer kan word, verskaf.

Maatskaplike werkers kan byvoorbeeld aanvanklik hul rol as "algemene vyand" aanvaar en die lede se negatiewe gevoelens teenoor die instansie en die maatskaplike werker aanvaar, benut en reflekteer. Sodoende word ruimte geskep vir die lede om hulle gevoelens oor die groepsituasie uit te druk. Die dwelmafhanlikes kan ook deur die eksplorering van hul verdedigingsmeganismes 'n eenheidsgevoel ervaar, hul gevoelens ventileer en 'n terapeutiese gehegtheid teenoor die maatskaplike werker ontwikkel, veral wanneer hulle agterkom dat die maatskaplike werker empaties optree en die dwelmafhanlikes se negatiewe gevoelens kan hanteer. Die lede leer dus om binne 'n veilige ruimte uitdrukking te gee aan onaangename gevoelens. Dit kan baie betekenisvol vir die groep wees omdat dwelmafhanlikes gewoonlik sukkel om erkenning en uitdrukking aan hul gevoelens te gee (Yu en Watkins, 1992: 49). Dit is juis om dié rede dat die navorser van mening is dat musiek waardevol sal wees om die uitdrukking van dié gevoelens van weerstand te bevorder.

2.5. DIE KOMMUNIKASIE VAN EMOSIONELE BELEWENIS TYDENS INTERVENSIE MET DWELMAFHANKLIKES

Emosionele uitdrukking is 'n kragtige kommunikasiesisteem, veral vroeg in die lewe voordat taal ontwikkel. Namate die mens ontwikkel, begin die stem, gesig, gebare en postuur al hoe meer gevoelens aan ander kommunikeer en gedrag beïnvloed (National Institute of Mental Health, "Chapter 1: Emotion and Motivation":1-2). Uit die bogenoemde gedeeltes (2.1-2.3) is dit duidelik dat kommunikasie (en emosionele ekspressie) 'n probleem onder dwelmafhanlikes is, juis as gevolg van verdedigingsmeganismes en gevoelens van wantroue (Smyth, 1995:2329; Barnard, 1993: 61). Dit is belangrik dat die kommunikasieprobleem van dwelmafhanlikes tydens intervensie aangespreek moet word, aangesien self-ontsluiting essensieel is vir terapie om suksesvol te wees. Self-ontsluiting is nie net 'n verligting vir die individu nie, maar ook fisies gesond. Navorsing het bevind dat individue wat deel van terapeutiese groepe is, meer deelneem aan die terapeutiese proses en langer in die terapie bly wanneer hulle die self ontsluit, as dié individue wat dit nie tydens intervensie doen nie. Groei in die terapeutiese proses hang dus af van self-ontsluiting en die deel van emosies en gedagtes (Mischel, 1999: 120). Kommunikatiewe aangeleenthede soos

motivering en sosiale en lewensvaardighede moet dus aangespreek word ten einde kommunikasie te verbeter en te verseker dat intervensie suksesvol kan wees.

2.5.1. Die invloed van motivering op die kommunikasie van emosionele

belewenis

As gevolg van dwelmafhanglikes se ongemotiveerdheid beskik hulle meestal nie oor die vermoë om te verander of om te kommunikeer nie (Milgram en Rubin, 1992: 98-99). Sekere fundamentele psigologiese kragte vorm gedrag, asook die manier waarop mense lang- en korttermyn doelwitte stel en navolg. Individue wat hul lewensdoelwitte bereik is geneig om minder emosionele stremming te ervaar en om 'n algemene gevoel van welsyn te ervaar. Diegene wat prestasiedoelwitte bereik en daarna streef om hul persoonlike vermoëns te verbeter en nuwe dinge te bemeester, is gewoonlik self-gemotiveerd. Net so is gunstige oordele van ander betekenisvolle individue gewoonlik belangrik vir 'n self-gemotiveerde persoon. Tog kan dit gebeur dat mense wan-aangepaste response op uitdagings toon, wanneer hulle té veel waarde aan ander se gunstige oordele heg (National Institute of Mental Health, "Chapter 1: Emotion and Motivation": 4-7). 'n Voorbeeld van 'n wanaangepaste respons is dié van 'n individu wat dwelms gebruik om die goedkeuring van sy portuurgroep te verkry. Self-destruktiewe gedrag (soos bv dwelmmisbruik) is dikwels pynvol, maar is soms ook die enigste manier om waardevolle uitkomst te verkry, soos byvoorbeeld aandag en portuuraanvaarding. 'n Stimulus kan dus tot positiewe gevolge lei en so bisarre gedrag, soos self-destruktiewe gedrag motiveer (Mischel, 1999: 358).

Die navorser gaan van die uitgangspunt uit dat dwelmafhanglikes aanvanklik nie oor die self-motiverende kwaliteite wat nodig is om gedragsverandering te laat plaasvind, beskik nie. Mense is geneig om te streef na sekere diverse doelstellinge soos geld, status, mag, liefde, goedgunstigheid, bekwaamheid, bemeestering, kreatiwiteit en selfverwesening. Dit kan as menslike motiewe gekategoriseer word. Mischel (1999:308) verwys na Dollard en Miller (1950) wat genoem het dat daar vier faktore is wat 'n groot rol in die leerproses speel. Hulle is dryfkrag (motivering), stimulus, respons (aksie/gedagte) en versterking. Die individu moet dus gemotiveerd wees om 'n sekere aksie te neem of sy gedagtes te verander omdat hy 'n sekere positiewe

gevolg of versterking daarvoor verwag. Dwelmafhanlikes kan met ander woorde gehelp word om te verander deur die benutting van dié menslike motiewe.

Dit is belangrik vir die maatskaplike werker om te bepaal of die dwelmafhanlikes in die groep intrinsiek of ekstrinsiek gemotiveerd is. Die navorser maak die aanname dat dwelmafhanlikes wat in inrigtings beland, ekstrinsiek gemotiveerd is. Dit beteken dat die dwelmafhanlikes bloot ingestem het tot behandeling omdat hulle op een of ander manier voordeel daaruit kan trek (byvoorbeeld om die huwelik te red) of omdat hulle 'n vorm van straf of verlies wil vermy (soos tronkstraf of egskeiding). Individue wat ekstrinsiek gemotiveerd is, ervaar dikwels 'n vermindering in emosionele betrokkenheid en ervaar dikwels negatiewe emosies. Die strewe is dus om die dwelmafhanlikes se motivering van ekstrinsiek na intrinsiek te verander. Die ideaal van intrinsieke motivering is dat die dwelmafhanlike in behandeling is omdat hy regtig daar wil wees. Wanneer individue intrinsiek gemotiveerd is, bly hulle positief oor en gelukkig met die aktiwiteite waarby hulle betrokke is (National Institute of Mental Health, "Chapter 1: Emotion and Motivation":7) en sal hulle gevolglik meer geneig wees om hul gevoelens, emosies en ervarings tydens intervensie te kommunikeer.

2.5.2. Die rol van lewensvaardighede in die kommunikasie van emosionele

belewenis

Soos reeds in die vorige afdelings in die hoofstuk bespreek is, is dit duidelik dat dwelmafhanlikes dikwels depressief is, hetsy as 'n simptoom of oorsaak van dwelmafhanlikheid. Daar is ook 'n korrelasie tussen depressie en die gebrek aan sosiale vaardighede. Depressiewe persone ervaar dikwels verwerping in langtermyn-verhoudings. Dit gebeur gewoonlik wanneer vriende en familie dit moeilik vind om by die gedrag van die depressiewe persoon aan te pas. Kenmerke van die gedrag is onttrekking, letargie en intense ongelukkigheid. Dieselfde gebeur in die verhoudings met dwelmafhanlikes. Navorsing het ook getoon dat depressiewe persone 'n gebrek het aan sosiale vaardighede, wat daartoe lei dat ander mense hulle verwerp. Hulle is geneig om apaties, onbetrokke, en selfs onbeskof te wees teenoor mense met wie hulle in aanraking kom. Depressiewe persone sal ook negatiewe gevoelens

beklemtoon wanneer hulle met vreemdelinge gesels (Nevid *et al*, 1996: 280). Dwelmafhandlikes toon 'n gebrek aan sosiale vaardighede. Gevolglik sal die depressiewe dwelmafhandlike nog te meer met 'n gebrek aan sosiale vaardighede presenteer.

'n Gebrek aan lewensvaardighede dra met ander woorde by tot die onvermoë om te kommunikeer. Forsyth (1999:477) verwys na Lewin wat voorgestel het dat klein groepe die ideale plek vir die aanleer van interpersoonlike vaardighede is. Dwelmafhandlikes wat 'n gebrek aan sosiale vaardighede het, kan met ander woorde in die groepsituasie deur die uitvoer van aksies en die waarneming van die reaksies van die ander groeplede hulself beter leer ken en verstaan (Forsyth, 1999:484).

Dwelmafhandlikes kan sekere sosiale vaardighede geleer word ten einde hulle te help in hul herstelproses. Die aanleer van sosiale vaardighede leer dwelmafhandlikes om effektiewe interpersoonlike response aan te leer wat gebruik kan word in situasies wat gewoonlik dwelmmisbruik tot gevolg het. Assertiwiteit kan aangeleer en behaviouristiese huweliksberading gebruik word om dwelmafhandlikes te help om sosiale druk te hanteer en om beter probleemoplossingsvaardighede te ontwikkel sodat huwelikspanning en gevolglike dwelmmisbruik effektief hanteer kan word (Nevid *et al*, 1996: 376).

2.6. SAMEVATTING

Uit die hoofstuk is dit duidelik dat daar verskeie emosionele komponente is wat tydens intervensie met dwelmafhandlikes aangespreek moet word. Sekere algemene persoonlikheidseienskappe, emosies en gemoedstoestande, verdedigingsmeganismes en die gebrek aan motivering en lewensvaardighede is emosionele komponente wat bydra tot die dwelmafhandlikheidsprobleem en wat verhoed dat vordering in die herstelproses plaasvind. Die waarde van groepwerk en die benutting van musiek tydens groepwerkintervensie met dwelmafhandlikes sal vervolgens in hoofstuk drie bespreek word.

HOOFSTUK DRIE

DIE GEMEENSKAPLIKE KOMPONENTE EN

FUNKSIES VAN GROEPWERK EN MUSIEKTERAPIE

3.1. INLEIDING

Uit hoofstuk twee is dit duidelik dat dwelmafhanlikes fisies, emosioneel, verstandelik en ook op spirituele vlak gestimuleer moet word ten einde gedragsverandering teweeg te bring. Dwelmafhanlikes is gewoonlik fisies afgetakel en het min agting vir hul fisiese gesondheid en voorkoms. Hulle moet dus verantwoordelikheid vir hul eie liggame aanvaar. Dwelmafhanlikes moet ook op emosionele vlak introspeksie doen deur emosies te identifiseer, uitdrukking te gee aan negatiewe emosies en te leer om die emosies te hanteer. Dwelmafhanlikes moet gemotiveer word om hul denke en persepsies oor hul lewens, toekoms en hulself te verander. Op gevoelsvlak moet dwelmafhanlikes leer om gelukkig met hulself te wees; moet hulle voel hulle is waardevol en moet hulle 'n gunstige selfbeeld ontwikkel.

Die dwelmafhanlike kan tydens groepwerk op emosionele vlak gestimuleer word, omdat emosies makliker in groepe gegenereer word. Die rede hiervoor is dat lede veilig voel in groepe en daar 'n verskeidenheid van mense in groepe is, wat verskillende emosies en reaksies by mekaar uitlok (Johnson en Johnson, 1987:379). Musiek kan dwelmafhanlikes ook help om op emosionele vlak introspeksie te doen deur gevoelens te identifiseer, uitdrukking te gee aan negatiewe emosies en te leer om daardie emosies te hanteer (Lingerman, 1995:10).

Groepwerk het positiewe waarde ten opsigte van gedragsverandering en kognitiewe rekonstruering, aangesien dit veranderinge in persepsies en oortuiginge kan laat ontstaan (Forsyth, 1999: 492-493). Dit is soms makliker om individue en hul gevestigde gedrag, binne groepsverband te verander, as wat die geval in 'n een-tot-een-verhouding is. Musiek kan dwelmafhanlikes ook intrinsiek motiveer om te verander en hul denke en persepsies oor hul lewens verander (Lingerman, 1995:10).

Die benutting van musiek tydens groepwerk met dwelmafhanglikes kan met ander woorde baie effektief wees vir die verandering van die groeplede se denke en persepsies.

Groepwerk kan ook bydra tot die stimulering van die spirituele vlak van die dwelmafhanglike, aangesien dit sosiale ondersteuning bied en lidmaatskap aan 'n groep essensieel in die lewe van enige mens is. Groepe help hul lede om waardes, oortuiging en identiteit te definieer en bevestig. Wanneer dwelmafhanglikes probleme en onsekerhede ervaar, kan die groep versekering, ondersteuning en bystand verleen (Forsyth, 1999: 492-493). As aanvulling tot bogenoemde, kan musiek op spirituele vlak bydra tot die ontwikkeling van 'n beter selfbeeld omdat dit dwelmafhanglikes kan uitdaag en bewus maak van hul swak en sterk eienskappe (Lingerman, 1995:11).

Lingerman (1995:10) voer dus aan dat musiek die mens op fisiese, emosionele, verstandelike en spirituele vlakke beïnvloed (sien Bylae 1). Op grond van bogenoemde is die navorser van mening dat dwelmafhanglikes deur die benutting van musiek tydens groepwerk nuwe sosiale vaardighede kan aanleer en selfkennis kan uitbrei. In hierdie hoofstuk sal gemotiveer word waarom en hoe die benutting van musiek tydens maatskaplike groepwerk die genoemde behoeftes en/of probleme van dwelmafhanglikes kan aanspreek.

3.2. DIE GEMEENSKAPLIKE KOMPONENTE IN GROEPWERK EN MUSIEKTERAPIE

Daar bestaan verskeie gemeenskaplike komponente tussen maatskaplike groepwerk en musiekterapieë. Die navorser verwys bloot na elemente van musiekterapie ten einde toepaslike komponente uit te lig wat by maatskaplike groepwerk aansluit en wat tydens groepwerk met dwelmafhanglikes as aanvullende intervensie-strategieë benut kan word. Voorbeelde van hierdie komponente is algemene beginsels, doelstellings en die hulpverleningsproses van beide groepwerk en musiekterapie.

3.2.1. Gemeenskaplike maatskaplikewerk- en musiekbeginsels wat dwelmaf-hanklikes se probleme aanspreek

Ten einde te verseker dat die verhouding tussen die groeplede en die maatskaplike werker goed is en gevolglik tot groepskohesie en –gebondenheid sal bydra, moet sekere maatskaplikewerk-beginsels gehandhaaf word (Lishman, 1994:45-57). Daar is byvoorbeeld ook sekere terapeutiese beginsels in musiekterapie wat tot die handhawing van 'n verhouding kan bydra. Dié gemeenskaplike maatskaplike en musiekterapeutiese beginsels is opregtheid, warmte, aanvaarding, aanmoediging, goedkeuring, empatie, sensitiwiteit en meegevoel (Hancock, 1997:166-167, 99-100; Bunt, 1994:26-27; Lishman, 1994:45-57).

3.2.1.1. Opregtheid

Die beginsel van *opregtheid* vereis van maatskaplike werkers om hulself te wees en om konsekwente verbale en nie-verbale boodskappe uit te stuur. Om opregte response aan dwelmafhandlikes te lewer, is dit belangrik dat die maatskaplike werker sy/haar eie gevoelens, sowel as die van ander, ken en verstaan ten einde gemaklik daarmee te wees (Lishman, 1994:45-46). Dwelmafhandlikes ervaar dikwels woede tydens intervensie en kan moontlik aggressief teenoor die maatskaplike werker optree. Die maatskaplike werker moet hierop voorbereid wees en toepaslik reageer (Anderson & Guerrero, 1998:60; Louw en Edwards, 1998:443; Milgram & Rubin, 1992: 99). *Opregtheid* behels dus dat maatskaplike werkers 'n self-bewussyn het, hulself dikwels evalueer, hulself aanvaar, selfvertroue het en bereid is om nuwe outentieke response aan te wend (Lishman, 1994: 47-48).

3.2.1.2. Warmte

Warmte, wat ook onkondisionele positiewe agting behels, is 'n eienskap wat veral deur Rogers en sy kliënt-gesentreerde teorie beklemtoon is (Kirschenbaum en

Henderson, 1989:9-38). Warmte word gekoppel aan aanvaarding, en net soos opregtheid, impliseer dit dat die maatskaplike werker die groeplede respekteer. Dit behels die aanvaarding van die groeplede se ervarings as deel van hul menswees, sonder om enige voorwaardes aan die groeplede te stel (Lishman, 1994:48-49). Weens dwelmaf-hanklikes se gevoelens van isolasie, eensaamheid en verwerping is warmte van uiterste belang tydens intervensie (Mischel, 1999:390; Anderson en Guerrerro, 1998:227). Warmte word gewoonlik nie-verbaal oorgedra deur middel van die berekende gebruik van oogkontak, glimlag, aanraking en nabyheid. Die berekende gebruik van nie-verbale boodskappe dui op 'n bewussyn van die komplekse interpretasies van boodskappe wat tussen kulture, mans en vroue en van individu tot individu verskil (Lishman, 1994:49-50). *Altruïsme*, 'n musiekbeginsel, sluit goed aan by die maatskaplikewerk-beginsel, van warmte. Dit behels 'n musikale dialoog tussen die lede en die maatskaplike werker wat bydra tot 'n gevoel van sensitiwiteit tussen die groeplede en die maatskaplike werker. 'n Warm atmosfeer word dus deur middel van musiek geskep, waar lede veilig voel om mekaar te ondersteun en om gevoelens uit te druk (Bunt, 1994:27).

3.2.1.3. *Aanvaarding*

Aanvaarding sluit nou aan by warmte en beteken inherent dat maatskaplike werkers nie 'n veroordelende houding teenoor hul kliënte mag inneem nie ten spyte van die kliënte se destruktiewe of anti-sosiale gedrag (Hancock, 1997:99-100). Dit beteken dat die gedrag van die dwelmaf-hanklikes nie goedgekeur word nie, maar dat die maatskaplike werker die subjektiewe wêreld van die groeplede kan verstaan, sonder om gevoelens van verwerping of afkeur oor te dra (Lishman, 1994: 50-51). Gevoelens van skuld en skaamte, verwerping en stigmatisering is algemeen by dwelmaf-hanklikes (Mischel, 1999:44-45). Dit is om dié rede dat aanvaarding so belangrik is. Die *vestiging van hoop* soos deur musiek uitgebou, sluit goed hierby aan (Bunt, 1994:26).

3.2.1.4. *Aanmoediging en goedkeuring*

Volgens die sosiale leerteorieë dien *aanmoediging* en *goedkeuring* as positiewe versterking van goeie gedrag. Positiewe versterking kan strek van fisiese belonings tot sosiale belonings soos dankbetuigings en waardering, of deur kliënte te prys vir hul dade (Lishman, 1994:51). Dwelmafhanlikes het dikwels 'n lae selfbeeld. Dit kan veroorsaak dat hulle hul probleme toeskryf aan persoonlike mislukking en die onvermoë om suksesvol te wees (Carroll, 1997:97 & Cox *et al*, 1995:36-37). Deur slegs op die probleemareas van dwelmafhanlikes te fokus, word die lae selfbeeld, pessimisme en gevoel van magteloosheid net verder versterk. Daarom is dit essensieel vir die maatskaplike werker om inligting aan die groeplede oor te dra wat hul persepsies oor hulself verkeerd bewys. Deur byvoorbeeld daarin te slaag om emosie uit te druk deur die speel van 'n instrument, kan die sku dwelmafhanlike aangemoedig word om sy emosies uit te druk sodat verandering kan plaasvind. Dié beginsels sluit dus aan by die sterkte-perspektief en is 'n baie effektiewe manier om verandering by groeplede te bevorder (Lishman, 1994: 52-53).

3.2.1.5. *Empatie*

Empatie behels maatskaplike werkers se sensitiwiteit teenoor groeplede se gevoelens en hul verbale vermoëns om die sensitiwiteit aan die groeplede weer te gee. Maatskaplike werkers moet met ander woorde die dwelmafhanlikes se subjektiewe wêreld kan betree; hulle situasies en gedagtes verstaan en moet ook dié begrip kan oordra sonder om deur die groeplede se negatiewe belewenisse meegesleur te word (Lishman, 1994:53). *Empatie* is 'n belangrike beginsel, juis omdat dwelmafhanlikes dikwels kragtige en oorweldigende gevoelens soos chaos, deurmekaarheid, angstigheid, woede, verlies of rou ervaar (Mischel, 1999:390; Cox *et al*, 1995:35). Indien maatskaplike werkers kan wys dat hulle die gevoelens van dwelmafhanlikes verstaan, en nie daardeur oorweldig word nie, kan dit hoop aan die dwelmafhanlikes gee dat dit hanteer en uitgesorteer kan word. *Empatie* kan deur middel van musiek oorgedra word.

3.2.1.6. Meegevoel en sensitiwiteit

Meegevoel beteken dat maatskaplike werkers altyd seker moet maak dat hulle persepsies oor die groeplede en die groeplede hul probleme korrek is (Lishman, 1994: 55). Die maatskaplike werkers kan hul waarnemings dan ook deur middel van musiek oordra en aanpas aan die hand van die beginsel wat die *deel van inligting* vereis (Bunt, 1994:26-27).

Maatskaplike werkers moet bewus wees van die magsverhouding tussen die dwelm-afhanklikes en die terapeut en poog om die magsverhouding te stabiliseer deur sensitiwiteit te openbaar (Lishman, 1994:55-56). *Sensitiwiteit* en *meegevoel* kan op verbale en nie-verbale wyse weergegee word.

3.2.2. Gemeenskaplike doelstellings tussen maatskaplike groepwerk en musiek

Buiten die gemeenskaplike beginsels van maatskaplike groepwerk en musiekterapie, is daar ook gemeenskaplike doelstellings. Beide groepwerk en musiek bevorder 'n gevoel van "om te" behoort en intimiteit. Dit verseker ontwikkeling, bied ondersteuning en skep ruimte vir invloed en eksplorاسie om plaas te vind (Forsyth, 1999:67; Bunt, 1994:28). Volgens Du Preez (1999:94) is daar drie belangrike doelstellings van groepwerk naamlik om die einde van sosiale isolاسie te bewerkstellig, om 'n bydrae tot die sosiale leerproses en volwassewording te lewer, asook om 'n probleem op te los en insigontwikkeling te laat plaasvind. Om hierdie doelstellings te bereik, moet die dwelmafhanklikes se persepsies en gedrag verander word; moet hulle sosiale ondersteuning geniet; nuwe waardes en vaardighede leer; en moet hulle leer om hulle emosies op toepaslike maniere te kanaliseer (Forsyth, 1999:67; Peters, 1987:102). Weerstand moet ook afgebreek word, hulle selfbeeld opgebou word en orde en energie gegeneer word. Genoemde doelstellings kan bereik word met behulp van die groepwerkproses en die benutting van musiek (Forsyth, 1999:68; Peters, 1987:50).

Om die doelstellings te bereik, is groepkohesie van uiterse belang. Beide groepwerk en musiekterapie is belangrike metodes in die ontwikkeling en handhawing van groepkohesie (South,1999:17; Henry, 1992:13). Groepkohesie is essensieel vir die benutting van doelstellings.

Groepkohesie is die sterkte van die band wat die groeplede met die groep verbind. Dit is met ander woorde die band wat die groep bymekaar hou (Forsyth, 1999:148-150; Henry, 1992:12). Kohesie vind plaas as gevolg van lede se aangetrokkenheid tot mekaar, die aktiwiteite wat tydens die groepsessies plaasvind, die groepdoelstellings en –doelwitte en die eksterne druk om bymekaar te bly (Henry, 1992:13). Persone wat in 'n kohesiewe groep is en 'n sterker gevoel van "behoort" ervaar, is meer aktief betrokke in hul groep, is meer entoesiasies oor hul groep en ervaar minder sosiale en interpersoonlike probleme. Kohesie veroorsaak ook dat groeplede interafhanklik van mekaar is, verseker stabiele lidmaatskap en bevorder groeplede se gevoel van verantwoordelikheid teenoor die groep. Daar is minder weerstand in die groep as die lede bereid is om hulle kragte saam te snoer om doelstellings te bereik (Forsyth,1999:150-151).

Uit hoofstuk twee is dit duidelik dat dwelmafhanlikes dikwels gevoelens van spanning of stres ervaar, sowel as gevoelens van angstigtheid (Mischel, 1999:114-115; Anderson en Guerrero, 1998:60-61; Lishman, 1994:83; Rice, 1992:268-269,274). Om hierdie gevoelens te hanteer, is groepkohesie dus van essensiële belang as die maatskaplike werker effektiewe intervensie aan dwelmafhanlikes wil lewer. Die navorser is van mening dat die gevoelens van isolasie en eensaamheid wat dwelmafhanlikes ervaar, in groepsverband verminder kan word, aangesien die groep 'n gevoel van lidmaatskap, ondersteuning, aanvaarding en bystand verleen tydens terapeutiese eksploratie in groepsessies (Johnson en Johnson, 1987:279).

South (1999:17-18) se studie oor die dwelm-en-musiek-neksus, sluit aan by bogenoemde gedeelte oor die gevoel van lidmaatskap. South (1999) skryf hoe musiek en dwelms in die verlede en ook in die moderne samelewing, veral deur jongmense, gebruik word om gevoelens van lidmaatskap, sekerheid en gemeenskaplikheid te

verkry. South (1999:18) beklemtoon die waarde van musiek in die ontwikkeling van gevoelens van gemeenskaplikheid en kameraadskap. Musiek-terapeute is ook van mening dat musiek mense bymekaar bring en bydra tot 'n gevoel van kohesie. Bunt (1994:28) meld dat as gevolg van die mens se natuurlike aangetrokkenheid tot musiek, dit mense help om onmiddellik deel te voel van 'n groep. Volgens Bunt (1994:28-29) kan musiek vertroue tussen lede bevorder wat hulle in staat sal stel om saam deur 'n leerproses te gaan; met mekaar te onderhandel; en te deel in groeppraktiwiteite. Op grond van bogenoemde feite is die navorser van mening dat musiek gebruik kan word om dwelmafhanglikes se gevoelens van isolasie, eensaamheid en hul behoefte aan aanvaarding deur en lidmaatskap aan 'n groep, te bevredig en aan te spreek.

Groepkohesie kan help om dwelmafhanglikes se weerstand tydens intervensie af te breek (Milgram en Rubin, 1992:98). Groepkohesie word intern geproduseer en spruit voort uit die groeplede se interaksies met mekaar, hul gevoelens vir mekaar, hul identifikasie met mekaar en die betekenis wat hulle aan hul gedeelde ervarings heg (Henry, 1992:13). Musiek skep nie net geleentheid vir mense om 'n gedeelde ervaring te beleef nie, maar ook vir interaksie, die uitdruk van gevoelens teenoor mekaar en dit is 'n goeie aanknopingspunt vir identifisering met mekaar. Musiek het dus ook groepsdinamika en -invloed tot gevolg. Wanneer groeplede met mekaar identifiseer, is hulle meer geneig om invloed op mekaar te hê. Groepwerk en musiek kan dus groepkohesie versterk, wat 'n voorvereiste vir die intervensieproses is.

3.2.3. Groepwerk en musiekterapie : gemeenskaplike intervensieproses

Die groepwerk-intervensieproses bestaan uit die assesseringsfase, doelformulering en kontraktering, die ontwerp van 'n hulpverleningsprogram, metodes van intervensie en uiteindelik die termineringsfase (Du Preez, 1998:93-113; Barnard, 1993:72-76). Die groepwerk-intervensieproses is soortgelyk aan die hulpverleningsproses wat deur musiekterapeute gebruik word, naamlik die definiëring van die kliëntegroep se probleme en behoeftes, doelformulering, beplanning van musikale aktiwiteite om die

doel te bereik en die implementering van die prosedures en aktiwiteite en die evaluasie van die kliënte se response (Barnard,1993:72; Peters,1987:52).

3.2.3.1. Definiëring van probleme en behoeftes

Die assesseringsfase van groepwerk is 'n doelbewuste, pragmatiese proses wat gesamentlik deur die kliënt(e) en die maatskaplike werker onderneem word en waar onder andere die kliënt(e) se probleemsituasie verken en geanaliseer word (Doel & Sawdown, 1999: 200; Barnard, 1993:72). Die Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk (1995:4) sluit ook by Barnard (1993) se definisie aan en beskryf dié fase as "'n proses van ontleding van die faktore wat die groep en individue in die groep se maatskaplike funksionering beïnvloed of bepaal". Deur middel van musiek word dwelmafhanglikes se sterk en swak eienskappe, sowel as hul grootste probleemareas, in dié fase bepaal deurdat hulle ontwikkelings-, persoonlike, maatskaplike, sosiale en mediese geskiedenis ook bepaal word (Peters, 1987:52).

3.2.3.2. Doelformulering

Sodra die probleme gedefinieer is, moet realistiese, terapeutiese doelstellings en doelwitte wat op gedragsveranderinge gerig is, geformuleer word (Du Preez, 1998:101-102; Peters,1987:53). Die doelstellings en doelwitte dien as meetinstrumente ten opsigte van resultate vir die maatskaplike werker én die groeplede (Peters,1987:53). Ook in musiek-groepe is dit belangrik dat groeplede self moet bepaal wat die doelstellinge en doelwitte behoort te wees (Du Preez,1998:102; Barnard,1993:72;Peters, 1987:53). Sodanige ooreenkoms dien as basis vir die intervensieprogram en -metodes om die nagestreefde verandering teweeg te bring (Barnard, 1993:73).

3.2.3.3. *Die ontwerp van 'n intervensiefase en die beplanning van musiek-aktiwiteite*

Die intervensieprogram moet die basiese elemente van intervensie ten opsigte van dwelmafhanglikheid insluit, maar moet ook aansluit by die spesifieke behoeftes, doelstellings en vermoëns van die dwelmafhanglikes in die groep. Die maatskaplike werker moet dus 'n buigsame program wat pas by die herstelproses en fase waarin die dwelmafhanglikes hulself bevind, opstel (Brandler & Roman, 1991:37-38; Barnard, 1993:74). Die maatskaplike werker moet met ander woorde na doelformulering besluit watter musiekaktiwiteite die dwelmafhanglikes die meeste sal help om die doelstellings te bereik. Die musiek-aktiwiteite moet so ontwerp word dat die inhoud daarvan die dwelmafhanglikes sal help om sekere vaardighede wat verwant is aan die doelstellings, te bemeester (Peters, 1987:53).

Indien maatskaplike werkers kennis dra van die voordele van musiek, kan die intervensieprogram op 'n kreatiewe en effektiewe manier ontwerp word om die dwelmafhanglikes se probleme en behoeftes aan te spreek. Musiek kan gebruik word as draer van informasie; as positiewe versterker; om 'n sekere atmosfeer te skep; om struktuur aan 'n groepsessie te gee; en om groeplede se probleme en behoeftes te reflekteer (Du Plessis en Ferreira, 2002: 27; Peters, 1987: 53-54).

Die implementeringsfase, wat ook die intervensiefase genoem kan word, is volgens Du Preez (1998:102-111) die fase waarin 'n groepsgevoel ontwikkel en die lede begin om entoesiasies oor die groepsessies te raak. In hierdie fase leer die groeplede om verantwoordelikheid vir hulself en teenoor die groep te aanvaar. Musiekterapeute is ook van mening dat die implementering van beplande aktiwiteite noodsaaklik is om vas te stel of verandering by die groeplede plaasvind (Peters, 1987:55).

Dit is dus duidelik dat 'n kombinasie van musiek en groepwerk in die intervensiefase voordeel vir dwelmafhanglikes inhou. Dit verminder die gevoel van isolasie, help lede om makliker oor hul werks- en verhoudingsprobleme te ventileer, juis omdat die

ander groeplede dieselfde probleme ervaar. Hulle ervaar ondersteuning by mekaar, leer nuwe sosiale vaardighede by mede-groeplede aan en kry positiewe insette van ander groeplede en die maatskaplike werker oor hulleself (Barnard, 1993:74-76). Kommunikasie, die uitdruk van emosies, die aanleer van nuwe sosiale vaardighede en die ontwikkeling van 'n beter selfbeeld kan dus voortspruit uit die kombinasie van die twee tipes intervensies.

3.2.3.4. Evaluering

In beide groepwerk en musiekterapie word die belangrikheid van deurlopende evaluering beklemtoon. Du Preez (1998:110) noem dat deurlopende evaluering van beide die individuele lede en die groep as geheel baie belangrik is vir intervensie om suksesvol te wees. Die deurlopende evaluering van groeplede se response op die musiekaktiwiteite en die maatskaplike werker is ook noodsaaklik vir verdere beplanning en implementering (Peters, 1987:55). Du Preez (1998:110-111) noem dat die maatskaplike werker tydens evaluering ook moontlik 'n paar rolle sal moet vertolk, soos instaatsteller, opvoeder, groepleier-in-rol, advokaat en tussenganger. Die maatskaplike werker kan ook optree as fasiliteerder, veral wanneer musiek in groepsessies gebruik word.

3.2.3.5. Terminering

In die termineringsfase evalueer die maatskaplike werker die resultaat en die proses om die effek van die program op die ontwikkeling van die groep as geheel en die individuele lede te bepaal (Brandler & Roman, 1991: 75-76; Du Preez, 1998:112-113). Dit is belangrik dat die lede voorberei word op die termineringsfase.

Uit die bespreking oor die gemeenskaplike fases kan afgelei word dat die terapeutiese prosesse van groepwerk en musiek, baie nou verwant is aan mekaar en 'n hele aantal gemeenskaplike komponente besit. Dit kan dus waardevol wees in die aanspreek van dwelmafhanglikes se probleme en behoeftes indien dit tydens

intervensie gekombineer word. In Bylae 2 word kortliks bespreek hoe musiek gebruik kan word om die groepwerkproses meer effektief te maak.

3.3. DIE GEMEENSKAPLIKE FUNKSIES VAN GROEPWERK EN MUSIEK

Omdat groepwerk en musiek gemeenskaplike komponente en doelstellinge het, kan dié twee vorme van intervensie gekombineer word om sekere funksies te verrig. Deur musiek in die groepwerkproses te benut, kan maatskaplike werkers verdedigingsmeganismes meer effektief hanteer; dwelmafhanklikes aanspoor om uiting te gee aan hulle emosies; kommunikasie in die groep bevorder; en die groeplede tot die ontwikkeling van 'n selfbeeld en sosialisering lei.

3.3.1. Die hantering van verdedigingsmeganismes

Die beginfase van die groepwerkproses is altyd moeilik vir die betrokke lede. Veral dwelmafhanklikes ervaar soveel wantroue en vrees vir die onbekende, dat dit moeite verg om daardie gevoelens van wantroue en weerstand te verander (Garvin, 1987:98). Corey en Corey (1992:114) noem ook dat die beginfase in die groepwerkproses gekenmerk word deur sekere algemene vrese by groeplede wat hanteer moet word voordat die groepwerkproses voortgesit kan word. Die genoemde skrywers meld dat lede ambivalente gevoelens ervaar, wisselend van vrese tot hoop. Ten spyte van die hoop sal hulle nie noodwendig glo dat die terapeutiese groepopset hulle probleme sal oplos nie. Omdat hulle in dié fase onseker is oor hul verwagtinge, groepporme en die gedrag wat van hulle verwag word, is periodes van stilte en gevoelens van ongemaklikheid algemeen in die eerste fase van die groepwerkproses. Dit is as gevolg van die dwelmafhanklikes se vrees vir manipulasie dat hulle aanvanklik huiwerig sal wees om by die groepwerkproses betrokke te raak en wantrouig teenoor die maatskaplike werker sal optree (Corey en Corey, 1992:115).

Uit hoofstuk twee is dit duidelik dat dwelmafhanklikes weerstand bied, dikwels angstig raak, en gevolglik verdedigingsmeganismes soos woede en aggressie gebruik

om hulself te beskerm (Yu en Watkins, 1996:48-49; Milgram en Rubin, 1992:97). Die onderdrukking of ontkenning van die gevoelens kan tot gewelddadige of destruktiewe gedrag lei en moet dus so gou as moontlik aangespreek word (Lingerman, 1995: 24).

Uiteraard tree dwelmafhandlikes in die beginfasies van die groepwerkproses baie verdedigend op en moet die maatskaplike werker daarop voorbereid wees. Verdedigende gedrag volg wanneer iemand bedreig voel of 'n bedreiging antisipeer. Dit vind ook plaas wanneer hy/sy bekommerd is oor hoe ander hom/haarself sien; nie wil "verloor" (in watter konteks ookal) nie; ander wil beïndruk; en hom/haarself teen aanvalle wil beskerm (Johnson en Johnson, 1987:193). Weerstand is met ander woorde die psigologiese krag wat 'n persoon verhoed om invloed te aanvaar. Die graad van weerstand hang af van die manier waarop mag teenoor die dwelmafhandlike aangewend of ingespan word. Die wyse waarop die maatskaplike werker teenoor die dwelmafhandlikes gaan optree, sal dus bepaal wat die graad van hul weerstand is (Johnson en Johnson, 1987:331).

Dwelmafhandlikes is wanneer hulle by die behandeling van hulle probleem kom, gewoon aan kritiek, konflik en aanvallende aantuigings van familieleden, vriende en selfs kollegas. Dit is dus verstaanbaar dat hulle in die groepwerkproses verdedigend sal optree. Hoe meer verdedigend dwelmafhandlikes is, hoe minder ontvanklik is hulle vir die motiewe, waardes, emosies en inhoud van die boodskappe van die maatskaplike werker en ander groeplede, en hoe meer neem hulle kommunikasievermoëns af. Corey en Corey (1992), Garvin (1987) en Johnson en Johnson (1987) noem sekere vorme van weerstand wat in maatskaplike groepwerksituasies kan voorkom. Vanweë die toepaslikheid ten opsigte van dwelmafhandlikheid, word dit vervolgens bespreek.

Garvin (1987: 98) noem dat groeplede kan weier om verbaal aan groeps gesprekke deel te neem of hulle kan vyandig teenoor die maatskaplike werker en ander groeplede optree. Dit is 'n aanvaarde feit dat dwelmafhandlikes dikwels stilte as 'n verdedigingsmeganisme gebruik en onttrek aan die samelewing, familie en vriende en

gevolglik ook groeps gesprekke en –aktiwiteite (Milgram en Rubin, 1992:97-98; Rice, 1992: 274). Beide groepwerk en die benutting van musiek tydens groepwerk kan die maatskaplike werker help om bogenoemde vorme van weerstand effektief aan te spreek.

3.3.1.1. Die hantering van onttrekking

Dwelmafhandlikes kan moontlik verwerping vrees en verkies om eerder stil te bly of hulle kan wantrouig wees teenoor die groeplede en daarom verkies om nie deel te neem aan groeps gesprekke nie. Wanneer dwelmafhandlikes weier om verbaal aan groeps gesprekke deel te neem en vyandig teenoor die maatskaplike werker en ander groeplede optree, kan hierdie vorm van weerstand teengewerk word deur die benutting van ysbrekers, ontspanningsoefeninge, genotvolle aktiwiteite en besprekings oor die verdedigende groeplede se gevoelens (Garvin, 1987:98). Die maatskaplike werker kan die lede ook aanmoedig om 'n rede te verskaf vir hul onttrekking en hulle aanmoedig om dit met die groep te bespreek.

Deur besprekings aan te moedig en gevoelens in 'n aanvaardende, nie-veroordelende atmosfeer te reflekteer, kan vertroue toeneem. Groeplede sal al hoe meer vry begin voel om uiting aan hul gevoelens te gee, besluite vir hulself te neem en om persoonlike inligting oor hulself met die res van die groeplede en die maatskaplike werker te deel (Corey & Corey, 1992:119).

Musiek kan gebruik word om die dwelmafhandlikes te help ontspan, hul gevoelens van isolasie te verminder, en om hul konsentrasie te verbeter. Om weerstand af te breek, is dit essensieel dat dwelmafhandlikes ontspanne is, kan konsentreer, hul gedagtegang kan fokus en hulle gespanne en aggressiewe emosies kan beheer. Garvin (1987) noem dat onttrekking aangespreek kan word deur ontspanningsoefeninge as groepaktiwiteite te gebruik. Musiek kan benut word as hulpmiddel by verbale ontspanningsoefeninge deurdat dit direk tot emosie spreek en die regte emosionele klimaat vir verbale begeleiding kan skep (Grobler, 1998:146).

Gevoelens van isolasie (wat die oorsaak of gevolg van onttrekking kan wees) kan ook deur middel van musiek aangespreek word, omdat musiek 'n gestruktureerde realiteit is, wat deur tyd ontwikkel en bestaan uit werklike, fisiese strukture soos vibrasies (wat gevoel, gehoor, gemeet en uitgebeeld kan word deur middel van simbole en grafieke). Dit is om dié redes dat musiek 'n waardevolle medium is vir die herinstaatstelling van kontak tussen individue en realiteit (Peters, 1987:50,57). Deur musiek in die groepwerkproses te gebruik, kan dwelmafhanglikes dus geleidelik na die realiteit teruggelei word.

Na aanleiding van dwelmafhanglikes se geneigdheid om tydens die groepwerkproses te onttrek, kan die aanname gemaak word dat dwelmafhanglikes se konsentrasie tydens groeps gesprekke en -aktiwiteite nie na wense sal wees nie. Musiek kan gebruik word om konsentrasie te verskerp omdat dit onbewuste materiaal na die oppervlak kan bring indien ander sensoriese stimuli uitgesluit word (Grobler, 1998: 146). Dit kan plaasvind omdat musiek dwelmafhanglikes kan help om na binne te fokus (met ander woorde om introspektief te wees) sonder om aanspraak op hul denke te maak. Die gebruik van musiek tydens groepsessies kan dwelmafhanglikes in staat stel om te konsentreer sonder enige kognitiewe inmenging deur die maatskaplike werker. Dit is dus duidelik dat musiek met vrug gebruik kan word om die groepwerkproses te ondersteun, juis omdat dit die mens as geheel, op psigologiese en fisiologiese vlak, beïnvloed. Binne die terapeutiese veld is dit juis die effek van musiek op emosie en stadia van bewussyn, asook die rol van musiek in kommunikasie en konsentrasie, wat ontgin word (Grobler, 1998: 149).

Groepwerk, die verskillende groepwerk tegnieke en die benutting van musiek in die groepwerkproses kan dus 'n veilige ruimte skep waarin dwelmafhanglikes kan leer om deur hulle gevoelens van isolasie te breek (Corey en Corey,1992:361-362; Peters, 1987: 57).

3.3.1.2. *Die hantering van algemene vrese en negatiewe gevoelens ten einde weerstand af te breek*

Corey en Corey (1992:116) noem vrese en gevoelens wat groeplede in die aanvangsfase van die groepwerkproses mag ervaar en beveel aan dat dit so gou as moontlik aangespreek moet word. 'n Paar van die algemene vrese en gevoelens is 'n vrees vir verwerping, 'n onsekerheid oor die mate waarin hulle werklik kan sê wat hulle voel en wie aanstoot gaan neem as hulle eerlik is. Ook kan die lede vrees dat hulle net soos die ander mense in die groep is en vrees hulle dat hul probleme erger gemaak sal word as wat dit werklik is. 'n Verdere vrees wat die dwelmafhanlikes moontlik mag hê, is dat hulle iets oor hulself sal uitvind wat hulle nie sal kan hanteer nie.

'n Algemene gevoel wat met verdedigingsmeganismes en verdediging gepaard gaan, is woede. Woede kan gerig wees teen die inrigting, die maatskaplike werker, die gereg of selfs die dwelmafhanlike se gesinslede, en verhoed dat die probleem erken en die groep gebruik word om te verander (Yu en Watkins, 1996:48-49; Milgram en Rubin, 1992: 97).

Uiteraard is die rol van die maatskaplike werker as groepleier sentraal in die aanspreek van verdedigingsmeganismes in die groep. Dit volg dus dat maatskaplike werkers ook hulle eie gevoelens met die groeplede moet deel, aangesien dit eerlike en konstruktiewe interaksie tussen die groeplede en die maatskaplike werker aanmoedig (Corey en Corey, 1992:155).

Dit is dus duidelik dat die maatskaplike werker 'n samewerkende aanslag moet hê en sodoende 'n samewerkende atmosfeer sal skep. Kenmerkend van dié samewerkende aanslag is dat die maatskaplike werker beskrywend in plaas van evaluarend moet wees. Spontaneïteit is baie meer gewens as strategiese beplanning, en die maatskaplike werker wat empaties optree in plaas daarvan om neutraal te wees, sal ook meer daarin slaag om verdedigende gedrag te verminder. Gelykheid tussen die

groeplede en die maatskaplike werker moet beklemtoon word, en in plaas daarvan dat die maatskaplike werker sekerheid oor alles uitstraal, moet daar altyd voorsiening gemaak word vir die moontlikheid dat die maatskaplike werker nie altyd die groeplede se gevoelens en ervaringe sal verstaan nie (Johnson & Johnson, 1987:194). Waar lede binne groepe na mekaar luister, mekaar se idees aanvaar en minder obsessief oor hul eie idees is, bestaan daar 'n vriendeliker klimaat en is daar sprake van beter groepproduktiwiteit en kommunikasie.

Milgram en Rubin (1992:102-104) beklemtoon ook die maatskaplike werker se rol in die hantering van weerstand, en noem dat die maatskaplike werker 'n sekere leierskapstyl moet hê. Ten spyte van die maatskaplike werker se kennis oor afhanklikheid, moet hy dit aan die groeplede bekend maak dat hy die kenner is op die gebied van groepwerk en dat die groeplede die kenners is van dwelmafhanklikheid. Sodoende word die lewensreddende en korrektiewe funksie van die maatskaplike werker na die groep toe oorgeplaas. Hierdie benadering word ook in musiekterapie gevolg. Deur dit te doen word nie net die mag en invloed van die groep uitgebrei en versterk nie, maar word weerstand ook verminder.

Die navorser is van mening dat musiek gebruik kan word om die gevoelens van die maatskaplike werker oor te dra en die lede se vrese en gepaardgaande gevoelens te hanteer. Dit kan die begin van 'n reeks gevoelsuitdrukkings tussen die maatskaplike werker en die groeplede wees. Die kreatiewe vrylating van positiewe en negatiewe emosies lei tot katarsis en klaarheid wat die mens sterker laat voel. Musiek kan dwelmafhanklikes help om op 'n terapeutiese wyse deur verdedigende gevoelens van woede en aggressie na rou en gevolglik na ventilasie of die vrylating van gevoelens te beweeg. Humor en die energieke krag van die kreatiewe aktiwiteit van musiekmaak kan ook met die proses help (Lingerman, 1995:24).

Musiek het veral 'n groot rol te speel in die vrylating van gevoelens van woede. Sekere musiek dien as 'n "reservior" wat sterk gevoelens en energie kan ontvang en vrylaat. Die Jin-Jang teken kan as simbool gebruik word om die effek van musiek op woede te verduidelik. Die Jang kant van die simbool verteenwoordig musiek wat

gebruik word om woede uit te druk (Lingerman, 1995:27). Die Jin kant van die simbool verteenwoordig musiek wat gebruik kan word om die dwelmafanklike se aggressiewe en kwade gevoelens te kalmeer en om ontslae te raak van gevoelens van woede deur interne prosesse te fasiliteer. 'n Meer volledige verduideliking van die Jing-Jang konsep kan in Bylae 3.1 gevind word.

Nie net woede kan deur musiek hanteer word nie, maar ook ander gevoelens wat met weerstand gepaard gaan. Verdedigende gevoelens kan ook hanteer word deur die speel van instrumente as groepaktiwiteit. Wanneer 'n groeplid byvoorbeeld weerstand of gevoelens van aggressie ervaar, kan die maatskaplike werker die speel van tromme of ander slaginstrumente as metode gebruik om daardie gevoelens te reflekteer en gevolglik weerstand af te breek (De Swart en Hofmeyer, 1990:120). Opleiding in dié vorm van terapie is nodig, maar daar is tog maniere waarop die maatskaplike werker wel tegnieke kan benut sonder enige opleiding. De Swart en Hofmeyer (1990:120) skryf in meer besonderhede oor die benutting van spesifieke instrumente om sekere gevoelens te hanteer (sien Bylae 4).

Dit is dus duidelik uit bogenoemde dat dwelmafanklikes se vrese en gevoelens van woede wat tot weerstand lei, aangespreek en afgebreek kan word deur 'n kombinasie van groepwerktegnieke (samerwerkende benadering, self-ontsluiting, eksplorاسie, benutting van subgroepe) en musiek te gebruik.

3.3.2. Die eksplorering en uitdrukking van emosies

3.3.2.1. Die vrylating van opgehoopte emosies

Die vrylating van opgehoopte emosies is terapeuties omdat die kliënt energie vrylaat wat in die verlede teruggehou was (Corey en Corey, 1992:212). Dwelmafanklikes is geneig om weens verskeie redes hul emosies tydens intervensie te onderdruk. Hulle het dus die moeilike taak om te leer om op konstruktiewe maniere uiting te gee aan hulle gevoelens.

Emosionele vrylating speel 'n belangrike rol in groepwerk, aangesien die uitdrukking van gevoelens kohesie en vertroue in groepe kan fasiliteer. Dit is dus belangrik dat die dwelmafhandlikes in die maatskaplike groep sin moet kan maak van hul emosionele belewenisse (Corey en Corey, 1992:212). Musiek as hulpmiddel in die groepwerk-proses kan dwelmafhandlikes help om hulself op positiewe maniere emosioneel uit te druk. In die verband beskryf Lingerman (1995:191) musiek as : "*a healing salve, inspired melodies, rhythms, timbres, and vibrations of sound that can unlock cramps and blockage in our physical, emotional and mental layers*". Pythagoras (560-480 vC) het eeue terug reeds die positiewe effek van musiek op die mens se emosionele response beskryf (Grobler, 1998:137). Die effek van mineur- en majeur-toonaarde op die mens se gemoed is 'n eenvoudige voorbeeld hiervan.

Om die bespreking van sensitiewe emosies te vergemaklik (deur 'n meer aanvaardende klimaat te skep), kan musiek ook gebruik word om die groeplede te laat ontspan.

3.3.2.2. Die benutting van musiek vir ontspanning ten einde die vrylating van emosie te fasiliteer

Die deel van gevoelens in 'n meer aanvaardende klimaat binne die maatskaplike terapeutiese groep maak dit makliker vir die dwelmafhandlikes om risiko's te neem en hulself bloot te stel (Johnson en Johnson, 1987:379). Dit is dus belangrik dat die dwelmafhandlikes eers op hulle gemak gestel moet word voordat hulle emosies geeksploreer en bespreek kan word. Musiek kan gebruik word om dwelmafhandlikes te laat ontspan en hul gevoelens van angstigheid en konflik te verminder. Maatskaplike werkers kan met ander woorde van musiek gebruik maak om ontslae te raak van spanning en stres wat voorkom dat groeplede binne die terapeutiese opset, funksioneer. Die ontspanningservaring is dus 'n proses waarin die dwelmafhandlikes totaal en al geabsorbeer raak, eerder as wat hulle voel soos produkte van een of ander vorm van behandeling (Woodward, 1996:86).

Musiek kan tot die vrylating van stresvolle gevoelens bydra, individue help om te ontspan en ruimte laat vir positiewe denke (Lingerman, 1995:32). De Swart en Hofmeyer (1990:116) meld dat musiek sintuiglike plesier wat tot 'n gevoel van ontspanning en genot lei, verskaf. Ook word daar gemeld dat musiek die mens se behoefte aan die estetiese en esoteriese, bevredig en die mens uit sy alledaagse bestaan, kan ophef. As gevolg van dié kwaliteit van musiek, het musiek spirituele waarde en dien dit 'n belangrike funksie in die mens se geestelike funksionering.

Die maatskaplike werker moet ook onthou dat die menslike liggaam 'n natuurlike objek is en dat die dwelmafhanglike wat weer respek vir sy liggaam moet ontwikkel en selfinsig en –belangstelling moet ontwikkel, uit musiek met natuurgeluide, kan baat. Ontspanningsoefeninge op musiek met natuurgeluide, is waardevol in die aanvangsfase van die terapeutiese proses (Lingerman, 1995:125). Voorbeelde van ontspannende en humoristiese musiek (wat ook tot ontspanning bydra) sal in die aanbevelingshoofstuk bespreek word en 'n voorbeeld van 'n ontspanningsaktiwiteit wat met musiek gedoen kan word, volg in bylae 5.1.

3.3.2.3. Die ontlokking van emosies

Johnson en Johnson (1987:379) noem dat meer gevoelens in groepe gegenerer word omdat daar 'n groter verskeidenheid mense teenwoordig is wat verskillende gevoelens en reaksies by mekaar uitlok. Groeplede kan byvoorbeeld onmiddellike emosionele reaksies (positief of negatief) as gevolg van ander groeplede ervaar (Garvin, 1987:118). Groepe kan met ander woorde sterk gevoelens laat opvlam en verminder (Johnson en Johnson, 1987:379).

Die groepsituasie is 'n omgewing waarin vergelyking ten opsigte van emosies kan plaasvind. Groeplede kan hul houdings teenoor ouers, eggenote, kinders en vriende; gevoelens oor groepeerbeurtenisse; en dit wat hulle hartseer, gelukkig, skuldig en woedend laat voel, met mekaar vergelyk. Hulle kan selfs deur middel van vergelyking eksploreer hoe hulle ontslae kan raak van hul aggressie en woede (Johnson en

Johnson, 1987:380). Sulke vergelykings vind natuurlik plaas in groepe, en fasiliteer nuwe moontlike maniere van voel, verstaan en optree. Dit is dus duidelik dat die maatskaplike groepsituasie een is wat die uitdrukking en eksplorasië van gevoelens aanmoedig en vergemaklik, weens die ondersteunende klimaat in maatskaplike groepe, die verskeidenheid mense wat betrokke is en die geleentheid om die self met ander groeplede te vergelyk.

Davies (1994:134-135) wys daarop dat Langer (1942, 1953) en Pratt (1931, 1938, 1952) erken het dat musiek 'n effek op emosies het omdat dit soortgelyke elemente as emosies besit. Musiek word gesien as 'n verteenwoordigende simbool van emosies en dit is om dié rede dat die kreatiwiteitsproses ook as 'n proses van verandering en groei beskou kan word (Bunt, 1994:39). Na aanleiding van Pietikäinen (1999: 83-84, 86) beskryf Jung die waarde van simbole as die middelweg tussen die mens (sy bewuste) en sy onderbewuste. Musiek kan dus gebruik word om emosionele uitdrukking te fasiliteer. Om dit reg te kry, moet die maatskaplike werker nie net kennis dra van die verskillende emosies wat dwelmafhanglikes ervaar nie, maar is dit van waarde indien die maatskaplike werker ook kennis dra van die verskillende effekte wat sekere musiek op die groeplede se emosies kan hê. Die invloed van sekere instrumente, spesifiek op emosies, is in Bylae 6.1 bespreek. Die instrumente wat genoem word, is onder andere koperinstrumente, perkussie, houtblaasinstrumente en strykinstrumente.

3.3.2.4. Die vermindering van die intensiteit van emosies

Corey en Corey (1992:198) noem dat angstigheid in groepwerk algemeen is en dat groeplede gevra kan word om hul gevoelens van angstigheid (in terme van intensiteit) op 'n skaal te plaas. Die navorser is van mening dat musiek gebruik kan word as aanduiding van die intensiteit van emosies, aangesien musiek soveel dinamika bevat, soos tempo, volume, tonaliteit, ensovoorts.

As gevolg van die kommunikasie en eksplorering van gevoelens kan daar binne groepe 'n omgewing geskep word waar vorige angswekkende gevoelens met 'n nuwe

gevoel van ervaring vervang kan word. Wanneer die dwelmafhandlikes met ander woorde die gevreesde doen (soos om hul gevoelens verbaal of nie-verbaal deur middel van musiek uit te druk) en die gevreesde gevolge van emosionele ekspressie (soos byvoorbeeld verwerping, spottery, verkleinering, ensovoorts) nie plaasvind nie, ervaar die dwelmafhandlikes korrektiewe emosionele ervarings (Johnson en Johnson, 1987:379). Die ondersteunende en aanvaardende atmosfeer van die maatskaplike groepsituasie sorg dus dat emosionele ervarings nie té oorweldigend vir die groeplede is nie. Die bespreking van emosies binne 'n aanvaardende omgewing verminder met ander woorde die intensiteit van die emosies sowel as die invloed wat daardie emosies op die dwelmafhandlikes en hul toekomstige gedrag en gedagtes het. Deur gevoelens tydens die groepwerksessie aan te spreek, verkry die dwelmafhandlikes insig in hul gedagtes, gevoelens, ervarings, probleme en gedrag. Die besprekings oor emosie word dan met ander woorde 'n refleksie van die groeplede se interaksie met die ander groeplede en help met die ontwikkeling van self-insig (Johnson en Johnson, 1987:380).

Musiek het ook 'n narratiewe sy, wat nie net sal help met die vermindering van die intensiteit van emosies nie, maar wat ook helend sal wees vir dwelmafhandlikes in terme van emosionele uitdrukking. Die uitgangspunt van narratiewe terapie is dat enige probleem opgelos kan word deur 'n "gesprek" daaroor te voer. Hierdie terapeute moedig hulle kliënte aan om alternatiewe, meer verligte stories vir hul eie lewens te skryf. Sodoende skep die kliënte vir hulself nuwe stories, nuwe toekoms, 'n ideaal, 'n doelstelling en 'n wens (Du Plessis en Ferreira, 2002: 28; Müller en van Niekerk, 2001:195).

3.3.2.5. Die reflektering van emosies

Reflektering is 'n tegniek waarvolgens die maatskaplike werker terugvoering gee oor die gevoelens en houdings van kliënte, deur die selektiewe herhaling of herformulering van hul woorde en die interpretering van hulle gewaarwordings en optrede, op so 'n wyse dat hulle insien dat die maatskaplike werker hulle begryp, en om hulle groter insig in hulle probleemsituasies te gee (Woordeboek vir Maatskaplike Werk,

1995:55). Aangesien reflektoring 'n empatiese aanduiding is dat die maatskaplike werker oor aktiewe luistervaardighede beskik, kan dit groeplede tot kommunikasie aanmoedig (Sheafor, Horejsi en Horejsi, 1994:136).

Kreatiwiteit in die uitvoer van maatskaplike groepwerk is baie belangrik en in die laaste dekade het daar 'n aansienlike bewustheid hieroor ontwikkel. De Swart en Hofmeyer (1990:115) noem dat die kreatiewe aanwending van maatskaplike groepwerk, kliënte help om nuwe insigte en perspektiewe te ontwikkel, nuwe oplossings vir probleme te genereer en om meer kreatief te raak in die aanwending van hul eie sterktes en steunstelsels in hulle omgewings. Hulle beveel aan dat musiek as kreatiewe manier van reflektoring gebruik word.

Wanneer musiek gebruik word om response te reflekteer, kan die maatskaplike werker 'n musikale stelling maak om weer te gee dit wat hy dink die groep probeer sê of voel (De Swart en Hofmeyer, 1990:117). Die groep kan dan musikaal of verbaal daarop reageer. Die reaksie kan negatief of instemmend wees en sal bepaal wat die maatskaplike werker se volgende stap in intervensie gaan wees.

Grobler (1998:141-142) beskryf twee benaderings van musiekterapie wat van toepassing is ten einde in maatskaplike groepwerk te reflekteer. Die eerste benadering neem as uitgangspunt dat musiek primêr 'n invloed op die fisiese liggaam het, wat daarna die geestelike of emosionele sy van die mens kan beïnvloed. Die tweede benadering gaan van die uitgangspunt uit dat musiek eerstens 'n invloed het op die psigologiese prosesse, naamlik die emosies, wat dan tot fisiese verandering lei. As die twee benaderings saamgevat word, kan tot die slotsom gekom word dat musiek gebruik kan word om emosionele beleving en stadia van bewussyn te beïnvloed. Die psigologiese en fisiologiese komponente is dus voortdurend in wisselwerking met mekaar en moet tydens intervensie as vertrekpunt dien.

Dwelmafhanglikes is fisies afgetakel, ervaar emosionele stres en het ondoeltreffende denkpatrone en gebrekkige kommunikasievermoëns met die buitewêreld. Dit is met

ander woorde juis wanneer 'n mens die gebruik van musiek tydens intervensie holisties benader, en die dwelmafhanglike se liggaam én gees betrek, dat musiek as hulpmiddel in groepwerk tot sy volle reg kom. De Swart en Hofmeyer (1990:118) noem dat daar verskillende wyses is waarop musikaal gereflekteer kan word, naamlik deur te reflekteer aan die groep as geheel, aan 'n spesifieke individuele lid en deur middel van die speel van 'n instrument. Dit sal in fyner besonderhede in Bylae 7.1 bespreek word. Die voordele van musikale reflektering bo verbale reflektering en die hantering van negatiewe reaksies op musikale reflektering word ook in Bylae 7.2 en 7.3 bespreek.

3.3.3. Die bevordering van kommunikasie

Kommunikasie is sentraal in die maatskaplike terapeutiese groep. Dit is deur middel van kommunikasie dat groeplede interaksie met mekaar het, en effektiewe kommunikasie is 'n voorvereiste vir elke aspek van groepfunksionering. Volgens Johnson en Johnson (1987:174) vind effektiewe kommunikasie plaas wanneer die ontvanger van die boodskap dit aanvaar of interpreteer net soos die sender dit bedoel het. Kommunikasie behels dus die stuur van verbale en/of nie-verbale simbole waaraan sekere betekenis tussen mense geheg word.

Garvin (1987:116-117) noem dat groeplede in die aanvanklike groepphase na algemene ooreenkomste tussen mekaar soek en op so wyse slegs met mekaar kommunikeer sodat hulle take uitgevoer kan word. Aangesien dwelmafhanglikes sukkel om uiting aan hulle gevoelens te gee, moet die maatskaplike werker met ander woorde take so beplan dat dit soveel as moontlik interpersoonlike kommunikasie (hetsy verbaal of nie-verbaal) fasiliteer.

Musiekaktiwiteite kan help met die fasilitering van kommunikasie by dwelmafhanglikes omdat musiek veral handig te pas kom wanneer groeplede sukkel om verbaal te kommunikeer (Woodward, 1996:87). Kommunikasie kan dus eerder plaasvind deur op musiek te beweeg, saam met musiek te sing en musiek fisies te skep. Hierdie manier van kommunikasie rakende sensitiewe kwessies is baie minder

bedreigend as direkte verbale kommunikasie. Grobler (1998:125,127) noem dat dans, beweging, gebare en liggaamstaal selfs aan die begin van die ontwikkeling van die mens 'n kommunikasiemiddel was en dat die gebruik van liggaam en beweging 'n medium vir self-ekpressie en kommunikasie op 'n pre-verbale en simboliese wyse is. Sy beklemtoon veral die waarde van musiek as kommunikatiewe medium in terapeutiese situasies. Die vermaaklikheidsbedryf (moderne film en televisie byvoorbeeld) dien as voorbeeld van die simboliese waarde van musiek, aangesien hulle musiek gebruik om emosie te kommunikeer en 'n resonante respons te manipuleer.

Deur die fasilitering van interpersoonlike kommunikasie in die groepwerkproses kan die dwelmafhanglikes uittoets in watter mate hulle mekaar met sensitiewe informasie kan vertrou (Garvin, 1987:117). Hulle doen dit deur kommentaar rakende groeptake te lewer en op mekaar se emosionele uitdrukkings te reageer.

Indien effekiewe kommunikasie gefasiliteer word, is daar verskeie maniere waarop die groepproses die maatkaplike werker kan help om kommunikatiewe patrone raak te sien, veranderinge in daardie patrone teweeg te bring en dwelmafhanglikes se gedrag te verander. Dit sal vervolgens bespreek word.

3.3.3.1. Konfrontasie

Konstruktiewe konfrontasie is 'n basiese komponent van 'n produktiewe groep en skep geleentheid vir lede om mekaar met kwessies te konfronteer (Corey en Corey, 1992:206). Wanneer 'n dwelmafhanglike met ander woorde een boodskap verbaal oordra, maar 'n ander een nie-verbaal (byvoorbeeld deur middel van gedrag) oordra, kan die ander groeplede hom daarmee konfronteer. Die dwelmafhanglikes kan dus as groep deur middel van *sensitiewe konfrontering* teenstrydighede tussen wat spesifieke groeplede sê en doen, eksploreer, bewus raak van potensiële stimulerende insigte en maniere vind om dit in 'n plan van aksie te omskep (Shaefor *et al*, 1994:382). Hierdie natuurlike konfronterende proses wat in groepe plaasvind, bemagtig die dwelmafhanglikes om ook op latere stadiums in hul lewens self-konfronterend op te tree.

3.3.3.2. Die "hier-en-nou"

Uit hoofstuk twee is dit duidelik dat dwelmafhandlikes sekere kommunikasiepatrone wat oneffektief is en wat lei tot probleme in hul persoonlike verhoudings met hul eggenote, familie en vriende, ontwikkel. Die groepsituasie kan help in die identifisering van hierdie kommunikatiewe probleme. Garvin (1987:161) beskryf 'n tegniek waardeur die maatskaplike werker die groeplid se aandag rig op wat pas in die groep gebeur het, deur te fokus op die "hier-en-nou" van die kommunikasieproses binne die groepsessie. Die tegniek maak die groeplede bewus van die invloed van hul gedrag op ander. Hierdie tegniek is baie effektief omdat die dwelmafhandlike nie iets wat pas voor al die groeplede gebeur het, maklik kan ontken of vermom as iets anders nie. Deur die dwelmafhandlike bewus te maak van 'n oneffektiewe kommunikasiepatroon wat hy pas gebruik het, maak die maatskaplike werker gebruik van 'n vorm van reflektering. Dit help nie net die dwelmafhandlike om beter binne die groep te kommunikeer nie, maar help hom ook om kommunikatiewe probleme buite die groep op te los, as gevolg van die waarskynlike verhouding tussen die groeplid se gedrag binne die groep en sy gedrag buite die groep (Garvin,1987:111). Deur die lede bewus te maak van die patrone, skep die groepwerkproses dus ruimte vir die dwelmafhandlike om die huidige situasie te benut om met nuwe maniere van interaksie en kommunikasie te eksperimenteer.

3.3.3.3. Kommunikasievaardighede

Barnard (1993:56) wys daarop dat 16% van dwelmafhandlikes se probleme interpersoonlike konflik behels. Dit sluit argumente en konfrontasies met gesinslede, vriende, geliefdes, medewerkers, ensovoorts in. Dwelmafhandlikes het dus wanaangepaste kommunikasievermoëns. Musiek kan effektief wees in die kommunikasie van emosie en die manipulasie van resonante response binne terapeutiese konteks met dwelmafhandlikes. Tot tyd en wyl nuwe maniere van interaksie en kommunikasie met ander aangeleer is, kan musiek dus aanvanklik as alternatief tot verbale kommunikasie dien. Musiek kan met ander woorde benut word om kommunikasievaardighede aan te leer (American Music Therapy Association, 1999).

Met as basis die gemeenskaplike maatskaplikewerk- en musiekbeginsels, naamlik aanvaarding, respek vir die individu, nie-veroordeling en empatie, kan die maatskaplike werker deur die aktiewe toepassing van die luistervaardighede en beginsels, die dwelmafhandlikes sekere kommunikasievaardighede leer. Die dwelmafhandlikes word eerstens geleer om empaties teenoor mekaar op te tree. Hulle word dus geleer om nie ander groeplede se boodskappe te evalueer nie, aangesien dit die sender verdedigend en versigtig sal maak om te kommunikeer en sodoende die oopheid van die kommunikasie sal verminder. Die tweede boodskap wat die maatskaplike werker aan die dwelmafhandlikes sal oordra, is dat die ontvanger se begrip en interpretasie van die sender se gevoelens en idees ook gekommunikeer moet word. Dit kan gedoen word deur parafrasering, die bespreking van die sender se gevoelens en die bespreking van die ontvanger se interpretasie van die sender se boodskap (Johnson en Johnson, 1987:170-180). Deur hierdie vaardighede aan die dwelmafhandlikes oor te dra en self toe te pas, gaan die lede meer vrymoedig wees om hul idees en gevoelens te kommunikeer en leer die dwelmafhandlikes ook vaardighede aan wat hulle kan help in hulle persoonlike verhoudings met betekenisvolle persone buite die groepopset. Dié tegniek leer ook die dwelmafhandlikes om te luister na die opinies van ander sonder om verdedigend en evalueerend op te tree as reaksie op daardie persone.

3.3.3.4. *Kommunikasiepatrone*

Dwelmafhandlikes tree dikwels in groepsituasies afsydig op, onttrek hulle van groepaktiwiteite, voel hulpeloos en tree met ander woorde passief op. Deur te kyk na die *kommunikasiepatrone* en die groepstrukture wat ontwikkel, kan die maatskaplike werker hierdie groeplede maklik identifiseer en aktiwiteite beplan om die kommunikasiestruktuur te verander.

Garvin (1987:92-93) noem die verskillende strukture wat moontlik in groepe kan ontwikkel, naamlik kommunikasie-, sosiometriese, mags-, leierskaps- en rolstrukture. Kennis hiervan kan die maatskaplike werker help om subgroepe op te breek, mag te verskuif en rolle te verander deur middel van aktiwiteite. Musiek kan in hierdie

aktiwiteite gebruik word. Die bogenoemde strukture word kortliks in Bylae 8 bespreek.

3.3.4. Die ontwikkeling van 'n positiewe selfbeeld

Die selfbeeld is persoonlike oordeel rakende iemand se selfwaarde en vermoëns en word gebaseer op 'n proses van konseptualisering en die insamel van informasie oor die individu en sy ervaringe. Beide die vlak van selfbeeld en die proses waardeur 'n persoon sy selfbeeld bepaal, hang af van verhoudings en interaksies met ander (Johnson en Johnson, 1987:438). Die groepe waaraan die mens behoort en die sosiale ondersteuning wat hulle aan die mens bied, het kragtige en belangrike invloed op die selfbeeld. Selfbeeld word dus deur beide individualistiese en kollektiewe komponente bepaal.

Wanneer individue by groepe aansluit, raak hulle selfkonsep aan daardie groep verbind. Die waarde van die groep begin dan hul gevoelens van persoonlike waarde ook beïnvloed. Diegene wat aan invloedryke groepe behoort, is geneig om 'n hoër selfbeeld te hê as dié wat in gestigmatiseerde groepe is (Forsyth, 1999:78-79). Die aanname kan dus gemaak word dat dwelmafhanlikes wat uit gestigmatiseerde sosiale groepe kom en wat gedrag (byvoorbeeld om te steel vir dwelms, om verbaal aggressief te raak teenoor familie en vriende, ensovoorts) wat sosiaal afgekeur word, openbaar het, heel waarskynlik lae selfbeelde het.

Die groepproses het onder andere ten doel om 'n nuwe sosiale identiteit wat sal bydra tot die ontwikkeling van 'n hoër selfbeeld by die dwelmafhanlike, te ontwikkel. 'n Hoër selfbeeld behels selfrespek en 'n verantwoordelike teenoor die self. Die benutting van musiek in die groepwerkproses kan help met dié identifiseringsproses. Die rede hiervoor is dat die skeppingsproses (die skepping van/met musiek) 'n uitdagende geleentheid aan dwelmafhanlikes sal bied om aspekte van hulself in 'n ander lig te sien. Die skeppingsproses saam met ander groeplede is ook 'n plesierige

en intellektuele proses, wat die aanvanklike negatiewe gevoelens van die dwelmafhanklikes teenoor die groep kan verminder (Bunt, 1994:35).

Die dwelmafhanklikes moet dus deur die groepwerkproses aangemoedig en geleer word om hulself waardevol te ag en moet konstruktiewe maniere geleer word om besluite rakende hul selfbeeld te neem. Musiek as hulpmiddel in die groepwerkproses kan ook 'n betekenisvolle bydrae maak in die opbou van dwelmafhanklikes se selfbeeld(e), aangesien dit benut kan word om die mens se liggaam met energie te laai (Lingerman, 1995: 10-11).

Twee van die maatskaplike-groepwerkwaardes, naamlik selfbeskikkingsreg en respek vir menswaardigheid, skep binne die groep 'n ruimte waarin dwelmafhanklikes persoonlik kan groei en 'n beter selfbeeld kan ontwikkel. Self-determinasie as maatskaplikewerk-waarde lê klem op die belangrikheid van die individu se reg tot ondersteuning vanuit die samelewing, en die individu se reg om sy volle potensiaal te bereik (Garvin, 1987:5). Self-determinasie raak ook 'n norm in groepwerk, wat sekere implikasies vir groepe het aangesien dit groeplede help om magskwessies binne die groep te bepaal insoverre dit besluitneming en die invloed daarvan op individue in die groep en die groep as geheel raak. Respek vir menslikheid behels nie net die behoud van die biolo-giese nie, maar ook die ontwikkeling en groei van die mens se maksimum kapasiteite (Johnson en Johnson, 1987:6). Dit is dus duidelik dat dié maatskaplikewerk-waardes kan bydra tot die verhoging van gevoelens van selfwaarde en –agting en gevolglik die verhoging van die selfbeeld.

Bogenoemde waardes word deur Corey en Corey (1992:211-212) se mening dat groepe gevoelens van persoonlike mag kan verhoog, bevestig. Hulle noem dat persoonlike mag wat nie voorheen deur dwelmafhanklikes ervaar was nie, wel tydens groepwerksessies ervaar kan word. Dit stel die groeplede in staat om nuwe maniere waarop hulle hul sterk punte kan uitleef, te vind. 'n Gevoel van persoonlike mag spruit voort uit die erkenning dat die individu 'n interne reserwe van spontaneïteit, kreatiwiteit, moed en krag ontdek het. Die individu wat persoonlike mag ervaar, is met ander woorde iemand wat voel dat hy mag het oor sy lewensrigting (Corey en Corey,

1992:211). Musiek kan ook 'n bydrae tot hierdie gevoel van persoonlike mag lewer, omdat dit dwelmafhandlikes kan konfronteer met hul destruktiewe gedrag én omdat dit geleentheid skep vir self-uitdrukking (Woodward, 1996: 94; Bunt, 1994: 28, 35).

Omdat musiek simboliese waarde het en 'n uiterlike vorm van innerlike beelde en gevoelens behels, kan die musikale ervaring 'n ontstellende proses wees, aangesien dit die dwelmafhandlikes met moeilike kwessies in hul lewens kan konfronteer. Musiek kan met ander woorde dien as katalisator wat lei tot die uitdrukking van kwessies uit die onderbewuste na die bewuste (Bunt, 1994:28,35-36). Musiek skep ook geleentheid vir self-uitdrukking wanneer die dwelmafhandlikes tyd saam met die ander groeplede deurbring. Die groeplede leer mekaar ken, leer hoe om saam te werk en leer ook hulle eie sterk eienskappe raaksien deur saam deel te neem aan liriek- en musiekskrywery en die beoefening om instrumente te bespeel (Woodward, 1996: 94-95). Namate die groeplede se interpersoonlike en musikale blootstelling toeneem, neem hul selfbeeld ook toe.

Johnson en Johnson (1987:438-439) noem dat daar vyf prosesse is waardeur die mens se selfbeeld in groepe, ontwikkel naamlik gereflekteerde self-aanvaarding, basiese self-aanvaarding, kondisionele self-aanvaarding, vergelykende self-evaluasie en werklike-ideale kongruensie. Die volgende tabel (3.1) is 'n toepassing deur die navorser van die genoemde prosesse in groepwerk met dwelmafhandlikes.

3.3.5. Sosialisering

In hoofstuk twee is die algemene gevoelens en emosies van dwelmafhandlikes soos byvoorbeeld gevoelens van isolasie, depressie en hulpeloosheid bespreek. Johnson en Johnson (1987:444) skryf dat die gevoelens as gevolg van stres en die gebrek aan ondersteuning teenwoordig in hulle ervarings, vasgelê kan word. Dwelmafhandlikes beland dikwels in terapeutiese situasies as gevolg van hul interpersoonlike probleme en verhoudings. Hulle gebrek aan interpersoonlike vaardighede of hul onvermoë om hulle sosiale vaardighede aan te wend, lei dus dikwels tot hulle probleme (Barnard,

1993: 48; Johnson en Johnson, 1987:378). Die doel van groepwerk is om die dwelmafhanklikes te help om 'n vorm van gedrags- en kognitiewe verandering te ondergaan, wat hul bevoegdheid in die hantering van interpersoonlike verhoudinge sal bevorder ten einde meer produktiewe lewens te lei.

Volgens die leerteorie kan dwelmafhanklikes gehelp word in die ontwikkeling van lewens- en kognitiewe hanteringsmeganismes deur kognitiewe herstrukturering en totale lewensstylverandering ten einde sosiaal aanvaarbare gedrag te bevorder.

Die natuurlike totstandkoming van norme in die terapeutiese groepopset dra by tot die aanleer van sosiale vaardighede wat dwelmafhanklikes nie noodwendig in hul alledaagse lewens buite die groepopset benut het nie. Corey en Corey (1992:124-125) noem 'n paar voorbeelde van dié norme wat dwelmafhanklikes sal help om sekere interpersoonlike vaardighede te ontwikkel en te oefen, en wat hulle uiteindelik sal help in sosiale situasies in hul alledaagse lewens. Dit behels direkte kommunikasie, die eksplorering van probleme, luister en uitdrukking van gevoelens.

TABEL 3.1.

DIE ONTWIKKELING VAN DIE SELFBEELD: 'N VERGELYKING

Fases van ontwikkeling	Kenmerk van die fases	Dwelmafhanglike groep voor intervensie	Groepwerk tydens intervensie
1. Gereflekterde selfaanvaarding	Gebaseer op hoe ander die individuen sien en sy waarde evalueer.	<u>Gesinslede en vriende:</u> afkeuring, teleurstelling, woede, verwerping, prekerigheid. <u>Mede-afhanklikes:</u> misbruik, mooiweersvriende	aanvaardend, empaties, ondersteunend, nie-veroordelend, afkeur van gedrag, nie persoon
2. Basiese selfaanvaarding	Intrinsieke gevoel van onkondisionele selfwaarde.	<u>Met dwelms:</u> valse selfvertroue en selfbeeld. <u>Sonder dwelms:</u> hulpeloos, weerloos en ervaar lae gevoelens van selfwaarde en selfbeeld.	groepwaardes soos self-determinasie en respek vir menslikheid Holistiese siening moedig intrinsieke selfwaarde aan.
3. Kondisionele selfaanvaarding	Dit is wanneer die individu homself aanvaar op grond van die mate waarin hy aan eksterne standaarde en verwagtinge voldoen.	Voldoen nie aan die samelewing se sosiale standaarde en verwagtinge nie. Beroeps-, finansiële en emosionele probleme, het 'n gevoel van sosiale mislukking tot gevolg.	Fokus op doelgerigte besluite en gedragsverandering. Sosiale druk is positief: ondersteunend, terapeutiese klimaat waar gelykheid die norm is.
4. Vergelykende selfevaluasie	Dit behels hoe 'n individu bepaal in watter mate hy dieselfde eienskappe het as sy portuur.	Probleem in vergelyking met portuur: moontlik groter. Die dwelmafhanglike in vergelyking met sy familie, broers/ susters, en vriende: voel soos 'n mislukking.	Identifiseer met die ander groeplede. Gevoelens van isolasie en mislukking is minder.
5. Werklike-ideale kongruensie	Dit is die verhouding tussen wat die individu dink hy is en wat hy dink hy graag wil wees.	Voel ideale is nie bereik nie. Voel hulpeloos en ongemotiveerd om 'n poging aan te wend om hul lewens te verander.	Motivering, leer vaardighede om probleme op te los, plan van aksie, selfgroei.

[Gebaseer op Corey en Corey, 1992: 124).

Bunt (1994:27) noem dat die interaksionele en fundamentele nie-verbale aard van musiek, verskeie geleenthede skep om sosialiseringstegnieke en interpersoonlike leer binne groepopset te ontwikkel, asook om ander se positiewe gedrag na te boots. Musiek-aktiwiteite in die groepsituasie is met ander woorde 'n sosiale aksie, waarin die dwelmafhandlikes na mekaar kan luister, mekaar kan naboots, van mekaar kan leer en ook verskillende style van interaksie kan probeer en uittoets. Deur die vertolking van spesifieke sosiale take en die vind van 'n individuele plek en rol in die groep, kan die dwelmafhandlike geleidelik begin gemaklik voel in sy verhouding met die ander groeplede, en kan al die groeplede besef dat hulle 'n unieke bydrae kan lewer tot die hele groep (Bunt, 1994:27). Bunt (1994) se argument sluit aan by Peters (1987:56) se beskrywing van musiek-aktiwiteite in groepsverband wat a) die leer van sosiale interaksievaardighede en b) emosionele leer en emosionele ekspressie fasiliteer (vir voorbeelde, sien Bylae 9).

Uit bogenoemde is dit duidelik dat groepwerk baie waardevol is in die aanspreek van dwelmafhandlikes se gebrek aan sosiale vaardighede en 'n groot rol speel in die sosialisering van dwelmafhandlikes. Met verdere inagneming van Bunt (1994) en Peters (1987) se argumente is dit ook duidelik dat die benutting van musiek tydens groepwerk dié sosialiseringproses meer effektief sal maak.

3.3.6. Die fasilitering van persoonlike motivering

Dwelmafhandlikes sluit nie noodwendig uit vrye wil by 'n groepsituasie aan nie, maar wanneer die dwelmafhandlike gemotiveer is om 'n aktiewe groeplid te word, is die kans baie goed dat verandering wél sal plaasvind (Corey en Corey, 1992:213). Vir die veranderinge om plaas te vind, moet die dwelmafhandlikes 'n bewussyn van hulself en ander ontwikkel én begrip vir die rede vir hul gevoelens, gedagtes en gedrag ontwikkel. Corey en Corey (1992:213) noem dat buiten om van die self bewus te wees, moet dwelmafhandlikes ook saam met die maatskaplike werker 'n realistiese aksieplan en strategieë formuleer. Hulle noem ook dat dwelmafhandlikes toegewyd moet wees aan die navolging van die plan en bereid moet wees om die "gereedskap" wat in die groep aangebied word (soos byvoorbeeld ondersteuning, vaardighede,

reflektering, terugvoer, ensovoorts), te benut ten einde verandering teweeg te bring. Motivering van groeplede kan op verskeie maniere bevorder word.

Deur die suksesvolle deurvoer van die maatskaplike groepwerkproses, die benutting van maatskaplikewerk-tegnieke en die nastreef van die maatskaplikewerk-beginsels tesame met die benutting van musiekterapeutiese tegnieke en beginsels behoort dwelmafhanglikes se verdedigingsmeganismes afgebreek te word, hul gevoelens geëksploreer te word, hul kommunikasievermoëns en selfbeeld verbeter word en behoort hulle sosiale vaardighede te leer wat hulle in staat sal stel om weerstand teen die gebruik van dwelms te bied.

3.3.6.1. Die veranderingsproses

Ten einde verandering te laat plaasvind, is dit belangrik dat die maatskaplike werker onthou dat die dwelmafhanglike deur 'n proses van gedragsverandering moet beweeg. Die proses bestaan uit 'n voorafoorwegings-, oorwegings-, determinasie-, aksie-, en handhawingsfase (Fisher & Harrison, 2000:116-117; Barnard, 1993:51). Hierdie kognitiewe prosesse van verandering moet as 'n sirkulêre proses, eerder as 'n liniêre proses beskou word. Die kenmerke van die verskillende fases in die veranderingsproses word in tabelvorm in Bylae 10 weergegee.

Musiek kan veral benut word in die eerste drie fases van die veranderingsproses omdat die fases belaa is met sterk ambivalente emosies. Soos reeds gemeld, is musiek waardevol in die aanspreek en hantering van sterk emosies en gevoelens. Aangesien musiek ook 'n baie minder bedreigende manier van konfrontasie is, kan dit aanvanklik die veranderingsproses bevorder.

3.3.6.2. *Motiverende onderhoudvoering*

Die maatskaplikewerker-kliënt-verhouding speel ook 'n groot rol in die motivering van die dwelmafhanlikes. Die maatskaplikewerk-beginsels, tesame met die beginsels eie aan musiekterapie, soos hoop, universaliteit, altruïsme, vertrouwe, betroubaarheid, aanvaarding, warmte, respek, empatie, opregtheid, belangstelling en nieveroordeeling dra daartoe by dat die dwelmafhanlikes meer gemotiveerd raak om deel te neem aan groepaktiwiteite en gesprekke ten einde te verander (Fisher & Harrison, 2000:114-122; Barnard, 1993:60-61; Bunt, 1994: 26-27).

Motivering is 'n "tegniek in maatskaplike werk om 'n kliënt aan te spoor tot deelname aan en betrokkenheid in die hulpverleningsproses" (Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk, 1995: 43). Op verbale vlak word motiverende onderhoudvoering dikwels gebruik om dwelmafhanlikes tot verandering te motiveer. Hierdie vorm van onderhoudvoering word as 'n konfrontasieproses gesien, alhoewel dit nie klem lê op konfrontasie nie. Die doel is om die dwelmafhanlike bewus te maak van sy dwelmprobleem en ook van sy verantwoordelikheid ten opsigte van sy probleem en die nodige gedragsverandering (Barnard, 1993:67).

Motiverende onderhoudvoering bestaan uit drie fases: die ontlokkingsfase, die inligtingsfase en die onderhandelingsfase. Volgens Fisher en Harrison (2000:116) en Barnard (1993:68) moet die maatskaplike werker in dié fases 'n empatiese atmosfeer skep, 'n positiewe houding handhaaf, duidelike en konkrete terugvoer gee, alternatiewe kan gee en struktureer, aktief kan luister en kontak met die kliënt kan behou. Barnard (1993:69) is van mening dat dit gedoen kan word deur die gebruik van reflektoring, vraagstelling, ontlokkings, samevatting, strukturering en herstrukturering. Musiek kan gebruik word om hierdie tegnieke nog meer te versterk en groeplede te motiveer. Musiek kan atmosfeer skep, kan positiewe houdings tot gevolg hê, kan 'n emotiewe boodskap dra, kan tydens reflektoring benut word, kan gevoelens en gesprekke ontlok, saamvat en kan groepsessies struktureer. Musiek in kombinasie met motiverende onderhoudvoering is waardevol in die motivering van dwelmafhanlikes tot verandering.

Na aanleiding van bogenoemde gemeenskaplike kenmerke van groepe en musiek, is dit duidelik dat die benutting van musiek tydens groepwerk kan lei tot die persoonlike motivering van dwelmafhanglikes om te verander.

3.4. SAMEVATTING

Die voorafgaande bespreking ten opsigte van die benutting van musiek tydens groepwerk vorm 'n belangrike deel van hierdie navorsingstudie, aangesien dit die teoretiese onderbou voorsien waarbinne redes vir die benutting van musiek tydens groepwerk gemotiveer word.

Weens die verskeidenheid van gemeenskaplike komponente in maatskaplike groepwerk en musiek, blyk die kombinasie van groepwerk- en musiekintervensie waardevol te wees in die aanspreek van dwelmafhanglikes se probleme. Beide groepwerk en musiek bevorder groepkohesie, wat essensieel is tydens intervensie. Groepwerk en musiek het ook gemeenskaplike funksies wat die hantering van dwelmafhanglikes se verdedigingsmeganismes fasiliteer; kommunikasie en sosialisering in die groep bevorder; dwelmafhanglikes aanspoor om hulle emosies uit te druk; en hulle lei tot die ontwikkeling van 'n beter selfbeeld. Deur die benutting van musiek in groepwerkintervensie, kan dwelmafhanglikes dus tot gedragsverandering gelei word.

HOOFSTUK VIER

DIE BENUTTINGSWAARDE VAN MUSIEK

IN MAATSKAPLIKE GROEPWERK

4.1. INLEIDING

Die teoretiese uiteensetting van die voorafgaande hoofstukke het aangetoon dat dwelmafhandlikes met persoonlikheidsienskappe, verdedigingsmeganismes, emosionele en kommunikatiewe behoeftes presenteer (Curren *et al* (2000:375); Mischel (1999:98-99); Craig (1995:17,23); Gray (1995:802); Barnard (1993: 60-61); Milgram en Rubin (1992:98-99). Daar is ook aangetoon dat groepwerk 'n gewenste en effektiewe manier is om hierdie eienskappe en behoeftes van dwelmafhandlikes aan te spreek en te hanteer (Forsyth,1999; Corey en Corey,1992; Milgram en Rubin,1992; De Swart en Hofmeyer,1990; Shaefor, Horesji en Horesji,1994; Garvin, 1987; Johnson en Johnson, 1987).

Volgens De Swart en Hofmeyer (1990:115) is kreatiwiteit in groepwerk, met spesifieke verwysing na die benutting van musiek, 'n faktor wat tot die ontwikkeling van nuwe insigte, perspektiewe en nuwe oplossings bydra. Dit help kliënte ook om meer kreatief te wees in die aanwending van hul eie sterktes en steunstelsels in hulle omgewings. Die waarde van musiek as hulpmiddel in groepwerk ten opsigte van die aanspreek en hantering van die eienskappe en behoeftes van dwelmafhandlikes, is dus duidelik.

Die navorser het gevolglik besluit om 'n ondersoek te doen na die haalbaarheid van die benutting van musiek in maatskaplike groepwerk met dwelmafhandlikes. Die bevindinge van die empiriese ondersoek word in hierdie hoofstuk aangebied.

4.2. EMPIRIESE ONDERSOEK

4.2.1. Afbakening van die ondersoek

Vir die steekproefneming is gebruik gemaak van gebiedseleksie wat 'n onderafdeling van waarskynlikheidseleksie is. 'n Gebiedseleksie word gedoen wanneer die reis na geografies diverse plekke moeilik is, of wanneer die universum so groot is dat die verkryging en ontwikkeling van 'n lys van al sy lede, nie prakties is nie (Rubin, 1995: 2389). Weens praktiese oorwegings is die ondersoek dus tot die Wes-Kaap beperk. Die gebiedseleksie is vir die doeleindes van die studie as voldoende beskou. Die universum is maatskaplike werkers in die Wes-Kaap wat hulp aan dwelmafhanlikes verleen. Aangesien die fokusmetode groepwerk is, is daar op die doelbewuste seleksie van maatskaplike werkers by inrigtings besluit.

Vyf rehabilitasiesentrums vir dwelmafhanlikes en alkoholiste is by die studie betrek. Twee van die inrigtings is privaat organisasies en drie word ten volle of gedeeltelik deur die staat gesubsidieer. Die inrigtings wat tot die ondersoek ingestem het, is:

1. Kenilworth Place
2. Stepping Stones Treatment Centre
3. Hesketh King Rehabilitation Centre
4. Cape Town Drug Counselling Centre
5. Toevlug Rehabilitasiesentrum

'n Totaal van dertien maatskaplike werkers is genader. By twee inrigtings, naamlik Kenilworth Place en De Novo Rehabilitasie Sentrum, is twee lede van die multi-dissiplinêre span, naamlik 'n arbeidsterapeut en 'n transformasie-fasiliteerder ("transformation facilitator"), by die ondersoek betrek, aangesien hulle van musiek in hul terapeutiese groepe gebruik maak.

4.2.2. Data-insameling

Data-insameling het uit 'n vraelys met gestruktureerde en ongestruktureerde vrae bestaan. Die navorser het die vraelys self geadministreer nadat telefoniese reëlings met die betrokke respondente getref is. 'n Totaal van sewentien vraelyste is persoonlik aan die respondente van die verskillende inrigtings vir selfvoltooing voorsien. Dertien vraelyste is terugontvang.

Twee gestruktureerde onderhoude is met die arbeidsterapeut en transformasie-fasili-teerder gevoer. Wanneer die bevindinge van die onderhoude bespreek word, sal na die alternatiewe terapeute as *die terapeute* verwys word. Die individuele onderhoude is aan die hand van dieselfde vraelys gevoer.

Die navorser het ook tydens twee groepsessies die groeplede se response tot musiek in die groepe waargeneem. 'n Kombinasie van kwantitatiewe en kwalitatiewe navor-singsmetodes is dus in dié verkennende studie gebruik (Babbie en Mouton, 2001:79)

Aangesien dertien (76.5%) van die sewentien maatskaplike werkers wat genader is, aan die empiriese studie deelgeneem het, kan aanvaar word dat die ingesamelde data verteenwoordigend is van die universum en dat veralgemenings daaruit gemaak kan word (Grinnell, 1988:250).

In hierdie hoofstuk word die verwerkte data soos uit die vraelys verkry, aan die hand van die bestaande literatuur bespreek en geïnterpreteer. Relevante inligting wat uit die onderhoude en groepobservasies verkry is, sal ook genoem word. Die gegewens uit die vraelyste is per hand verwerk en die bevindinge word grafies voorgestel.

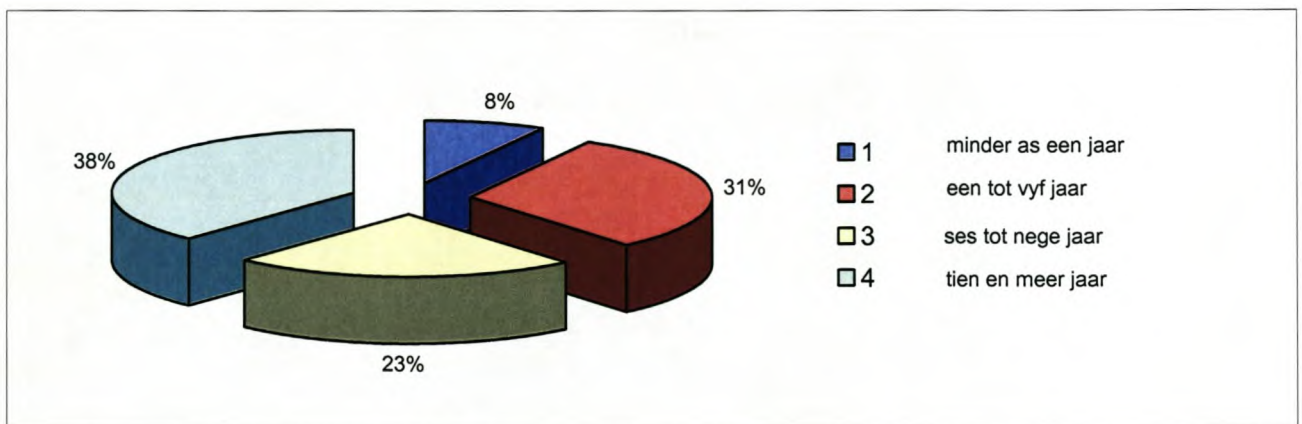
4.3. RESULTATE VAN DIE ONDERSOEK

4.3.1. Identifiserende besonderhede van die maatskaplike werkers

Die identifiserende besonderhede verskaf 'n profiel van die maatskaplike werkers se ondervinding en rol binne die inrigting. Klem word geplaas op die programme wat deur die respondente aangebied word en die inhoud van sodanige programme.

4.3.1.1. Ondervinding

Ondervinding en opleiding op die gebied van dwelmafhanlikheid is belangrik wanneer maatskaplike werkers met dié betrokke kliëntegroep werk, aangesien dit assessering, die identifisering van dwelmverwante versteurings en 'n verskeidenheid van dwelmverwante probleme moontlik maak (Fisher & Harrison, 2000:5,83,94, 338). Dit is om dié rede dat die respondente gevra is om hul jare van ondervinding in die veld te beskryf. Die respondente se ondervinding word in figuur 4.1 weergegee.

Figuur 4.1 : Ondervinding van die maatskaplike werkers

N = 13

Vyf (38%) van die maatskaplike werkers het meer as tien jaar ondervinding in die behandeling van dwelmafhanlikes, terwyl drie (23%) respondente ses tot nege jaar en slegs een (8%) van die respondente minder as een jaar ondervinding in die behandeling van dwelmafhanlikes het. Die aanname kan dus gemaak word dat hulle oor ervaring beskik en dat hulle menings geldig is.

Groepwerk word as 'n effektiewe intervensiemetode ten opsigte van dwelmafhanlikheid beskou omdat dit lede help om informasie te deel, groeplede konfronteer en motiveer, lede geleentheid bied om met ander lede te identifiseer, struikelblokke in die herstelproses aanspreek, en interpersoonlike en sosiale leer fasiliteer (Barnard,1993:72; Corey en Corey, 1992: 206; Milgram en Rubin,1992:98; Garvin, 1987:116). Die respondente is gevolglik gevra om maatskaplikewerk-metodes wat benut word, te noem.

Daar is vasgestel dat al dertien (100%) respondente van groepwerk én mikrovlak intervensie gebruik maak. Groepwerk maak dus 'n groot deel van die respondente se behandelingsprogramme uit. In aansluiting hierby is die respondente gevra wat hulle beoog om gedurende groepwerksessies te bereik, met ander woorde wat hulle doelwitte is. Die deel van informasie, motiverende onderhoudvoering en konfrontasie, identifisering met ander groeplede, struikelblokke in die weg van die herstelproses, lewensvaardighede, gesinsverhoudinge en suksesvolle heraanpassing is deur die respondente geïdentifiseer as doelwitte wat tydens groepwerk-intervensie met dwelmafhanlikes bereik moet word.

Ander vorme van intervensie wat deur die respondente uitgelig is, is alternatiewe terapieë soos aromaterapie, akupunctuur, refleksologie, reiki en kunstherapie. Hierdie terapieë word nie deur die maatskaplike werkers toegepas nie, maar deur ander terapeute in die inrigtings. Ander vorme van intervensie wat benut word om dwelmafhanlikheid aan te spreek soos psigiatriese assesserings, benutting van gesins- en ondersteuningsisteme, die reël van doktersafsprake, veranderingsprogramme en inligtingsessies is ook deur die respondente genoem. Die strafproses-prosedure (Wet 20, 1992) word ook toegepas. Dit is dus duidelik dat dwelmafhanlikheid deur middel

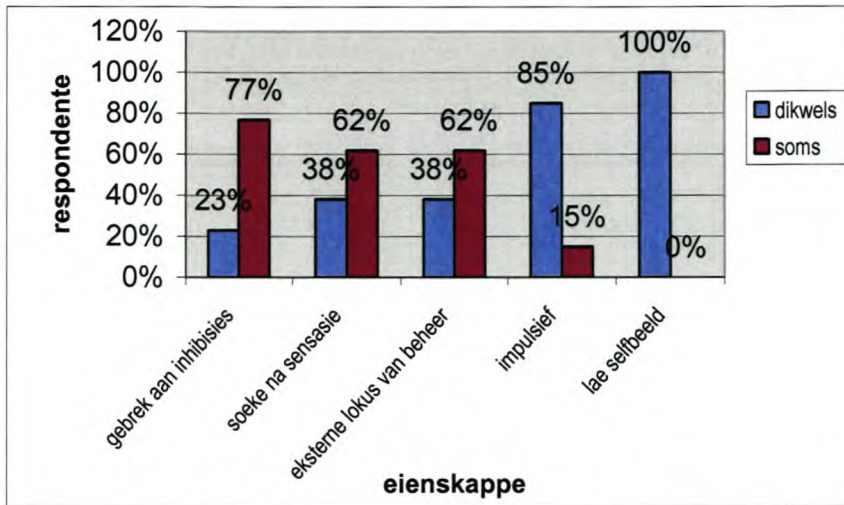
van 'n multi-dissiplinêre benadering aangespreek word. Intervensie geskied dus op fisiese, emosionele, kognitiewe en spirituele vlakke soos deur Grobler (1998:141-142) aanbeveel word.

Na die bestudering en die bespreking van literatuur (Carroll, 1997; Smyth, 1995; Rice, 1992), is dit duidelik dat dwelmafhanlikes dikwels met sekere persoonlikheids-eienskappe, emosies, verdedigingsmeganismes en kommunikatiewe probleme tydens groepwerk presenteer. Bevindinge aangaande bogenoemde word vervolgens bespreek.

4.3.2. Persoonlikheidseienskappe waarmee dwelmafhanlikes tydens groepwerk presenteer

Curren *et al* (2000:375), Mischel (1999:214) en Craig (1995: 25) meld dat dwelmafhanlikes dikwels 'n gebrek aan inhibisie het, impulsief optree en op soek is na sensasie. Dwelmafhanlikes is geneig om met 'n eksterne lokus van beheer te presenteer en het dikwels selfbeeld-, interpersoonlike en emosionele probleme (Carroll, 1997:97; Cox *et al*, 1995:35; Smyth, 1995:2329; Craig, 1992:25; Rice, 1992:106-107). Na aanleiding van bogenoemde is die respondente gevra om die algemene persoonlike eienskappe waarmee dwelmafhanlikes presenteer, te noem. Die bevindinge word in die volgende figuur uiteengesit. Die respondente kon meer as een eienskap aandui.

4.3.2.1. Geïdentifiseerde eienskappe van dwelmafhanlikes

Figuur 4.2 : Persoonlikheidseienskappe van dwelmafhanlikes

N = 13 (Die respondente kon meer as een opsie kies)

Figuur 4.2 bevestig bestaande literatuur oor die persoonlikheidseienskappe van dwelmafhanlikes. Al die eienskappe (sien hoofstuk 2) is deur die respondente geïdentifiseer en aan dwelmafhanlikes toegeskryf. Dit is om dié rede dat slegs *dikwels* en *soms* in die sleutel van die figuur aangedui word. Al dertien (100%) respondente het aangedui dat dwelmafhanlikes dikwels 'n lae selfbeeld het en elf (85%) het aangedui dat dwelmafhanlikes dikwels impulsief optree. Twee (15%) van die respondente het aangedui dat dwelmafhanlikes net *soms* impulsief is.

Uit figuur 4.2 kan ook afgelei word dat dwelmafhanlikes soms 'n gebrek aan inhibisie toon, op soek is na sensasie en met 'n eksterne lokus van beheer presenteer. Drie (23%) van die respondente het gebrek aan inhibisie as persoonlike eienskap van dwelmafhanlikes wat *dikwels* voorkom, geïdentifiseer, terwyl tien (77%) van die respondente genoem het dat dit *soms* by dwelmafhanlikes voorkom. Agt (62%) respondente het ook genoem dat dwelmafhanlikes *soms* opsoek is na sensasie, terwyl vyf (38%) genoem het dat dwelmafhanlikes *dikwels* opsoek is na sensasie. Wat 'n eksterne lokus van beheer betref, het agt (62%) van die respondente aangedui dat dwelmafhanlikes *soms* met 'n eksterne lokus van beheer presenteer, terwyl die ander vyf (38%) van mening is dat dwelmafhanlikes *dikwels* met 'n eksterne lokus van

beheer presenteer. Een (8%) respondent het bygelas dat die persoonlikheidseienskappe van dwelmafhanglikes dikwels met die dwelm(s) waarvan hulle afhanklik is, korreleer.

Die twee terapeute met wie die navorser onderhoude gevoer het, het ook al hierdie persoonlikheidseienskappe geïdentifiseer by die dwelmafhanglikes waarmee hulle werk. Uit die waarneming wat die navorser gemaak het tydens die terapeutiese groepe waar musiek gebruik was, kon die navorser aflei dat baie van die dwelmafhanglikes in hoë-risiko seksuele gedrag betrokke was, rebels en impulsief opgetree het, en ook lae gevoelens van selfwaarde en selfbeeld ervaar het. 'n Vroulike groeplid het byvoorbeeld haar hoë-risiko seksuele gedrag en dwelmgebruik aan haar rebelsheid in haar tienerjare toegeskryf. 'n Ander lid het in die groep erken dat hy homself haat. Ander groeplede kon met dié betrokke groeplid se gevoel identifiseer en het dit op verbale en nie-verbale (deur hul koppe instemmend te knik) wyses uitgedruk. Die soeke na sensasie was ook algemeen onder die groeplede aangesien hulle gereeld na nagklubs en kroë gegaan het vir, waarna hulle verwys het, " 'n lekker tyd ". Dit is dus duidelik dat dwelmafhanglikes tipiese persoonlikheidseienskappe soos sensasiesoeke en lae selfbeelde het.

4.3.2.2. Wyse waarop persoonlikheidseienskappe van dwelmafhanglikes deur middel van groepwerk hanteer word

Dit is belangrik dat bogenoemde eienskappe van dwelmafhanglikes geïdentifiseer en aangespreek word ten einde insigontwikkeling en gedragsverandering by die dwelmafhanglikes te laat plaasvind. Groepwerk kan hierdie taak vergemaklik (Garvin, 1987:5; Johnson en Johnson, 1987:438).

Die respondente is gevra om aan te dui hoe hulle hierdie persoonlikheidseienskappe tydens groepwerkssessies aanspreek en hanteer. In tabel 4.1 word die resultate uiteengesit.

Tabel. 4.1 : Die aanspreek en hantering van persoonlikheidseienskappe

Metodes	f (%)
Groepwerk	13 (100%)
Individueel	11 (85%)
Teaterterapie	0 (0%)
Rollespel	5 (38%)

(Die respondente kon meer as een opsie kies)

N = 13

Dit is duidelik dat die respondente groepwerk as 'n geskikte metode beskou om die eienskappe van dwelmafhanlikes aan te spreek, aangesien al dertien (100%) van die respondente groepwerk benut. Vyf (38%) van die respondente het genoem dat rollespel tydens groepwerk ook waardevol is in die hantering van persoonlikheidseienskappe tydens groepwerk.

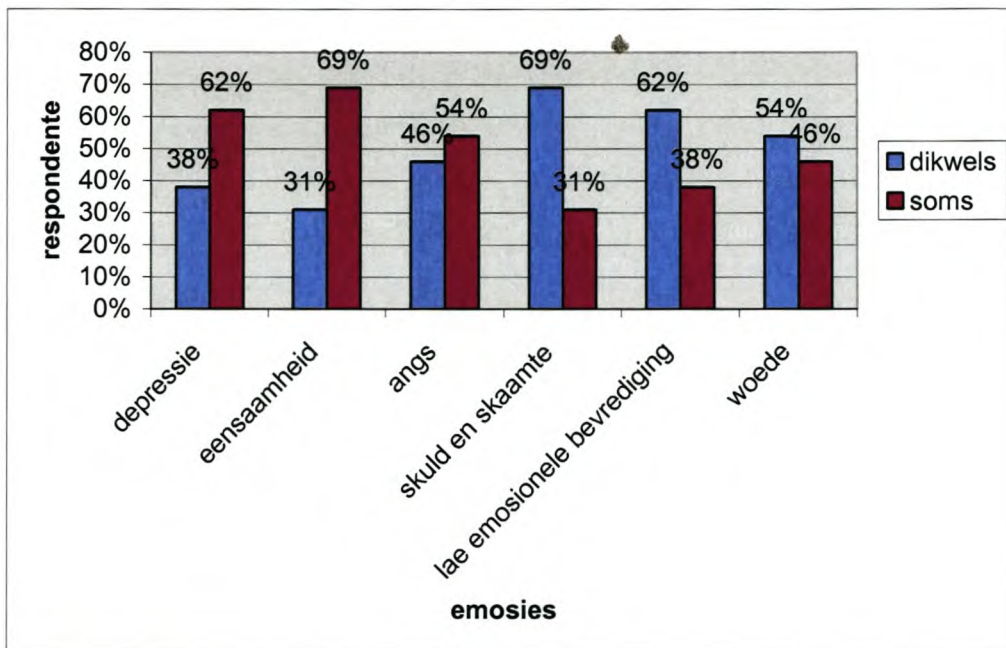
Die respondente bevestig dus bestaande literatuur soos dié van Johnson en Johnson (1987) en Corey en Corey (1992), deurdat hulle die waarde van groepwerk in die aanspreek van dwelmafhanlikes se persoonlikheidseienskappe erken. Aanvullende metodes soos lesings, inligtingsessies en gesins- en ondersteuningsgroepe word genoem.

4.3.3. Emosies waarmee dwelmafhanlikes tydens groepwerk presenter

As gevolg van kenmerkende emosies soos neerslagtigheid (depressie), eensaamheid, angstigheid, gevoelens van skuld en skaamte, lae emosionele bevrediging en woede word dwelmafhanlikes as 'n emosioneel behoeftige kliëntegroep bestempel (Anderson en Guerrero, 1998:60-63,229-230; Louw en Edwards, 1998:44,429,685; Cox *et al*, 1995:30; Craig, 1995:23; Milgram en Rubin, 1992:99). Tydens die empiriese ondersoek is respondente gevra om hul mening te lug oor die mate waarin hulle hierdie emosies tydens groepwerk met dwelmafhanlikes geïdentifiseer het.

4.3.3.1. Geïdentifiseerde emosies by dwelmafhanlikes

Elf (85%) van die respondente het aangedui dat dwelmafhanlikes *dikwels* en twee (15%) dat dwelmafhanlikes *soms* emosionele probleme ervaar. Die geïdentifiseerde emosies soos deur dwelmafhanlikes ervaar, word in figuur 4.3 uiteengesit.

Figuur 4.3 : Emosies waarmee dwelmafhanlikes presenteer

N = 13 (Die respondente kon meer as een opsie kies)

Die respondente het aangedui dat dwelmafhanlikes dikwels gevoelens van skuld, skaamte, lae emosionele bevrediging en emosionele probleme ervaar. Nege (69%) respondente neem *dikwels* gevoelens van skuld en skaamte onder die dwelmafhanlikes in hulle groepe waar, terwyl vier (31%) hierdie gevoelens slegs *soms* gewaar. Agt (62%) respondente erken dat dwelmafhanlikes *dikwels* lae emosionele bevrediging ervaar en vyf (38%) noem dat dwelmafhanlikes *soms* lae emosionele bevrediging ervaar. Sewe (54%) van die respondente identifiseer woede as emosie wat *dikwels* by dwelmafhanlikes tydens groepwerksessies waargeneem word, terwyl die ander ses (46%) respondente noem dat woede net *soms* voorkom.

Dit wil ook voorkom asof 'n hoë persentasie van die respondente soms gevoelens van eensaamheid (9 respondente, 69%), angstigtheid (7 respondente, 54%) en depressie (8 respondente, 62%) by dwelmafhanlikes identifiseer. Die respondente het bykomende kommentaar gelewer en genoem dat dwelmafhanlikes dikwels emosioneel onvolwasse is en dikwels 'n lewe sonder dwelms vrees. Die teenwoordigheid van dié emosies is ook bevestig deur die resultate wat uit die onderhoude met die terapeute verkry is.

Na aanleiding van die resultate en in aansluiting by reeds bestaande teorie (Anderson & Guerrero, 1998; Louw & Edwards, 1998; Craig, 1995) kan die aanname gemaak word dat al bogenoemde emosies soos depressie, eensaamheid, angs, skuld en skaamte, lae emosionele bevrediging, woede en emosionele probleme kenmerkend van die dwelmafhanlike-kliëntegroep is.

4.3.3.2. Fasilitering van uitdrukking van emosies

Vanweë dwelmafhanlikes se onvermoë om hulleself emosioneel uit te druk (Lingerman, 1995:191; Corey & Corey, 1992:212), wou die navorser vasstel in watter mate maatskaplike werkers dwelmafhanlikes tot emosionele uitdrukking lei. Die resultate word in tabel 4.2 weergegee.

Tabel 4.2 : Die fasilitering van die uitdrukking van emosies

Intervensiestrategieë	f (%)
Groepaktiwiteite	13 (100%)
Konsultasie	13 (100%)
Konfrontasie	9 (69%)
Motiverende onderhoudvoering	13 (100%)

(Respondente kon meer as een opsie kies)

N = 13

Al dertien van die respondente (100%) is van mening dat die groep 'n groot rol in die fasilitering van die uitdrukking van emosies speel. Dertien (100%) van die respondente meld ook dat motiverende onderhoudvoering benut word, terwyl nege (69%) respondente van konfrontasie gebruik maak ten einde emosionele uitdrukking te fasiliteer. Die respondente het bygelas dat lesings en die integrering van intervensies deur die multi-dissiplinêre span, ook 'n bydrae lewer.

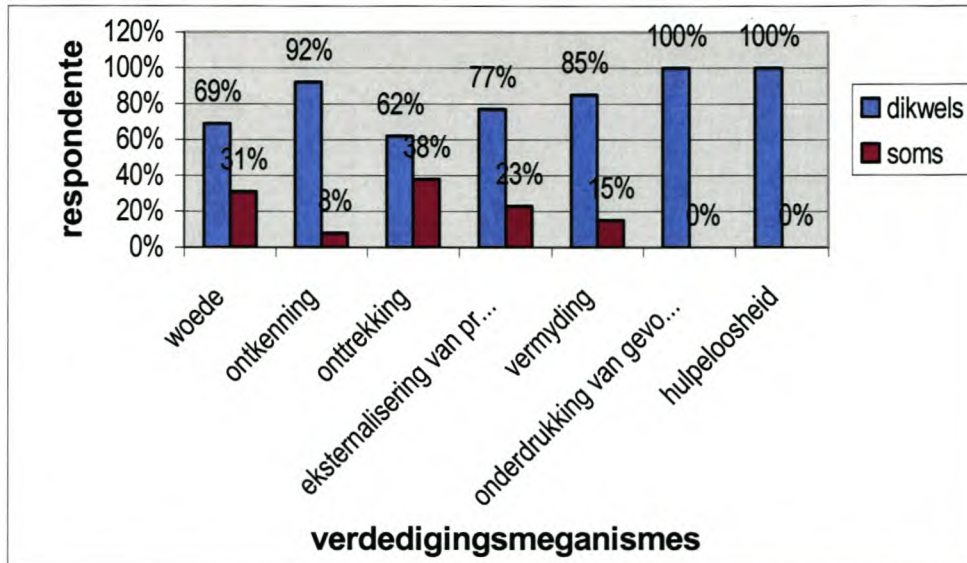
Die terapeute het genoem dat hierdie genoemde gevoelens aangespreek word deur die benutting van musiek tydens ontspanningsterapie, meditasie, kreatiewe visualiserings-oefeninge en deur middel van konfrontasie. Die navorser het waargeneem dat musiek emosies by die dwelmafhanlikes ontlok en dikwels ook herinneringe uit die dwelmafhanlikes se lewens oproep, wat dan as besprekingsonderwerpe dien. Die navorser het ook waargeneem hoe musiek gebruik word om hoopvolle boodskappe oor te dra en die dwelmafhanlikes te help om gevoelens van vrees vir verandering af te breek.

4.3.4. Kommunikasieprobleme waarmee dwelmafhanlikes presenteer

Omdat verdedigingsmeganismes verhoed dat dwelmafhanlikes hulle dwelprobleem erken, bemoeilik dit groeps gesprekke en -kommunikasie (Smyth, 1995:2329; Barnard, 1993:61). Verdedigingsmeganismes soos ontkenning, onttrekking, eksternalisering van die probleem, vermyding, die onderdrukking van emosies en hulpeloosheid kom algemeen onder dwelmafhanlikes voor (Mischel, 1999; Anderson & Guerrero, 1998; Louw & Edwards, 1998; Nevid *et al*, 1996; Yu en Watkins, 1996; Rice, 1992).

Die navorser wou na aanleiding van bogenoemde inligting vasstel in watter mate dwelmafhanlikes met verdedigingsmeganismes presenteer en hoe respondente dit hanteer.

4.3.4.1. Effek van verdedigingsmeganismes op kommunikasie

Figuur 4.4 : Verdedigingsmeganismes waarmee dwelmafhanlikes presenteer

N = 13 (Die respondente kon meer as een opsie kies)

Die maatskaplike werkers se reaksie het feite uit die literatuurstudie bevestig, aangesien al dertien die respondente (100%) aangedui het dat dwelmafhanlikes dikwels hulle emosies onderdruk en hulpeloosheid as verdedigingsmeganismes gebruik. Twaalf (92%) van die respondente het aangedui dat dwelmafhanlikes dikwels van ontkenning gebruik maak en elf (85%) dat dwelmafhanlikes van vermyding gebruik maak. Woede (12 respondente, 92%), onttrekking (8 respondente, 62%) en eksternalisering van die probleem (10 respondente, 77%) is ook geïdentifiseer as kenmerkende vorms van verdediging by dwelmafhanlikes. Drie bykomende vorme van verdediging is deur die respondente genoem. Een respondent (8%) het aangedui dat dwelmafhanlikes van rasionalisering gebruik maak, een (8%) dat dwelmafhanlikes van intellektualisering gebruik maak en twee (15%) dat dwelmafhanlikes van minimalisering gebruik maak.

Die terapeute het ook genoemde verdedigingsmeganismes by dwelmafhanlikes geïdentifiseer en projeksie, blamering, viktimisering en eiegeregtigheid bygevoeg. Aangesien verdedigingsmeganismes kommunikasie beperk en dus struikelblokke in

die herstelproses is, moet dit eers oorbrug word voor verdere intervensie suksesvol kan plaasvind (Yu & Watkins, 1996:49). Die navorser wou vervolgens vasstel hoe verdedigingsmeganismes kommunikasie beïnvloed. Response word in tabel 4.3 weer-gegee.

Tabel 4.3 : Effek van verdedigingsmeganismes op kommunikasie

Effek	f (%)
Onvermoë om te kommunikeer	10 (77%)
Leuens	8 (62%)
Weier om deel te neem aan groeps gesprekke	9 (69%)
Lighartigheid	10 (77%)

(Respondente kon meer as een opsie kies)

N= 13

Tien van die respondente (77%) het genoem dat dwelmafhandlikes se kommunikasievermoëns ingeperk word as gevolg van verdedigingsmeganismes, en agt (62%) dat dwelmafhandlikes dikwels leuens vertel as gevolg van verdedigingsmeganismes soos ontkenning. Nege (69%) van die respondente het aangedui dat verdedigende groeplede dikwels weier om aan groeps gesprekke deel te neem, terwyl tien (77%) genoem het dat dwelmafhandlikes dikwels ligsinnig tydens ernstige groeps gesprekke optree.

Die terapeute was ook van mening dat verdedigingsmeganismes dwelmafhandlikes se kommunikasievermoëns negatief affekteer, dat dit aanleiding gee tot die vertel van leuens, veroorsaak dat hulle weier om aan groeps gesprekke deel te neem of ligsinnig oor groeps gesprekke is. Dié resultate stem ooreen met relevante literatuur en die afleiding kan gemaak word dat verdedigingsmeganismes aangespreek en hanteer moet word ten einde kommunikasie te bevorder en uiteindelik gedragsverandering te fasiliteer.

4.3.4.2. Hantering van verdedigingsmeganismes

Yu en Watkins (1996:49) het beweer dat verdedigingsmeganismes in die groepwerkproses en uiteindelik die dwelmafhanlike se herstelproses, positief benut kan word. Die navorser wou dus bepaal of en hoe maatskaplike werkers verdedigingsmeganismes tydens intervensie met dwelmafhanlikes benut. In reaksie op die ongestruktureerde vraag het die respondente 'n verskeidenheid intervensiestrategieë genoem. Die navorser het hulle response in twee kategorieë geplaas, naamlik konfrontasie (sien hoofstuk 3) en 'n kliënt-gesentreerde benadering omdat die genoemde strategieë wat deur die respondente genoem is, by mekaar aansluit. Hierdie strategieë word deur die respondente gebruik om die verdedigingsmeganismes bloot te lê en te bespreek. Hulle response word in tabel 4.4 uiteengesit.

Tabel 4.4 : Die hantering van verdedigingsmeganismes tydens groepwerk met dwelmafhanlikes

Metodes	f (%)	Die benutting van die groep
1. Konfrontasie	12 (92%)	-Groepsdruk -Benutting van kollaterale informasie -Die gee van teenstrydige informasie -Reflektering -Motiverende onderhoudvoering
2. Kliënt-gesentreerde benadering	6 (46%)	-Empatie -Aanmoediging -Insigontwikkeling -Evaluasie van die fase waarin die kliënt is in vergelyking met die fase waarin die groepleier is -Vraagstelling -Reflektering

N = 13 (Respondente kon meer as een opsie kies)

Twaalf (92%) van die dertien respondente is van mening dat verdedigingsmeganismes aangespreek en hanteer kan word deur middel van konfrontasie, terwyl vyf (38%) van hulle genoem het dat die benutting van groepsdruk dwelmafhanlikes se weerstand help afbreek, aangesien mede-groeplede groter invloed op mekaar het omdat hulle met mekaar kan identifiseer. Drie (23%) van die respondente het aangedui dat deur middel van reflekerende luistervaardighede, die benutting van kollaterale inligting en die gee van teenstrydige informasie dwelmafhanlikes se verdedigende gedrag aangespreek kan word. Groepwerk-intervensie van vier (31%) van die respondente is gebaseer op motiverende onderhoudvoering wat konfronterend van aard is en met die afbreek van verdedigingsmeganismes help.

'n Kliënt-gesentreerde benadering word deur ses (46%) van die respondente gevolg ten einde dwelmafhanlikes se verdedigingsmeganismes af te breek. Drie (23%) respondente noem dat dwelmafhanlikes se gevoelens empaties hanteer moet word en dat hulle voortdurend aangemoedig moet word om met ander groeplede te identifiseer, terwyl drie (23%) ander respondente genoem het dat hulle streef na insigontwikkeling deur van vraagstelling en reflekering gebruik te maak en deur voortdurend te evalueer of die maatskaplike werker teen dieselfde pas as die dwelmafhanlikes deur die herstelproses beweeg. Een respondent (8%) het spesifiek genoem dat dwelmafhanlikes dikwels verdedigend optree wanneer die maatskaplike werker reeds by die volgende fase is en die dwelmafhanlike nog nie daarvoor gereed is nie.

Uit bogenoemde is dit dus duidelik dat maatskaplike werkers die verdedigingsmeganismes van dwelmafhanlikes positief kan benut ten einde kommunikasie in die groep te bevorder soos deur Corey en Corey (1992), Milgram en Rubin (1992), Garvin (1987) en Johnson en Johnson (1987) aanbeveel is.

4.3.4.3. Fasilitering van kommunikasie

Ten spyte van dwelmafhanlikes se verdedigingsmeganismes, het hulle onvermoë om hul emosies uit te druk asook hulle algemene gebrek aan interpersoonlike vaardighede

ook 'n nadelige effek op kommunikasie in die groep (Barnard, 1993:48; Corey en Corey, 1992:212; Garvin, 1987:86). Groepwerk is 'n waardevolle metode om kommunikasie te fasiliteer weens die verskeidenheid van aktiwiteite wat benut kan word om kommunikasie te fasiliteer (Johnson en Johnson, 1987:378). Die respondente is gevolglik gevra om aan te dui watter aktiwiteite hulle tydens groepwerk benut om kommunikasie te fasiliteer. Die resultate word in tabel 4.5 weergegee.

Tabel 4.5 : Die fasilitering van kommunikasie

Intervensiestrategie	f (%)
Ysbrekers	11 (85%)
Konfrontasie	9 (69%)
Humor	9 (69%)
Musiek	4 (31%)
Rollespel	8 (62%)

N = 13 (Respondente kon meer as een opsie kies)

Elf (85%) van die respondente maak van ysbrekers gebruik om kommunikasie te bevorder terwyl nege (69%) respondente aangedui het dat hulle humor en konfrontasie benut. Slegs vier van die respondente (31%) maak gebruik van musiek om kommunikasie te bevorder, terwyl agt (62%) van rollespel gebruik maak.

Die respondente het in 'n oop vraag 'n paar bykomende maniere om kommunikasie te fasiliteer, genoem. So is die waarde van 'n *groepreël* uitgelig. Deur 'n reël wat die norm neerlê dat elke lid iets moet deel, maar self die graad daarvan kan bepaal, word kommunikasie ook bevorder. *Groepnorme* het baie waarde en dit is duidelik dat die respondente dit wel benut. Die respondente heg dus soos Corey en Corey (1992:124-125) waarde aan groepnorme in die bevordering van kommunikasie en groepdeelname.

Ander maniere om kommunikasie te bevorder soos deur die respondente geïdentifiseer is, is groepsbesprekings, die skryf van briewe, portuurgedrewe aktiwiteite, sport, kerkdienste en gestruktureerde aktiwiteite. Die waarde van groepkohesie en -invloed, sowel as die waarde van die benutting van elemente uit die narratiewe terapie soos deur Du Plessis en Ferreira (2002:28) en Forsyth (1999:160-161) beskryf word, is ook deur die respondente beklemtoon.

4.3.5. Oorwegings rakende die gebruik van musiek in die inrigting

Weens die verwagte beperkte gebruik van musiek, is die respondente gevra om aan te dui of die benutting van musiek al ooit deur die behandelingspan in hul inrigting oorweeg is en indien wel, watter faktore 'n rol in hul besluit gespeel het. Die oorwegings word in tabel 4.6 weergegee.

Tabel 4.6 : Die behandelingspan se oorwegings rakende die benutting van musiek

Oorwegings	f (%)
Het dit nog nooit oorweeg nie	7 (54%)
Ja, maar het daarteen besluit	2 (15%)
Ja, maar het dit nog nie deurgevoer nie	2 (15%)
Ja, gebruik dit reeds	2 (15%)

N = 13

Die twee (15%) respondente wat teen die benutting van musiek besluit het, het dit gedoen weens verskille van opinie tussen spanlede rakende die waarde daarvan. Die afleiding kan gemaak word dat 'n gebrek aan kennis oor die terapeutiese waarde van musiek tot die meningsverskille bygedra het. De Swart en Hofmeyer (1990:120) het genoem dat opleiding in musiekterapie belangrik is, maar dat maatskaplike werkers

sonder musiekterapie-opleiding wél sekere tegnieke binne maatskaplikewerk-intervensies kan gebruik. Die twee (15%) wat wel ten gunste van die benutting van musiek is, maar die besluit nog nie deurgevoer het nie, skryf dit toe aan die reeds bestaande hulpverleningsprogram wat nie ruimte laat vir verandering en dus vir die benutting van musiek nie. Twee van die respondente (15%) het aangedui dat daar besluit is om musiek as intervensiestrategie te benut, en dat dit reeds in spesifieke groepe soos alternatiewe groepe en arbeidsterapiegroepe benut word, maar nie in maatskaplike groepwerk nie. Sewe (54%) van die respondente het aangedui dat die benutting van musiek nog nooit oorweeg is nie.

4.3.6. Die gebruik van musiek in groepwerk

Uit die literatuurstudie is dit duidelik dat groepwerk bydra tot die hantering van die algemene eienskappe en behoeftes van dwelmafhanglikes. Ewe-eens kan musiek as hulpmiddel in die groepwerkproses soortgelyke eienskappe en behoeftes aanspreek (Lingerman, 1995; Bunt, 1994; Peters, 1987).

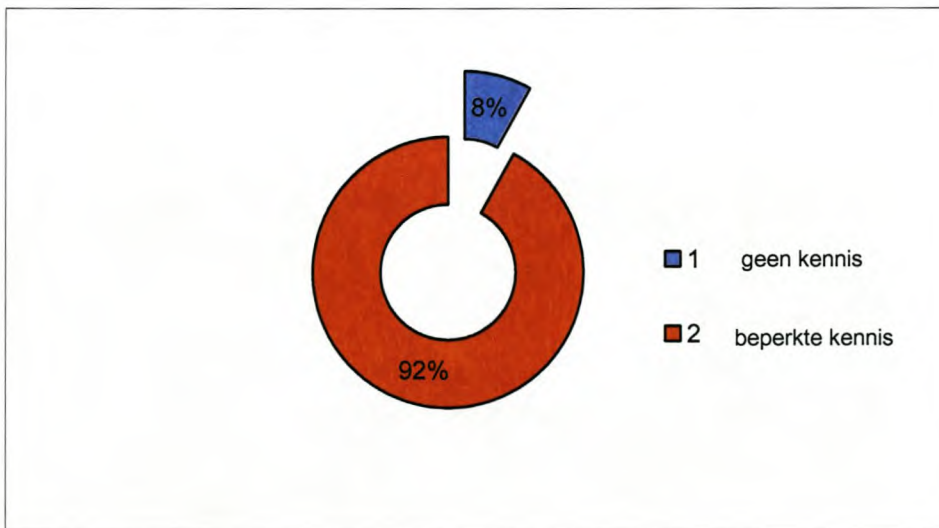
Groepwerk en die benutting van musiek as terapeutiese medium deel gemeenskaplike beginsels, 'n gemeenskaplike intervensieproses en doelstellings (Du Preez, 1998; Bunt, 1994; Barnard, 1993; Peters, 1987). Beide groepwerk en musiek dra ook tot die ontwikkeling van groepkohesie by (South, 1999; Henry, 1992). Die funksie van groepwerk in die aanspreek en hantering van dwelmafhanglikes se probleme en behoeftes is reeds bevestig. Die waarde van musiek in die aanspreek van die genoemde probleme en behoeftes word in die volgende gedeelte van die hoofstuk bespreek.

Na aanleiding van die beperkte literatuur oor die benutting van musiek in maatskaplike groepwerk maak die navorser die aanname dat min respondente werklik van musiek tydens groepwerkintervensies gebruik maak. Gevolglik is die respondente gevra om aan te dui in watter mate hulle oor kennis van musiek as intervensiestrategie beskik; in watter mate hulle dit in hul groepwerkprogramme en in die inrigtings

benut; en wat hulle observasie rakende die effek daarvan op dwelmafanklikes is. Die resultate word vervolgens bespreek.

4.3.6.1. *Respondente se kennis van die benuttingswaarde van musiek tydens groepwerk*

Die respondente is gevra om hulle kennis aangaande musiek as intervensiestrategie aan die hand van drie opsies te meld, naamlik (1) geen kennis, (2) beperkte kennis en (3) goed ingelig. Diegene wat die eerste opsie kies, is respondente wat onbewus is van musiekterapie of die waarde en toepassing daarvan. Diegene wat die tweede opsie kies, is respondente wat die bestaan van musiekterapie en die terapeutiese waarde daarvan erken, maar beperkte kennis ten opsigte van die toepassing daarvan het. Goed ingeligde respondente is ten volle bewus van die terapeutiese waarde van musiek sowel as die toepassing daarvan in terapeutiese situasies. Die respondente se response word in figuur 4.5 weergegee.

Figuur 4.5 : Kennis van die benuttingswaarde van musiek

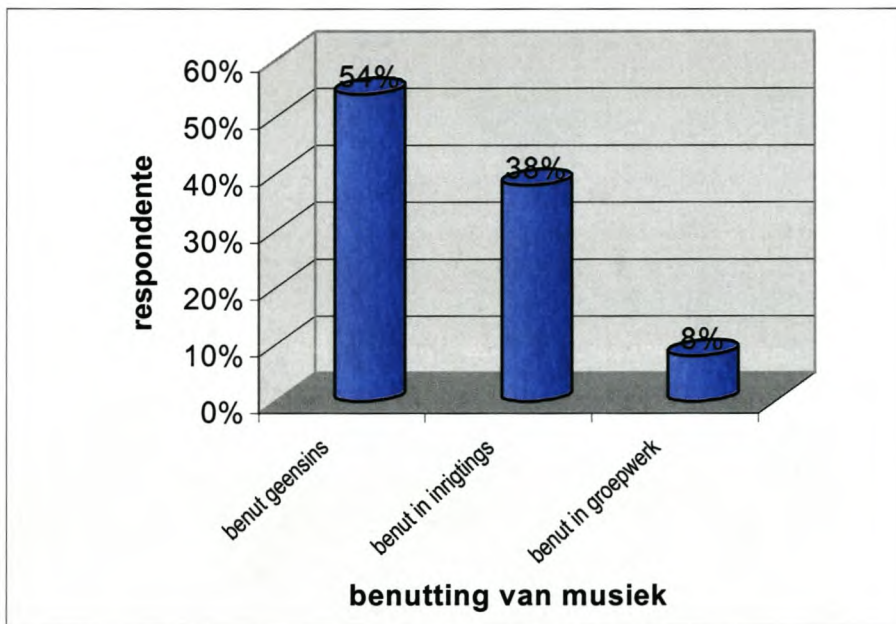
N = 13

Die oorgrote meerderheid van die respondente, naamlik twaalf (92%), het soos verwag beperkte kennis van musiek as intervensiestrategie. Een (8%) respondent dra hoegenaamd geen kennis van musiek se waarde as intervensiestrategie nie. Aan die

einde van die vraelys is die respondente gevra of hulle belangstel in die verkryging van meer inligting aangaande die terapeutiese waarde van musiek. Al dertien (100%) respondente het aangedui dat hulle belangstel om meer kennis hieroor in te win.

4.3.6.2. Benutting van musiek in die inrigting

Die respondente is gevra om aan te dui in watter mate hulle musiek in die inrigting en tydens groepwerk benut. Die respondente se reaksie word in figuur 4.6 geïllustreer.

Figuur 4.6 : Benutting van musiek in die inrigting

N = 13

Slegs een respondent (8%) benut musiek in die groepwerkproses. Vyf van die respondente (38%) het aangedui dat musiek nie in groepwerk benut word nie, maar wel in ander areas van die hulpverleningsprogram. Sewe respondente (54%) gebruik glad nie musiek in die inrigting nie. Slegs ses, minder as 50% van die respondente, gebruik musiek dus op een of ander wyse in die hulpverleningsprogram. Dit sluit aan by hul gebrekkige kennis oor die onderwerp.

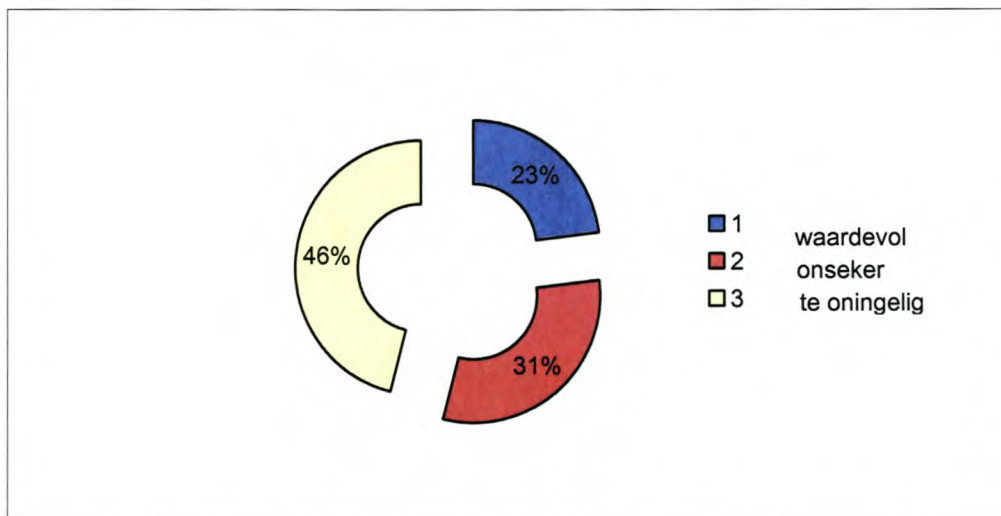
Die respondente wat wel musiek in groepwerk benut, is gevra om aan te dui hoe musiek benut word. Daar is genoem dat musiek slegs as agtergrond tydens groepwerkaktiwiteite en meditasie benut word. Die vyf respondente (38%) wat musiek in ander areas in die hulpverleningsprogram gebruik, het genoem dat musiek in alternatiewe terapie-groepe gebruik word soos kunstherapie-groepe, visualiserings-groepe, arbeidsterapie-groepe en meditasiegroepe, en wel om sterk emosies by die dwelmafhanglikes uit te lok. Ook is aangedui dat musikale dwelmafhanglikes dikwels 'n boodskap deur middel van 'n lied oordra en dat musikale godsdiensoefeninge ook gebruik word om hoop en gevoelens van kohesie te skep. Groeplede word toegelaat om na hul eie musiek te luister en word aangemoedig om hulle eie instrumente te bespeel.

Die terapeute het tydens die onderhoud aangedui dat musiek as begeleiding tot meditasie, kreatiewe visualisering en ontspanningsoefeninge gebruik word. Tydens die aktiwiteite word onderwerpe soos die verlede, verhoudings en dwelmgewoontes bespreek. Klassieke musiek, panfluitmusiek, liefdesliedere en selfs disko-musiek word tydens groepwerksessies benut. Liefdesliedere word byvoorbeeld gebruik wanneer oor verhoudings gepraat word en die disko-musiek dien dikwels as manier om die dwelmafhanglikes se agtergrond en dwelmgewoontes te bespreek en herinneringe daarvoor op te roep.

Die genoemde evaluering, alhoewel in beperkte mate, sluit dus aan by Davies (1994:134-135) se siening van die waarde van musiek. Die simboliese betekenis van musiek, soos deur Pietkäinen (1999:83-86) en Bunt (1994:39) gemeld, word in die inrigtings op klein skaal tydens groepwerk benut. Die narratiewe element van musiek stel dwelmafhanglikes ook in staat om op minder direkte maniere boodskappe oor hulself en hulle probleme oor te dra. Hierdie waarde is ook deur Du Plessis en Ferreira (2002:27) en Peters (1987:53-54) beskryf. 'n Verdere afleiding kan gemaak word dat musiek tot groepkohesie en ontspanning bydra en dat dit 'n positiewe versterker is, soos deur South (1999:17-24), Bunt (1994:28-29) en Peters (1987:53-54) gemeld is.

4.3.6.3. Respondente se menings rakende die waarde van musiek as intervensie-strategie

Ten spyte van respondente se evaluering van hul kennis as "beperk", is hulle nogtans om 'n mening oor die waarde van musiek as intervensiestrategie gevra. Die resultate word in figuur 4.7 uiteengesit.

Figuur 4.7 : Menings rakende die benuttingswaarde van musiek

N = 13

Drie (23%) van die respondente het op grond van kennis waaroor hulle beskik, aangedui dat musiek waardevol kan wees. Een en dertig persent (vier respondente) was onseker oor die waarde van musiek en 46% (ses respondente) het aangedui dat hulle te oningelig is oor die onderwerp om 'n mening daarvoor te lug. Die drie respondente (23%) wat aangedui het dat musiek 'n waardevolle intervensiestrategie is, is gevra om hul stelling te motiveer. Hulle het genoem dat musiek meditasie aanhelp en 'n positiewe effek op groeplede tydens visualiseringsoefeninge het. Die direkte invloed van musiek op emosies is ook genoem. Die respondente glo dat musiek dwelmafhanglikes kalmeer en laat ontspan. Ook kweek dit 'n dieper begeerte om op gesonde wyses goed te voel. Volgens die respondente kan musiek ook suksesvol gebruik word in ysbrekeraktiwiteite.

Na aanleiding van die onderhoude met die terapeute wil dit blyk of musiek geleentheid vir introspeksie tydens groepwerk skep en dikwels meer effek as woorde het. Die arbeidsterapeut was van mening dat dit die groeplede in kontak met hulle onderdrukte emosies bring. Sy is glo dat dit weerstand verlaag en die groeplede tydens groepsessies ontvanklik maak. Die arbeidsterapeut het verder genoem dat die benutting van musiek in ontspanningsoefeninge met intellektueel laag funksionerende dwelmafhanlikes, hulle help om tydens groepsessies te fokus.

Die ander terapeut ("transformation facilitator") het by die arbeidsterapeut aangesluit deur te noem dat deur die benutting van dreunsang, positiewe bevestigende liedjies, meditasie en kreatiewe visualisering dwelmafhanlikes se gevoelens ontlok word, onderdrukte emosies na die oppervlak gebring en die innerlike kind "wakker" gemaak word. Hierdie kommentaar van die terapeute bevestig Grobler (1998:146,137) en Lingerman (1995:191) se argumente dat musiek ontspannend en kalmerend is, die uitdrukking van emosies fasiliteer en groeplede se konsentrasie verskerp.

4.3.6.4. Effek van musiek op die dwelmafhanlike

Uit bogenoemde bevindinge rakende die benutting van musiek as intervensiestrategie is dit duidelik dat slegs ses (46%) van die respondente musiek benut, hetsy tydens of buite maatskaplike groepwerk. Hierdie respondente is gevra om op grond van hul observasie, aan te dui wat die effek van musiek op die dwelmafhanlikes blyk te wees. Die resultate word in tabel 4.7 weergegee.

Tabel 4.7 : Effek van musiek op dwelmafhanlikes

Die effek	f (%)
Geen effek	0 (0%)
Ontlok gevoelens	4 (67%)
Verlig weerstand	3 (50%)
Skep 'n warm atmosfeer	4 (67%)
Ontspannend en kalmerend	6 (100%)
Moedig deelname aan	1 (17%)
Bevorder kommunikasie	3 (50%)
Bevorder groepkohesie	2 (33%)
Bevorder introspeksie	3 (50%)

N = 6

(Respondente kon meer as een opsie kies)

Al ses die respondente (100%) het aangedui dat musiek 'n ontspannende en kalmerende effek het en gevoelens van spanning verlig (83%). Vier (67%) van die respondente wat musiek benut, is van mening dat musiek sterk gevoelens kan ontlok en ook 'n warm, ondersteunende atmosfeer help skep. Die helfte van die respondente (50%) glo dat musiek weerstand help afbreek en kommunikasie bevorder. Hulle voel ook dat musiek introspeksie bevorder. Twee van die respondente (33%) noem dat musiek groepkohesie bevorder en een (17%) is van mening dat dit deelname aanmoedig.

Albei die terapeute is van mening dat musiek bogenoemde effekte op dwelmafhanlikes het indien dit effektief tydens groepwerksessies toegepas word. Die maatskaplike werkers en terapeute se reaksies sluit dus aan by reeds bestaande literatuur rakende die funksies van musiek as intervensiestrategie, soos deur South (1999), Grobler (1998), Woodward (1996), Lingerman (1995), Bunt (1994), De Swart en Hofmeyer (1990) en Peters (1987) gemeld.

Ten spyte van die beperkte getal respondente kan die afleiding dus gemaak word dat die gebruik van musiek 'n effektiewe manier is om saam met groepwerk dwelmaf-hanklikes se persoonlike eienskappe, emosies, verdedigingsmeganismes en kommunika-sie probleme aan te spreek en te hanteer.

4.4. SAMEVATTING

Dwelmaf-hanklikes is 'n kliëntegroep wat met sekere persoonlikheidseienskappe pre-senteer, spesifieke emosies ervaar, van verdedigingsmeganismes gebruik maak ten einde die aanspreek van hulle probleme te vermy en wat sukkel om te kommunikeer. Dit is belangrik dat hierdie kwessies aangespreek moet word ten einde gedrags-verandering (met ander woorde die weerhouding van die gebruik van dwelms) teweeg te bring. Om hierdie doel te bereik, maak die respondente oorwegend van groepwerk gebruik.

Uit die navorsing is dit duidelik dat musiek nie oor die algemeen tydens groepwerksessies benut word nie en dat daar 'n leemte by maatskaplike werkers bestaan rakende kennis oor die toepassing van musiek tydens groepwerk met dwelm-afhanklikes. Dit wil blyk asof die respondente 'n positiewe gesindheid ten opsigte van die benutting van musiek tydens groepwerkintervensie toon. Die respondente stel belang in die verkryging van meer informasie rakende die toepassing van die kreatiewe hulpmiddel in maatskaplike groepwerk.

Op grond van die onderhoude wat gevoer is, die observasies wat gemaak is en die vraelyste wat voltooi is deur respondente wat wel van musiek in hul hulpverleningsprogramme gebruik maak, is dit duidelik dat musiek ook van groot waarde by die aanspreek van dwelmaf-hanklikes se probleme is. Musiek as hulpmiddel in die groepwerkproses kan positiewe bydrae lewer tot die aanspreek van persoonlike eienskappe, onderdrukte en negatiewe emosies, die afbreek van verdedigings-meganismes en die aanleer van kommunikasie-, interpersoonlike en sosiale

vaardighede. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die benutting van musiek tydens groepwerk met dwelmafhandlikes 'n effektiewe en kreatiewe manier is om dwelmafhandlikes se probleme en behoeftes aan te spreek en te hanteer.

Op grond van hierdie teoretiese en empiriese ondersoek sal gevolgtrekkings en aanbevelings in die volgende hoofstuk gemaak word.

HOOFSTUK VYF

GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

5.1. INLEIDING

Na aanleiding van die literatuur- en empiriese studie is dit duidelik dat dwelmafhanglikes met sekere persoonlikheidsienskappe, emosies, verdedigingsmeganismes, kommunikatiewe, sosiale vaardigheids- en motiveringsprobleme en behoeftes presenteer. Verskeie gevolgtrekkings en aanbevelings rakende die groepwerkmetode en die benutting van musiek ten einde bogenoemde behoeftes aan te spreek, is gemaak. Hulle sal vervolgens bespreek word.

5.2. GEVOLGTREKKINGS

5.2.1. Besonderhede aangaande respondente se ondervinding en

kennis oor die benuttingswaarde van musiek

Al die respondente was maatskaplike werkers en terapeute wat by inrigtings vir dwelmafhanglike kliënte werk. Die oorgrote meerderheid van die maatskaplike werkers het meer as vyf jaar ondervinding in die dwelmafhanglike veld en maak van die groepwerkmetode gebruik ten einde dwelmafhanglikheid aan te spreek.

Die maatskaplike werkers het beperkte kennis oor die benutting van musiek tydens groepwerk-intervensie en meer as vyftig persent het nog nooit die benutting van musiek tydens groepwerk-intervensie oorweeg nie. Meer as die helfte (54%) van die maatskaplike werkers maak ook geensins van musiek in die inrigtings waarin hulle werk, gebruik nie. Slegs een respondent maak minimaal van musiek in maatskaplike groepwerk gebruik. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die maatskaplike werkers oor 'n gebrek aan kennis rakende die benuttingswaarde van musiek tydens intervensie beskik, en dat daar 'n gebrek aan kreatiewe hulpmiddels op hierdie terrein in maatskaplike groepwerkprogramme is.

Die klein persentasie respondente (maatskaplike werker en die terapeute) wat wel van musiek gebruik maak, het musiek as terapeutiese hulpmiddel as waardevol bestempel. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat, indien maatskaplike werkers oor kennis oor die toepassing van musiek beskik en dit benut, musiek waardevolle betekenis tydens groepwerk-intervensie met dwelmafhanglikes kan hê. Hierdie gevolgtrekking word gestaaf uit die literatuur en die empiriese ondersoek en sal vervolgens saamgevat word.

5.2.2. Groepwerk en musiek : gemeenskaplike komponente

Na aanleiding van die voorafgaande hoofstukke kan die gevolgtrekking gemaak word dat beide groepwerk en musiek gemeenskaplike beginsels, 'n gemeenskaplike intervensieproses en doelstellings het. Beide groepwerk en musiek dra ook by tot die bevordering van groepkohesie. Hierdie gemeenskaplike komponente van groepwerk en musiek kan suksesvolle groepwerk-intervensie met dwelmafhanglikes verseker.

5.2.2.1. Beginsels

Maatskaplikewerk-beginsels het groot waarde, aangesien dit bydra tot die maatskaplike werker-kliënt-verhouding, sowel as groepkohesie en -gebondenheid. Musiek- terapeutiese beginsels soos altruïsme, hoop, opregtheid, aanvaarding, sensitiwiteit, ensovoorts sluit aan by en is soortgelyk aan die maatskaplikewerk-beginsels soos warmte, empatie en meegevoel. Uit die empiriese ondersoek is die gevolgtrekking ook gemaak dat musiek as gevolg van bogenoemde beginsels, 'n warm en kalmerende atmosfeer tydens groepwerk skep. Die gemeenskaplike beginsels dien dus as motivering vir die effektiewe benutting van musiek tydens groepwerk om dwelmaf-hanklikes se probleme aan te spreek.

5.2.2.2. Intervensieproses

Die musiekterapeutiese proses is soortgelyk aan die maatskaplikewerkproses, veral ten opsigte van die fases. Beide die groepwerk- en musiekintervensie-proses lê klem op probleemdefiniëring, doelformulering, die ontwerp en beplanning van 'n intervensieplan, die implementering en die evaluering daarvan. Die aanname kan dus gemaak word dat 'n kombinasie van die twee tipes intervensies suksesvol sal wees in die aanspreek van dwelmafhanglikes se probleme en emosies. Die twee intervensiestrategieë kan effektief wees in die sosiale leerproses van dwelmafhanglikes; die hantering van sosiale isolasie; en die fasilitering van insigontwikkeling.

5.2.2.3. Groepkohesie

Uit die voorafgaande hoofstukke is dit duidelik dat doelstellings ook 'n gemeenskaplike komponent by groepwerk en musiek is. Om die doelstellings te bereik, is groepkohesie van essensiële belang. Omdat musiek vertrouwe tussen groeplede verhoog, bevorder dit gevoelens van gemeenskaplikheid en kameraadskap en voel mense onmiddellik deel van 'n groep. Op grond hiervan, kan die gevolgtrekking gemaak word dat musiek gebruik kan word om dwelmafhanglikes se gevoelens van isolasie en eensaamheid en hul behoefte aan aanvaarding deur en lidmaatskap tot 'n groep, te bevredig en aan te spreek.

5.2.3. Groepwerk en musiek : Gemeenskaplike funksies

Nie net is daar gemeenskaplike komponente tussen groepwerk en musiek nie, maar daar is ook gemeenskaplike funksies, naamlik die bevordering van die selfbeeld; die uitdrukking van emosies; die fasilitering van kommunikasie; die hantering van verdedigingsmeganismes; sosialisering; motivering; en die fasilitering van ontspanning.

5.2.3.1. Bevordering van die selfbeeld

Gebaseer op teorie in hoofstuk twee asook die empiriese ondersoek, is dit duidelik dat die dwelmafhanglike gewoonlik met 'n lae selfbeeld presenteer. Hierdie persoonlike eienskap moet dus tydens groepwerk aangespreek word. Op grond van groepwerkwaardes soos self-determinasie en respek vir menslikheid, asook die moontlikheid om deur middel van groepwerk gevoelens van persoonlike mag te verhoog, kan die gevolgtrekking gemaak word dat groepwerk 'n effektiewe metode is om dwelmafhanglikes se lae selfbeeldprobleme aan te spreek (sien tabel 3.1).

Omdat musiek geleentheid vir self-uitdrukking skep, lede aan hul sterk en swak punte blootstel én tot die ontwikkeling van interpersoonlike vaardighede bydra, kan die gevolgtrekking gemaak word dat musiek as hulpmiddel in die groepwerkproses tot die ontwikkeling van 'n beter selfbeeld by dwelmafhanglikes bydra.

5.2.3.2. Uitdrukking van emosies

Na aanleiding van reeds bestaande literatuur asook bevindinge uit die empiriese ondersoek kan die gevolgtrekking gemaak word dat dwelmafhanglikes met gevoelens van neerslagtigheid (depressie), eensaamheid, angstigtheid, skuld en skaamte, lae emosionele bevrediging, woede en ander emosionele probleme presenteer.

Omdat groepe kohesie en vertrouwe tussen lede bevorder, 'n verskeidenheid van mense insluit, vergelyking en identifisering tussen lede moontlik maak en 'n aanvaardende omgewing waarin met gedrag geëksperimenteer kan word, skep, kan die gevolgtrekking gemaak word dat groepwerk die vrylating van opgehoopde emosies en die vermindering van die intensiteit van emosies tot gevolg het.

Weens die simboliese aard van musiek en op grond van die response van die respondente en terapeute uit die empiriese studie, kan afgelei word dat musiek ook benut kan word om dwelmafhanglikes te help om hulle emosies op 'n positiewe wyse uit te druk. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat 'n kombinasie van groepwerk en musiek 'n groot bydrae in die fasilitering van die uitdrukking van emosies in dwelmafhanglike groepe, sal maak.

5.2.3.3. Fasilitering van kommunikasie

Dit is uit die ondersoek duidelik dat kommunikasie 'n probleem by dwelmafhanglikes is omdat hulle dikwels leuens vertel ten einde die realiteit te ontken of vermy. Dwelmafhanglikes weier ook dikwels om aan groeps gesprekke deel te neem en vind dit moeilik om inligting oor hulself te ontsluit. 'n Verdere gevolgtrekking kan gemaak word, naamlik dat verdedigingsmeganismes 'n groot rol speel in dwelmafhanglikes se onvermoë om te kommunikeer. Hierdie gevolgtrekking is ook deur die respondente en terapeute bevestig en daar is beklemtoon dat kommunikasie nie bevorder kan word, voordat verdedigingsmeganismes hanteer is nie.

Die navorser is van mening dat bogenoemde wantroue in vertroue verander kan word deur groeplede te vra om hul ooreenstemmende probleme met mekaar te bespreek. Sodoende kan hulle agterkom dat hulle nie geïsoleerd in hulle probleme staan nie, en kan hulle onderling met mekaar identifiseer en veiliger voel in die groepsituasie, terwyl vertroue toeneem.

Studies uit die literatuur bevestig ook dat groepe konfronterend van aard kan wees; kan help met die benutting van die "hier-en-nou" van 'n situasie; kan help met die aanleer van kommunikasievaardighede; en die maatskaplike werker kan help om kommunikasiepatrone in die groepe te identifiseer. Bevindinge uit die empiriese studie het ook aangedui dat konfrontasie met die fasilitering van kommunikasie help. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat groepwerk effektief is in die fasilitering van kommunikasie by dwelmafhanglikes.

Weens die kommunikatiewe, nie-bedreigende en soms nie-verbale aard van musiek kan die gevolgtrekking gemaak word dat musiek aanvanklik as alternatief tot verbale kommunikasie kan dien, kommunikasie kan stimuleer en met die aanleer van kommunikasievaardighede kan help. Die respondente en terapeute (wat musiek in groepsessies gebruik) het bogenoemde gevolgtrekking bevestig, naamlik dat deur die benutting van musiek kommunikasie onder dwelmafhanglikes bevorder kan word.

5.2.3.4. Hantering van verdedigingsmeganismes

Weens ongemotiveerdheid, die vrees om sonder dwelms klaar te kom en die blootstelling aan pynlike gevoelens en herinneringe, presenteer dwelmafhanglikes met verdedigingsmeganismes. Uit die ondersoek blyk dit dat die algemene verdedigingsmeganismes woede, ontkenning, vermyding, onttrekking, eksternalisering van die probleem, onderdrukking, hulpeloosheid, rasionalisering, intellektualisering en minimalisering is.

Tydens groepwerk kan van ysbreker-aktiwiteite, ontspanningsoefeninge, genotvolle aktiwiteite en besprekings oor verdedigende gevoelens gebruik gemaak word. Al bogenoemde aktiwiteite skep 'n aanvaardende klimaat in die groep soos deur die empiriese ondersoek bevind is. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat groepwerk 'n bydrae ten opsigte van die aanspreek en hantering van verdedigingsmeganismes lewer.

Omdat musiek in ontspanningsoefeninge en genotvolle aktiwiteite bloot vir ontspanning benut kan word, maar ook om verdedigende emosies te reflekteer, te intensifiseer of te verminder, word die gevolgtrekking gemaak dat musiek tydens groepwerk tot die hantering en afbreek van verdedigingsmeganismes van dwelmafhanglikes, bydra.

5.2.3.5. Sosialisering

Op grond van dwelmafhandlikes se interpersoonlike probleme en die algemene gevoelens waarmee dwelmafhandlikes presenteer, soos isolasie, depressie en hulpeloosheid, kan die gevolgtrekking gemaak word dat dwelmafhandlikes 'n gebrek aan sosiale vaardighede het.

Dit blyk uit die literatuurstudie dat groepwerk ideaal is vir die aanleer van nuwe interpersoonlike vaardighede, aangesien kognitiewe herstrukturering in groepe kan plaasvind. Groepwerknorme word ook as waardevol in die aanleer van sosiale vaardighede beskou. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat groepwerk 'n effektiewe metode is om die aanleer van sosiale vaardighede by dwelmafhandlikes te fasiliteer.

Uit die ondersoek is dit duidelik dat die interaksionele en nie-verbale aard van musiek verskeie geleenthede binne groepopset skep om sosialiseringstegnieke te ontwikkel, interpersoonlike leer te laat plaasvind, en om ander se positiewe gedrag na te boots. Die terapeute in die empiriese ondersoek bevestig die gevolgtrekking omdat hulle van musiekaktiwiteite gebruik maak om interpersoonlike verhoudings aan te spreek.

5.2.3.6. Motivering

Dwelmafhandlikes se gebrek aan motivering om te verander, speel 'n groot rol in die voorkoms van verdedigingsmeganismes en kommunikatiewe probleme. Dit is dus van essensiële belang dat dwelmafhandlikes gemotiveerd moet wees om aksie te neem sodat hul gedagtes en gedrag kan verander ten einde voordeel daaruit te trek.

Dwelmafhandlikes kan deur middel van groepwerk gemotiveer word om te verander. Motiverende onderhoudvoering word in die literatuur- en die empiriese studie beklemtoon as 'n effektiewe manier om dwelmafhandlikes met sensitiewe kwessies te

konfronteer en hulle sodoende tot verandering te motiveer. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die groepwerkproses effektief is in die motivering van dwelmafhanglikes indien maatskaplikewerk-tegnieke en –beginsels benut word.

Tydens die empiriese ondersoek het dit aan die lig gekom dat die gebruik van dreunsang en positiewe bevestigingsliedjies dwelmafhanglikes kan motiveer om te verander, deurdat dit verandering minder bedreigend laat voorkom. Musiek se motiverende waarde lê daarin dat dit 'n emotiewe boodskap kan dra. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat musiektegnieke en –aktiwiteite tydens motiverende onderhoudvoering in groepe gebruik kan word om die maatskaplike tegnieke nog verder te versterk en gevolglik die groeplede te motiveer om te verander.

5.2.3.7. Fasilitering van ontspanning

Om dwelmafhanglikes se verdedigingsmeganismes af te breek, kommunikasie te bevorder en emosionele uitdrukking te fasiliteer, is dit essensieel dat dwelmafhanglikes se gevoelens van angs, stres en spanning eers verlig word. Die waarde van ontspanningsoefeninge en meditasie het duidelik geblyk. Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat die groepwerksituasie geleentheid vir ontspanningsoefeninge skep.

Omdat musiek tot die vrylating van stresvolle gevoelens kan bydra, kan dit individue help om te ontspan en ruimte laat vir positiewe denke. Musiek verskaf ook sintuiglike plesier en genot en het spirituele waarde wat as belangrike funksie in die mens se geestelike funksionering dien. Op grond van bogenoemde feite en respondente se menings oor die ontspannende aard van musiek, kan die gevolgtrekking gemaak word dat musiek tydens groepwerk benut kan word om dwelmafhanglikes aan die begin van groepsessies te laat ontspan, ten einde weerstand te verminder, kommunikasie te bevorder en die uitdrukking van emosies te vergemaklik.

5.3. AANBEVELINGS

5.3.1. Algemene aanbevelings rakende inrigtingsbeleid, programme en skoling van maatskaplike werkers

Weens die beperkte kennis van maatskaplike werkers aangaande die benuttingswaarde van musiek tydens groepwerk, en die gevolglike onderbenutting daarvan, word aanbeveel dat:

- inrigtingsbeleid só aangepas word, dat dit ruimte laat vir die inkorporering van nuwe, alternatiewe en kreatiewe intervensiemetodes wat huidige intervensiemetodes soos groepwerk positief sal aanvul.

Na aanleiding van die gevolgtrekkings wat uit die ondersoek gemaak is, is dit duidelik dat musiek tydens groepwerk waardevol is as hulpmiddel vir die aanspreek van dwelmafhanglikes se probleme. Respondente en terapeute wat wel van musiek tydens intervensie gebruik maak, bevoordeel die herstelproses van die dwelmafhanglikes. Daar word dus aanbeveel dat:

- maatskaplike werkers by inrigtings aangemoedig word om hulself te skool rakende die waarde van musiek as hulpmiddel in maatskaplike groepwerk;
- inrigtings geleentheid vir die bywoning van werksinkels en kursusse aangaande die onderwerp sal skep.

Sodoende kan die intervensieprogram kreatief aangepas en aangevul word. Die navorsers is nie net van mening dat die dwelmafhanglikes daarby sal baat nie, maar ook die maatskaplike werkers, aangesien hulle nuwe tegnieke wat die effektiwiteit van hulle intervensie sal verbeter sal aanleer; nuwe uitdagings aan hulle gestel sal word; én hulle geleentheid sal kry om hulle terapeutiese vaardighede uit te brei.

5.3.2. Aanbevelings ten opsigte van die gemeenskaplike funksies van groepwerk en musiek

5.3.2.1. Ten einde die uitdrukking van emosies te fasiliteer, word aanbeveel dat:

- Musiekaktiwiteite benut word om opgehoopte en onderdrukte emosies vry te laat. Omdat groepe die ideale plek is waarin gevoelens gegeneer kan word, is die navorser van mening dat die regte groepaktiwiteite (soos musikale aktiwiteite) kan help in die ontlocking en reflektoring van emosies.
- Vanweë die positiewe effek van koperinstrumente, perkussie, houtblaasinstrumente en strykinstrumente op die mens se fisiese en gemoedstoestand, word aanbeveel dat musiek gebruik word om dwelmafhanglikes se emosies en gemoedstoestande te ontlok en te affekteer. Musiek wat vir dié doel benut kan word, is in bylae 6.2 uiteengesit en dit word aanbeveel dat dié musiek benut word:
 - a) as agtergrondmusiek ten einde 'n atmosfeer wat die maatskaplike werker graag verlang, te skep;
 - b) om groeplede te kalmeer indien daar moontlik baie spanning of ongemaklikheid in die groep is;
 - c) om groeplede meer aktief betrokke by die groepsessies te maak (byvoorbeeld perkussie en koperinstrumente); of
 - d) om hul kognitiewe denke te stimuleer en hul aandag te verskerp (byvoorbeeld strykinstrumente).

- Die reflektering van emosies is 'n belangrike tegniek tydens groepwerk met dwelmafhanglikes. Die navorser beveel gevolglik aan dat musiek gebruik word om groeplede se emosies te reflekteer ten einde emosionele belewenisse by die groeplede te fasiliteer en verbale besprekings daarvoor te verkry. Musiek wat gebruik kan word om emosies soos hartseer of treurig, kwaad en geïrriteerd, rustig en kalm, warm en aanvaardend te reflekteer, word in bylae 7.4 weergegee.

5.3.2.2. Benutting van musiek ten einde kommunikasie te bevorder

Uit die voorafgaande hoofstukke is dit duidelik dat dwelmafhanglikes sukkel om te kommunikeer. Deur aktief betrokke te raak by nie-verbale kommunikasie en response by ander groeplede en die maatskaplike werker uit te lok, sal die groeplede moontlik meer gemotiveerd raak om op verbale vlak te kommunikeer. Die navorser beveel dus aan dat, indien dwelmafhanglikes se onvermoë om te kommunikeer, so groot is dat dit die groepwerkproses versteur, musiek gebruik word om kommunikasie te fasiliteer. Musiek kan op die volgende maniere benut word:

- Groeplede kan gevra word om lirieke vir 'n lied te skryf waarin hulle weergee waar hulle hulself in die herstelproses bevind en hoe hulle daarvoor voel.
- Groeplede kan gevra word om musiek wat hulle huidige gevoelens en posisie in die herstelproses presenteer, te kies.
- Groeplede kan gevra word om op musiek te beweg en sodoende aan te dui hoe hulle voel.

5.3.2.3. *Benutting van musiek ten einde verdedigingsmeganismes te hanteer*

Daar is in die studie bepaal dat dwelmafhanglikes dikwels verdedigend optree as gevolg van gevoelens van wantroue en vrees vir verwerping. Die benutting van ysbrekers, ontspanningsoefeninge, genotvolle aktiwiteite en besprekings oor die verdedigende gevoelens van dwelmafhanglikes word bestempel as maniere om weerstand af te breek.

- Die navorser beveel die benutting van musiek in bogenoemde aktiwiteite aan, aangesien musiek ontspanning en genot tot gevolg het en ook as 'n reflekerende medium van groeplede se gevoelens kan dien. Die navorser beveel aan dat musiek tydens dié aktiwiteite soos volg benut kan word:
 - a) Meditasie of ontspanningsoefeninge onder musikale begeleiding kan gevolg word deur besprekings oor gemeenskaplike probleme soos onder andere verdedigende gedrag tussen groeplede.
 - b) Dié aktiwiteit kan afgesluit word deur trossessies, waar die groeplede saam ontslae kan raak van enige negatiewe emosies wat uit die besprekings gespruit het en positiewe energie kan opwek deur die maak van ritmiese musiek.
 - c) Die trossessies kan gevoelens van isolasie verminder, maar tog vir elke groeplid die geleentheid gee om introspektief te reflekteer op wat in die voorafgaande groepgesprek ervaar is.

- Dit is ook duidelik uit die studie dat dwelmafhanglikes dikwels gevoelens van woede ervaar. Die Jing-Jang konsep soos uiteengesit in Bylae 3.1, is genoem as metode om hierdie gevoelens van woede te hanteer. Voorbeelde van musiek wat gebruik kan word om groeplede te help om hul woede vry te laat en om hul woedende gevoelens te kalmeer, word in bylae 3.2 weergegee.

5.3.2.4. Benutting van musiek tydens motiverende onderhoudvoering

Na aanleiding van die voorafgaande hoofstukke en bevindinge uit die empiriese ondersoek is dit duidelik dat dwelmafhandlikes ongemotiveerd is om te verander en dat motiverende onderhoudvoering as intervensiestrategie tydens groepwerk hierdie probleem kan aanspreek.

- Die navorser beveel aan dat musiek tydens die drie fases van motiverende onderhoudvoering gebruik word as aanvulling tot die tegnieke wat met dié fases gepaard gaan. Sodoende kan dwelmafhandlikes meer effektief vir verandering gemotiveer word. In bylae 11 word aanbeveel hoe musiek tydens die verskillende fases van motiverende onderhoudvoering benut kan word.

5.3.2.5. Benutting van musiek ten einde ontspanning te fasiliteer

Uit die voorafgaande hoofstukke en die empiriese ondersoek is dit duidelik dat een van musiek se grootste kwaliteite ontspanning is. Die kalmerende effek van musiek kan nie net verdedigingsmeganismes afbreek nie, maar ook die dwelmafhandlikes meer toeganklik vir groepwerkaktiwiteite en –besprekings maak. Die belang van humoristiese musiek en musiek met natuurgeluide vir ontspanning is ook in die voorafgaande hoofstukke genoem.

- Op grond van bogenoemde word ontspannende, humoristiese en natuurmusiek wat tydens ontspanningsoefeninge in groepwerk benut kan word, in bylae 5.2 aanbeveel. Die navorser wil beklemtoon dat kreatiwiteit by die seleksie van meer moderne ontspannende musiek gebruik kan word.

5.3.3. Verdere navorsing

Daar word aanbeveel dat verdere navorsing oor die waarde van musiek as hulpmiddel in groepwerk gedoen word. Die navorser is van mening dat hierdie medium op baie terreine effektief sal wees en nie net beperk is tot dwelmafhanlikes nie. Die navorser is van mening dat die volgende kliëntegroepe kan baat by die intervensiemetode:

1. diegene wat traumatiese ervarings gehad het (byvoorbeeld die polisie, mishandelde jeugdiges en vroue, verkrachtingslagoffers);
2. individue wat erg verdedigend optree (probleem-adolesente, jeug- en volwasse misdadigers, dwelmafhanlikes); en
3. selfs professionele persone in hulpverlenende professies wat stres en uitbranding ervaar (maatskaplike werkers, beraders, onderwysers, dokters, verpleegsters).

Daar word dus aanbeveel dat 'n meer eksperimentele studie gedoen word, spesifiek om die effek van musiek as hulpmiddel in maatskaplike groepwerk op 'n betrokke kliëntegroep te toets.

5.4. SAMEVATTING

Die gevolgtrekkings en aanbevelings wat in die hoofstuk uiteengesit is, is op grond van die bevindings wat uit die literatuur- en empiriese studie voortspruit, gemaak. In die geheel is die verkennende studie, wat in vyf hoofstukke uiteengesit is, suksesvol afgehandel. Die respondente het die vraelyste eenmalig ingevul en die data wat hieruit bekom is, het dit moontlik gemaak om die doelstelling en doelwitte van die studie, soos beskryf in hoofstuk een, te bereik.

BRONNELYS

1. AMADEO, M. 1997. **Social Work Approaches to Alcohol and Other Drug Problems : Case Studies and Teaching Tools**. Alexandria : Council on Social Work Education.
2. AMADEO, M; JONES, K. 1998. Using the AOD Cultural Framework to view alcohol and drug issues through various cultural lenses. **Journal of Social Work Education**. 34(3): 387-399.
3. American Music Therapy Association, “**Frequently asked questions about music therapy**”, <<http://www.namt.com/faqs.html>>, 1999.
4. ANDERSEN, P & GUERRERO, L. 1998. **Handbook of Communication and Emotion : Research, Theory, Applications and Contexts**. San Francisco: Academic Press.
5. BABBIE, E & MOUTON, J. 2001. **The Practice of Social Research**. South-African Edition. Oxford: University Press.
6. BABBIE, E. 1991. **The Practice of Social Research**. 7th Edition. Wadsworth: Belmont.
7. BARNARD, I. 1993. **Maatskaplikewerk-hulpverlening aan die dagga- en mandrax dwelmgebruiker**. Stellenbosch: US Drukkery.
8. BRANDLER, S & ROMAN, CP. 1991. **Group Work: Skills and Strategies for effective interventions**. 2nd Edition. New York: Haword Press.
9. BUNT, L. 1994. **Music Therapy: an Art Beyond Words**. London, New York: Routledge Publishers.
10. CARROLL, M. 1997. Spirituality, Alcoholism, and Recovery: an Exploratory study. **Alcoholism Treatment Quarterly**. 15(4):89-99.
11. COREY, MS & COREY, G. 1992. **Groups Process and Practice**. 4th Edition. Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.

12. COX, W; HENDRICKSON, M & BLOUNT, J. 1995. Identifying and Categorizing Alcoholics' Non-drinking Concerns. **Alcoholism Treatment Quarterly**. 13(1): 29-43.
13. CRAIG, JR. 1995. The Role of Personality in Understanding Substance Abuse. **Alcoholism Treatment Quarterly**. 13(1):17-25.
14. CURREN, G; WHITE, H; HANSELL, S. 2000. Personality, environment and problem drug use. **Journal of Drug Issues**. 30(2):375-406.
15. DALLEY, T; CASE, C; SCHAUVERIEN, J; WEIR, F; HALLIDAY, D; NOWELL, HP & WALLER, D. 1987. **Images of Art Therapy: new developments in theory and practice**. London, New York: Tavistock Publications.
16. DAVIES, S. 1994. **Musical meaning and Expression**. Ithaca, New York: Cornell University Press.
17. DE SWART, G ; HOFMEYER, L. 1990. Die gebruik van musiek ten einde te reflekteer in maatskaplike groepwerk. **Maatskaplike Werk**. 26(2): 115-123.
18. DOEL, M & SAWDOWN, C. 1999. **The essential Groupworker : Teaching and Learning Creative Groupwork**. London: Jessica Kingsley Publishers.
19. DU PLESSIS, M J M & FERREIRA, S B. 2002. Die narratiewe werkswyse en maatskaplike werk. **Tydskrif vir Geesteswetenskappe**. 42(1): 27-43.
20. DU PREEZ, J. 1998. **Kreatiewe drama as groepwerkprogram vir die ontwikkeling van pre-primêre serebraal gestremde kinders**. Stellenbosch: US Drukkery.
21. FISHER, G L & HARRISON, T C. 2000. **Substance Abuse: Information for School Counselors, Social Workers, Therapists, and Counselors**. 2nd Edition. Boston: Allyn and Bacon.
22. FORSYTH, D R. 1999. **Group Dynamics**. 3rd Edition. Belmont: Brooks/Cole Publishing, Wadsworth.
23. FOSTER, D; FREEMAN, M & PILLAY, Y. 1997. **Mental Health Policy Issues for South-Africa**. Pinelands: Medical Association of South-Africa, Multimedia Publications.

24. FREUD, S. 1936. **The Problem of Anxiety**. New York: The Psycho-analytic Quarterly Press & WW Norton & Company, Inc.
25. GALLANT, W; HOLOSKO, M & SIEGEL, S. 1997. The Use of Music in Counselling Addictive Clients. **Journal of Alcohol and Drug Education**. 42(2):42-52.
26. GARVIN, C. 1987. **Contemporary Group Work**. 2nd Edition. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
27. GRAY, C M. 1995. Drug abuse: **Encyclopedia of Social Work**. 19th ed. 1: 795-803.
28. GRINNELL, MR. 1988. **Social Work Research and Evaluation**. 3rd Edition. USA: FE Peacock Publishers.
29. GROBLER, E. 1998. **Teater en Terapie: 'n teaterwetenskaplike ondersoek**. Stellenbosch: US Drukkery.
30. HANCOCK, M R. 1997. **Principles of Social Work Practice: a Generic Practice Approach**. New York: The Haworth Press.
31. HARGIE, O. 1986. **A Handbook of Communication Skills**. London & Sydney: Croom Helm.
32. HENRY, S. 1992. **Group Skills in Social Work : A Four Dimensional Approach**. 2nd Edition. Pacific Grove, California : Brooks/Cole Publishing Company.
33. JENNINGS, S. 1992. **Dramatherapy : Theory and Practice 2**. London: Routledge.
34. JOHNSON, D W & JOHNSON, F P. 1987. **Joining Together: group theory and group skills**. 3rd Edition. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall International, Inc.
35. JORDAN, C. 1997. “ **Classical Theories on Emotions**”, <<http://watarts.uwaterloo.ca/~acheyne/courses/TofEmotion.html>>.
36. KIRSCHENBAUM, H & HENDERSON, V L. 1989. **Carl Rogers: Dialogues**. Boston : Houghton Mifflin Company.

37. LANDGARTEN, B H. 1981. **Clinical Art Therapy: a comprehensive Guide**. New York: Brunner/ Mazel Publishers.
38. LINGERMAN, H A. 1995. **The healing energies of music**. 2nd Edition. Wheaton, III : Quest Books.
39. LISHMAN, J. 1994. **Communication in Social Work**. London: The Macmillan Press.
40. LOUW, D A & EDWARDS, D J A. 1998. **Sielkunde: 'n Inleiding vir studente in Suider-Afrika**. Tweede Uitgawe. Johannesburg: Heinemann.
41. MILGRAM, D & RUBIN, S J. 1992. Resisting Resistance: Involuntary Substance Abuse Group Therapy. **Social Work with Groups**. 15 (1) :95-109.
42. MISCHEL, W. 1999. **Introduction to Personality**. 6th Edition. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.
43. MULLER, J & VAN NIEKERK, M. 2001. Narratiewe terapie en kuns. **Tydskrif vir Geesteswetenskappe**. 43(3): 195-201.
44. National Institute of Mental Health, "**Chapter 1: Emotion and Motivation**", <<http://www.nimh.nih.gov/publicat/baschapl.cfm>>, no date.
45. NEVID, J; RATHUS, S & GREENE, B. 1996. **Abnormal Psychology in a Changing World**. 3rd Edition. New Jersey: Prentice Hall.
46. **Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk**. 1995. Kaapstad. CTB Printers.
47. PETERS, JS. 1987. **Music Therapy : an Introduction**. Springfield: Charles C Thomas Publishers.
48. PIETIKAINEN, P. 1999. **C. G Jung: and the Psychology of Symbolic Forms**. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
49. RICE, P. 1992. **Stress and Health**. 2nd Edition. Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.
50. RUBIN, A. 1995. Survey Research. **Encyclopedia of Social Work**. 19th Ed. 3: 2385-2391.

51. RUBIN, A and BABBIE, E. 1993. **Research Methods for Social Work**. Second Edition. California: Brooks/ Cole Publishing Company.
52. SHAEFOR, B W; HOREJSI, C R & HOREJSI, G A. 1994. **Techniques and guidelines for Social Work Practice**. 3rd Edition. Boston: Allyn and Bacon.
53. SMYTH, J N. 1995. Substance Abuse: Direct Practice. **Encyclopedia of Social Work**. 19th Edition. 3: 2328-2337.
54. SOUTH, N. 1999. **Drugs: cultures, controls and everyday life**. London: Sage Publishers.
55. STEYN, D; VERWEY, T. 1999. **Dreams for Fragile People**. Ifafi: Alkogen Publishers.
56. STRACHEY, J. 2001. **The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Vol XXII (1932-1936)**. Denmark: Vintage, The Hogarth Press and The Institute of Psycho-analyses.
57. TECK-HONG, O. 1992. The Behavioural characteristics and health conditions of drug-abusers: some implications for workers in drug addiction. **International Social Work**. 35(1): 7-17.
58. VAN HUYSSSTEEN, M. 1987. **Sosio-teater as 'n benadering in maatskaplike werk : 'n teoretiese uiteensetting en praktiese toepassing**. Stellenbosch: US Drukkery.
59. WOODWARD, S C. 1996. **Music in Medicine : health and harmony**. Linden, South- Africa : Music Therapy Society of Southern Africa.
60. YU, M M & WATKINS, T. 1996. Group counselling with DUI offenders: A model using anger to enhance group cohesion and movement. **Alcoholism Treatment Quarterly**. 14(3): 47-57.

BYLAE

1. INSTRUMENTE WAT DIE MENS OP VERSKILLENDE VLAKKE
STIMULEER
2. BENUTTING VAN MUSIEK IN DIE GROEPWERKPROSES
- 3.1. DIE JING-JANG KONSEP: MUSIEK EN DIE HANTERING VAN WOEDE
- 3.2. BENUTTING VAN MUSIEK TEN EINDE WOEDE TE HANTEER
4. GEBRUIK VAN MUSIEK OM DIE GROEPLID SE WEERSTAND TE
REFLEKTEER
- 5.1. 'N ONTSPANNINGSOEFENING MET MUSIEK
- 5.2. BENUTTING VAN MUSIEK OM ONTSPANNING TE FASILITEER
- 6.1. EFFEK VAN INSTRUMENTE OP EMOSIES
- 6.2. BENUTTING VAN MUSIEK TEN EINDE DIE UITDRUK VAN EMOSIES
TE FASILITEER
- 7.1. WYSES WAAROP EMOSIES MUSIKAAL GEREFLEKTEER KAN WORD
- 7.2. VOORDELE VAN MUSIKALE REFLEKTERING BO VERBALE
REFLEKTERING
- 7.3. HANTERING VAN NEGATIEWE REAKSIES OP MUSIKALE
REFLEKTERING
- 7.4. BENUTTING VAN MUSIEK TEN EINDE EMOSIES TE REFLEKTEER
8. VERSKILLENDE STRUKTURE WAT IN GROEPE KAN ONTWIKKEL

9. MUSIEKAKTIWITEITE WAT TOT SOSIALE EN EMOSIONELE LEER
BYDRA
10. "THE WHEEL OF CHANGE" : DIE VERANDERINGSPROSES VAN
DWELMAFHANKLIKES
11. BENUTTING VAN MUSIEK IN DIE VERSKILLENDE FASES VAN
MOTIVERENDE ONDERHOUDVOERING

BYLAE 1

INSTRUMENTE WAT DIE MENS OP VERSKILLENDE VLAKKE STIMULEER

VLAK	INSTRUMENTE
Fisiese vlak	koper, tromme, basinstrumente en elektroniese musiek
Emosionele vlak	strykinstrumente en houtblaasinstrumente
Verstandelike vlak	strykinstrumente
Spirituele vlak	hoë strykinstrumente, harpmusiek, klokke, die orrel en windklokkies

[Bron: Lingerman, 1995]

BYLAE 2**BENUTTING VAN MUSIEK IN DIE GROEPWERKPROSES**

FASE	DIE BENUTTING VAN MUSIEK
Probleemdefiniëring	Kommunikasiepatrone, groeplede se vermoëns om emosies uit te druk en nie-verbale boodskappe kan geassesseer word deur musiekaktiwiteite soos die speel van instrumente en musikale "gesprekke".
Doelformulering	Doelstellinge en doelwitte kan neergelê word deur dit om te sit in dreunliedere, in lirieke, 'n temalied vir die groep, en kan ook simbolies uiteengesit word deur die gebruik van verskillende musiek om die "rite of passage" ¹ te simboliseer. <i>(nou---verandering—einddoel)</i>
Ontwerp en Implementering van die program	Sang, die speel van instrumente, beweging op musiek, die luister na en bespreking van musiek en die skryf van lirieke, is alles maniere waarop informasie oorgedra kan word tussen groep-leier en -lede. Musiek kan aangewend word om groeplede positief te versterk. Die speel van sekere musiek kan lei tot ontspanning, die verligting van stres en die verskaffing van plesier. Musiek kan die atmosfeer skep in die groep wat die maatskaplike werker verlang. Dit gee ook struktuur aan die groepsessie. Musiek vir ontspanning kan bv aanduidings wees vir die begin en einde van sessies. Die manier waarop groeplede reageer op musiek, en die maatskaplike werker, kan ook 'n refleksie wees van hoe die groep-lede funksioneer. Dit kan ook gebruik word om emosies te reflekteer.
Evaluering en Terminering	Indien vordering plaasvind in musikale aktiwiteite, vind vordering terapeuties plaas. Om terminering te hanteer, kan te-ruggekyk word na die "rite-of-passage".

[Met erkenning aan : De Swart en Hofmeyer (1990); Peters (1987)]

¹ "Rite of Passage" dui op die verandering of transformasie wat 'n persoon ondergaan. Die musikale ruimte dien as 'n veilige ruimte waarin die dwelmafhanglike met nuwe gedrag, gevoelens en idees kan eksperimenteer.

BYLAE 3.1

DIE JING-JANG KONSEP: MUSIEK EN DIE HANTERING VAN WOEDE

JING-kant van die simbool	JANG-kant van die simbool
<ul style="list-style-type: none"> • Die maatskaplike werker kan opmerk dat 'n spesifieke groeplid kwaad is of aggressiewe neigings het en die spesifieke dwelmafhanglike vra om sy gevoelens uit te druk deur die speel van 'n instrument of die kies van musiek wat daardie gevoel sal reflekteer. • Deur die gevoel op so wyse uit te druk, kan die groeplid moontlik ontlae raak van die negatiewe energie, en kan verbale kommunikasie oor die gevoel geïnisieër word. • Die woedende of aggressiewe dwelmafhanglike sal ook heel moontlik self tydens improvisasie onnodig hard en steurend speel. • Die maatskaplike werker kan dan verbaal daarop reageer. 	<ul style="list-style-type: none"> • Die kalmerende musiek sal balans terugbring deur die dwelmafhanglike te laat beweeg na meer positiewe uitdrukkings van die woede deur deelname in meer konstruktiewe kreatiewe maniere. • Die maatskaplike werker kan met ander woorde opmerk hoe die groeplid voel, kommentaar lewer rakende die observasie en die dwelmafhanglike vra om musiek te kies of te speel wat moontlik daardie gevoelens sal verminder. • Terwyl die kalmerende musiek speel moet die dwelmafhanglike aangemoedig word om na te dink oor die redes vir sy woede en aggressiewe gevoelens. • Dit kan lei tot 'n latere, meer konstruktiewe verbale bespreking van die dwelmafhanglike se gedagtes, persepsies en gevoelens.

BYLAE 3.2.

BENUTTING VAN MUSIEK TEN EINDE WOEDE TE HANTEER

JING : kalmering van woede	JANG : vrylating van woede
<i>Guitar Quintets</i> deur Boccherini	<i>"The Planets"</i> deur Holst
<i>Harp Concerto's</i> deur Handel	<i>Simfonie no 5</i> deur Tjaikovsky
<i>"Lyrical Melodies of Japan"</i> deur Denon	<i>Genesis</i> deur Villa-Lobos
(Kreatiwiteit kan gebruik word in die gebruik van ander meer resente en moderne musiek).	<i>Dies Irae</i> deur Verdi
	(Kreatiwiteit kan gebruik word in die gebruik van ander meer resente en moderne musiek).

[Met erkenning aan Lingerman, 1995]

BYLAE 4

GEBRUIK VAN MUSIEK OM DIE GROEPLID SE WEERSTAND TE REFLEKTEER

- Die lid kan gevra word om sy gevoelens weer te gee deur op 'n trom te slaan.
- Die lid kan aanvanklik huiwer om die aggressiewe gevoelens uit te druk op die trom, maar wanneer hy voel dat hy ondersteun en onderskraag word om dit wel te doen, is dit waarskynlik dat hy wel daarin sal slaag om sy negatiewe emosies so uit te druk.
- Die maatskaplike werker kan die spel dan opneem op kasset. Reflektering vind plaas wanneer die spel teruggespeel word aan die groeplid.
- Die groeplede, die lid en die maatskaplike werker kan saam die inhoud van die spel ontleed.
- Die lid kan tydens die ontleding moontlik gekonfronteer word met die aggressiewe of woedende inhoud in die spel.
- Die groeplid moet daarna aangemoedig word om sy gevoelens oor sy ervaring te verbaliseer.
- Sodoende ontwikkel die lid insig in sy eie funksionering.

Musiek kan met ander woorde 'n effektiewe manier wees om gevoelens van woede en aggressie te reflekteer ten einde dwelmafhanglike groeplede se weerstand te verminder.

BYLAE 5.1.

'N ONTSPANNINGSOEFENING MET MUSIEK

Die doel van dié oefening is om ontslae te raak van enige vorm van spanning en stres, om die groeplede te help om na binne te keer en om gefokus en kalm te wees tydens die groepsessie.

1. Die groeplede moet hulself instel in 'n atmosfeer van meditasie.
2. Die groeplede moet fokus op die musiek en probeer om die musiek te voel.
3. Die groeplede moet notaboeke byderhand hê, waarin hulle enige beelde wat na vore kom as gevolg van die musiek, neerpen.
4. Die groeplede moet dan enige beelde wat die melodieë in hulle wakker maak, beskryf. Hulle kan dit beskryf in terme van plekke, kleure, vorme, argetipes, idees ensovoorts.
5. Die groeplede moet dan enige gevoelens wat opgewek word deur die musiek, neeskryf.
6. Daarna moet die groeplede neerskryf in watter deel van hulle liggaam hulle die musiek kon voel, byvoorbeeld in die maag, die hart, die keel ensovoorts. Waar hulle die musiek aanvoel, kan aanduidend wees van onuitgesorteerde kwessies.
7. Daarna moet die groeplede nadink oor hulle musikale belewenis, en kan dit bespreek word.

BYLAE 5.2.**BENUTTING VAN MUSIEK OM ONTSPANNING TE FASILITEER**

ONTSPANNENDE MUSIEK	HUMORISTIESE MUSIEK	NATUUR MUSIEK
<p><i>-The Golden Voyage (Vol 1)</i> deur Bearn en Dexter</p> <p><i>-The musical sea of tranquility</i> deur Chris Valentino</p> <p><i>-Mystic Shores</i> deur Nancy Enslin</p> <p><i>-Sevilla</i> deur Timo Korhanen</p> <p><i>-Vocalise</i> deur Rachmaninov</p> <p><i>-Children's Prayer</i> deur Humpersinck</p> <p><i>-Nimrod</i> deur Elgar</p> <p><i>-Tear of the Moon</i> deur Coyote Oldman</p>	<p><i>-Irish Nights at tha Pops</i></p> <p><i>-Dance of the Sugar Plum Fairy</i> deur Tchaikovsky</p> <p><i>-Comedy in Music</i> deur Victor Borge</p> <p><i>-Folk Songs</i> deur Pete Seeger</p> <p><i>-Songs of the Cat</i> deur Van Stade en Keillor</p> <p><i>-Arvo the Magnificat</i> deur Jackson Berkey</p>	<p><i>-Karoo Simfonie</i> deur Gideon Fagan</p> <p><i>-Earth Cry, Kakadu & Irkauda IV</i> deur Peter Sculthorpe</p> <p><i>-Seaside Dances</i> deur Richard Mills</p> <p><i>-Rain Coming, River Run, Tree Line & Waterways</i> deur Toru Takemitsu</p> <p><i>-The art of relaxation: Nature Meditations (music and sounds of nature)</i></p> <p><i>-Soundings of the Planets</i> deur Dean Evenson</p> <p><i>-Nature Recordings Reference Series:</i></p> <p><i>Bamboo Waterfall (waterfalls, songbirds, gentle streams, soft ocean waves, bamboo chimes etc).</i></p>

[Bron : Lingerman, 1995]

BYLAE 6.1.
EFFEK VAN INSTRUMENTE OP EMOSIES

1. Koperinstrumente:

(Byvoorbeeld trompette, trombone, saxofone ensovoorts)

Effek:

- 1) stimuleer die fisiese liggaam
- 2) kweek gevoelens van ordelikheid, mag, grootsheid en verhewendheid
- 3) kan die idee van gevaar skep en vrees veroorsaak

Toepassing:

- 1) kan gebruik word om uit te beeld hoe sekere dwelms groeplede moontlik laat voel, byvoorbeeld die magtige gevoel wat kokaïne teweeg bring
- 2) kan gebruik word om 'n groeplid met 'n lae selfbeeld en selfvertroue aan te moedig

2. Perkussie:

(Byvoorbeeld tamboreine, perkussie-instrumente, elektroniese musiek ensovoorts)

Effek:

- 1) affekteer die liggaam en die psige
- 2) affekteer die sentrale senuweestelsel en die vrystelling van endorfiene
- 3) endorfiene veroorsaak gevoelens van letargie en die verligting van pyn en gevoelens van siekheid
- 4) aktiveer die kliersisteem en het dus 'n uitwerking op emosie en kognitiewe denkprosesse
- 5) kan 'n ander toestand van bewussyn teweeg bring

- 6) kan 'n beswymende toestand tot gevolg hê
- 7) die veranderde toestand van bewussyn veroorsaak emosionele uitdrukking, verander die betekenis van 'n situasie, lei tot gevoelens van verjonging en maak die individu hiper-vatbaar vir suggestie

Toepassing:

- 1) deur gebruik te maak van die sterk, ritmiese musiek in die hedendaagse musiekkultuur (soos "rave"-, "trance"- en "hip-hop"-musiek), kan die groeplede uitdrukking gee aan emosies, kan gevoelens van isolasie geëlimineer word en kan daar interaksie tussen groeplede plaasvind
- 2) deur te dans en te beweeg op musiek word nuwe maniere van kommunikasie en interaksie met ander, ontdek en word die liggaam gebruik as medium vir self-ekspressie en kommunikasie op pre-verbale en simboliese wyse
- 3) omdat dwelmafhanglikes sukkel om verbaal te kommunikeer en weens hul waarskynlike liefde vir musiek (as gevolg van die dwelm-musiek-neksus), kan hierdie vorm van nie-verbale uitdrukking en ervaring waardevol wees vir die ontlocking van emosies en latere verbale besprekings daaroor
- 4) tromme kan gebruik word om bedreiging uit te beeld, aangesien dit net soos koperinstrumente, redelik oorweldigend en bedreigend kan wees wanneer daarna geluister word

3. Houtblaasinstrumente

(Byvoorbeeld fluite, klarinette ensovoorts)

Effek:

- 1) affekteer meer emosie en gevoel as die fisiese liggaam
- 2) laat die mens ligter en helderder voel

Toepassing:

- 1) kan gebruik word om ligte en vrolike bui te skep
- 2) kan gebruik word om emosionele groeplede tot neutraliteit te bring
- 3) kan gebruik word om groeplede se emosies te beskryf of om "soberheid" te simboliseer

4. Strykinstrumente

(Byvoorbeeld viool, tjello ensovoorts)

Effek:

- 1) strelend en kalmerend, kweek 'n gevoel van harmonie en vrede
- 2) stimuleer die verstand, het minder emosionele effek

Toepassing:

- 1) Barokmusiek kan gespeel word wanneer die groeplede doelgerig en gefokus op doelstellings en beplanning rakende lewenstake en verantwoordelikhede, moet wees
- 2) die elemente van musiek (frekwensie, intensiteit, toonkleur, interval, ritme en tempo) moet in ag geneem word wanneer die bogenoemde effek verlang word
- 3) kan gebruik word om die emosionele inhoud van die groep te verminder

[Met erkenning aan: Grobler (1998), Woodward (1996), Lingerman (1994), Bunt (1994)]

BYLAE 6.2.

BENUTTING VAN MUSIEK TEN EINDE DIE UITDRUK VAN EMOSIES TE FASILITEER

INSTRUMENTE	EFFEK	MUSIEK WAT BENUT KAN WORD
Koperinstrumente	Stimuleer die fisiese liggaam	<i>Simfonie no 9</i> deur Bruckner <i>Overture vir die Meistersinger</i> deur Wagner <i>Horing Concerto's</i> deur Mozart
Perkussie	Stimuleer die fisiese lig-gaam. Verminder isolasie. Help met die uitdrukking van emosie. Bevorder interaksie tussen lede. Bring 'n ander vlak van bewussyn na vore.	<i>Oratorio's</i> deur Handel <i>Cantata's</i> deur Bach <i>Spirituals</i> deur Gould <i>Simfonie no 9</i> deur Beethoven <i>Arab Dance</i> deur Tjaikovsky (uit die Neutekraker) <i>Iberia</i> deur Debussy Die bespeling van Afrika tromme en die speel van sterk ritmiese Afrika-musiek. Sterk ritmiese popmusiek
Houtblaasinstrumente	Affekteer emosies. Laat die mens ligter en helderder voel.	<i>Suite in b mineur</i> deur Bach <i>Fluit Concerto's</i> deur Vivaldi <i>Fluit en Harp Concerto's</i> deur Mozart Panfluitmusiek Chiese en Japanse musiek
Strykinstrumente	Strelend en kalmerend. Kweek gevoelens van harmonie en vrede. Stimuleer kognitiewe denke.	<i>Viool Concerto</i> deur Mendelssohn <i>Tjello Concerto</i> deur Elgar <i>Simfonie no 1</i> deur Mahler <i>Brandenburg Concerto's</i> deur Bach <i>Watermusiek</i> deur Handel <i>Kerksonatas</i> deur Mozart

[met erkenning aan Lingerman, 1995

BYLAE 7.1.

WYSES WAAROP EMOSIES MUSIKAAL GEREFLKTEER KAN WORD

1. Reflektering aan die groep as geheel

- musiek kan gebruik word vir die reflektering van atmosfeer
- musiek kan gebruik word om gevoelens van groepsgebondenheid te stimuleer
- deur middel van musikale reflektering kan positiewe en negatiewe emosies in die groep aangespreek word
- musiek kan bydra tot sterk, emosionele ervarings in die groep
- musiek kan weerstand in die groep afbreek en emosies ontlok

2. Individualisering van 'n individu en die reflektering van sy / haar gevoelens

- die groeplid kan op neutrale of direkte maniere van musikale reflektering wat gaan volg, bewus gemaak word
- eersgenoemde beteken dat die lid voorberei word op reflektering sonder dat daar verwys word na die spesifieke gevoel wat gereflekteer gaan word
- laasgenoemde is wanneer die maatskaplike werker die lid verbaal voorberei deur direk te verwys na die spesifieke gevoel wat gereflekteer gaan word
- die groeplid en ander groeplede moet aangemoedig word om deel te neem aan die musikale aktiwiteit
- die maatskaplike werker moet so min as moontlik gesels wanneer musikaal gereflekteer word, sodat die lid se unieke, subjektiewe ervaring van die reflektering nie deur die maatskaplike werker beïnvloed word nie
- tydens die musikale reflektering kan die maatskaplike werker die geleentheid benut om die individuele lid waar te neem, asook die ander groeplede, en kan die individuele lid en ander lede se reaksie op die reflektering bepaal word en kan die

maatskaplike werker besluit om voort te bou op die reflektering of om die reflektering te staak

- die groeplid is gewoonlik gemotiveerd tot emosionele uitdrukking na musikale reflektering
- indien nie, moet die lid aangemoedig word om sy emosies te deel na aanleiding van die reflektering, en as die lid sukkel kan die werker die musiek saggies laat voortspeel terwyl die lid sy emosies verbaliseer
- wanneer die groeplid 'n baie intense of sterk emosie na die reflektering ervaar, kan die maatskaplike werker dit met warm, onderskragende musiek tesame met verbale onderskraging opvolg.
- die maatskaplike werker kan ook die emosionele ewewig herstel deur die benutting van duidelik gestruktureerde musiek (musiek uit die klassieke era soos byvoorbeeld die van Mozart, is 'n voorbeeld van gestruktureerde musiek)
- die struktuur en orde van die musiek verleen orde aan die groeplid se tans intense wêreld
- gestruktureerde musiek plaas klem op kognitiewe funksionering en is eenvoudig
- die groeplid behoort maklik daarby te kan aansluit sonder enige inspanning
- verder kan musiek met subtiele aktiverende inhoud ook benut word om die klem van die affektiewe na die konatiewe reaksie te verplaas
- hierdie aktiverende musiek plaas klem op konatiewe funksionering en aktiveer energie en die ritmiese inhoud daarvan is baie belangrik (voorbeelde van aktiverende musiek is musiek uit die Barok era, soos byvoorbeeld Bach, allegro musiek)
- die groepwerker skep met ander woorde 'n ruimte deur die benutting van die musiek, waarin die groeplid die kans kry om self deur sy emosies te werk en dit te ervaar
- die maatskaplike werker wys deur die musiek vir die groeplid dat hy begrip het vir die groeplid se emosies, dit aanvaar en aan hom die tyd gun om sy emosies op sy eie tyd deur te werk. So word die lid nie geforseer om sy gevoelens onmiddellik te verbaliseer nie en word rasionalisering vermy. (Fisiese kontak kan ook deur die maatskaplike werker gebruik word om die groeplid te onderskraag).

3. Reflektering deur die speel van 'n instrument

- lede kan gevra word om te reageer op die reflektering deur op tromme te speel en klem word so op ongestruktureerde improvisasie geplaas
- groepslede word daardeur aangemoedig om hul gevoelens op 'n musikale manier uit te druk en geen struktuur en geen musikale vernuf is nodig om te kan improviseer in die terapeutiese situasie nie
- hierdie tegniek kan veral benut word wanneer groeplede weerstandig is en gevoelens van aggressie soos in voorafgaande hoofstukke bespreek is, ervaar
- deur innerlike konflikterende, amper oorweldigende gevoelens in die aktiewe proses van musiek maak, uit te druk, is die ego beter daartoe in staat om beheer oor dié emosies te hê en kan die emosies beter verstaan word en meer betekenis aan die emosies geheg word. Musiek (as stimuli van emosie) is dus 'n manier om oorweldigende emosies te bemeester.
- musiek verleen 'n kreatiewe sy aan groepwerk, het baie waarde vir individuele lede en die groep as geheel, vereis baie kennis en beplanning van die maatskaplike werker se kant af en is 'n waardevolle funksionele hulpmiddel vir reflektering in maatskaplike groepwerk

BYLAE 7.2.

VOORDELE VAN MUSIKALE REFLEKTERING BO VERBALE REFLEKTERING

1. 'n Breër inhoud van die groeplede se ontlading kan gereflekteer word.
2. Die groeplede ervaar die reflektering affektief, eerder as rasioneel.
3. Musikale reflektering verminder druk op die lid en verminder kanse van rasionalisering.
4. Groeplede kan deur middel van musikale reflektering op sosiaal aanvaarbare maniere, uitdrukking gee aan sterk negatiewe emosies.
5. Die bedreigende aard van verbale reflektering, wat tot weerstand kan lei, kan deur die benutting van nie-verbale reflektering, vermy word.

BYLAE 7.3.

HANTERING VAN NEGATIEWE REAKSIES OP MUSIKALE REFLEKTERING

A. Redes vir die verwerping van musikale reflektoring:

1. Die groepwerker se waarneming en interpretasie van die groeplede se gevoelens kan verkeerd wees.
2. Die groepwerker kan die verkeerde musiek gebruik om die groeplede se gevoelens te reflekteer, al is die waarneming van die gevoelens akkuraat.
3. Die reflektoring kan akkuraat wees, maar die groeplede bedreig.
4. Die groeplede kan moontlik die reflektoring stilswyend aanvaar, maar die gevoel ontken omdat hulle daardeur bedreigd voel.
5. Die groeplede kan onseker oor die aanwending van musiek in die groepsituasie en oor die maatskaplike werker se motiewe wees.
6. Dit is moontlik dat die groeplede die musiek reeds ken en ander assosiasies daarmee maak as wat die maatskaplike werker probeer weergee.
7. Die groeplede kan moontlik die musiek op estetiese vlak verwerp, omdat hulle nie hou van die klanke van die musiek nie.
8. Die lede kan ook moontlik die musiek verwerp omdat hulle nie rêrig daarna luister nie.

B. Die hantering van die verwerping van reflektoring:

1. Die maatskaplike werker kan die gevoel verbaal ophelder as die gereflekteerde gevoel verkeerd was.
2. Wanneer die waarneming reg was, maar die musiekkeuse verkeerd, moet die maatskaplike werker homself afvra of hy nie die musiek gekies het omdat hy self daardie musiek in die spesifieke situasie nie nodig gehad het nie.
3. Indien die reflektoring akkuraat is, maar té bedreigend vir die groeplede is, moet die maatskaplike werker hulle verbaal onderskraag en dan eerder na 'n volgende terrein aanbeweeg.
4. Die maatskaplike werker moet voortdurend oplet na verbale en nie-verbale tekens van ongemak ten einde verwerping van die reflektoring te voorkom, aangesien nie-verbale boodskappe dikwels groeplede se nood om 'n situasie te ontsnap aandui.

5. Indien die groeplede die reflektering aanvaar, maar nie binne die groepsverband erken nie, is empatie vanaf die groepwerker baie belangrik en moet verhoed word dat die groeplede blootgestel word.
6. Die maatskaplike werker moet ook let op gedrag wat nie kongruent is nie. Die inkongruente gedrag kan dan gebruik word om die groeplede te konfronteer.
7. As die groeplede nie duidelikheid oor die doel van die musiek in die groepsessies het nie en nie die groepwerker se motiewe verstaan nie, is dit 'n aanduiding dat die groepwerker nie die musiek op 'n natuurlike en doelgerigte wyse gebruik nie.
8. Wanneer die groeplede ander assosiasies met die musiek wat die groepwerker speel, maak, is dit belangrik dat die maatskaplike werker dit so aanvaar en uitvind watter assosiasie die groeplede met die musiek het en waarom.
9. Die estetiese verwerping van musiek moet ook deur die maatskaplike werker geeksploreer word, aangesien daar dikwels insiggewende inhoud in die rasonele verwerping van musikale reflektering skuil. Die musiek herrinner dikwels die groeplede aan onaangename gebeurtenisse of persone.
10. Die groeplede het die reg om nie te luister na die musiek nie. Indien dit duidelik is dat die groeplede nie na die musiek luister nie, moet die maatskaplike werker vasstel of dit nie 'n teken van weerstand is nie.

C. Slotsom:

Die groepwerker moet met ander woorde bepaal of die lede se reaksies deur waninterpretasies of deur onakkurate reflekterings vanaf die maatskaplike werker veroorsaak word, en of verwerping as verdedigingsmeganisme deur die groeplede gebruik word. Indien dit gebruik word as verdedigingsmeganisme mag die maatskaplike werker nie toelaat dat die groeplede oor die musiek rasionaliseer nie. Die affektiewe inhoud van die musiek moet behou word en aandag moet op die groeplede gefokus bly.

BYLAE 7.4.

BENUTTING VAN MUSIEK TEN EINDE EMOSIES TE REFLEKTEER

EMOSIE	MUSIEK
Hartseer en treurig	<p><i>Celebre Adagio</i> deur Albinoni</p> <p><i>Brandenberg Konsert no 2</i> deur Bach</p> <p><i>Simfonie no 5, "The New World"</i> deur Dvorak</p> <p>"<i>Watermark</i>" : <i>Exile</i> deur Enja</p> <p><i>Simfonie no 5</i> : deur Mahler</p> <p>"<i>The Mission</i>" (<i>klankbaan</i>) : <i>Gabriel's Oboe</i> deur Morricone</p> <p>(Popmusiek met hartseer temas en klankbane van rolprente kan ook gebruik word. Wêreld- en "new age" musiek kom ook handig te pas).</p>
Kwaad en geirriteerd	<p>"<i>Carmina Burana</i>" : <i>O Fortuna</i> deur Orff</p> <p>"<i>Also Sprach Zarathustra</i>" : Introduction deur Strauss</p> <p>"<i>Die Walkure</i>" : <i>Prelude, bedryf 3</i> deur Wagner</p> <p>(Swaar musiek soos "heavy metal" en "punk"-musiek kan gebruik word, en so ook kan die bespeling van Afrika tromme en ander slaginstrumente handig te pas kom).</p>
Rustig en kalm	<p>"<i>Air on the G-string</i>" deur Bach</p> <p><i>Klavier Konsert no 1</i> deur Chopin</p> <p>"<i>Water mark</i>" : <i>Evening Falls...</i> deur Enja</p> <p>"<i>Water mark</i>" : <i>On your shore</i> deur Enja</p> <p>"<i>Birds</i>" deur Morisod</p> <p>(Wêreld- , "Newage", Chinee en Japanese musiek kan gebruik word. So ook kan musiek uit die "Deep Forest" en "Spirits" –albums ook gebruik word).</p>
Warm en aanvaardend	<p>"<i>Sheep may safely graze</i>" deur Bach</p> <p>"<i>Watermark</i>" : <i>Water mark</i> deur Enja</p> <p>"<i>Cavalleria Rusticana</i>" deur Mascagni</p> <p>"<i>Recuerdos de la Alhambra</i>" deur Ta Rrega</p>

BYLAE 8

VERSKILLENDE STRUKTURE WAT IN GROEPE KAN ONTWIKKEL

STRUKTURE	BESKRYWING
Kommunikasiestrukture	Dit behels wie met wie en onder watter omstandighede, in die groep praat.
Sosiometriese strukture	Dit behels wie van wie hou en wie nie van mekaar hou nie. Dié strukture is met ander woorde die subgroepe wat vorm in die groep.
Magsstrukture	Dit behels watter lede invloed oor ander lede het en hoe groot hulle invloed op die ander lede is.
Leierskapstrukture	Dit behels wie die meeste bepaal wat die groeptake behoort te wees, dit die meeste bereik, die meeste tot die verligting van spanning en die verhoging van kohesie bydra, en wie informele en formele reëls in die groep die meeste bevestig.
Rolstrukture	Dit behels wie watter rolle soos byvoorbeeld die nar, die middellaar of die rebel vertolk. Dit behels ook hoe rolle uit aktiwiteite en informele interaksies ontwikkel.

[Bron : Garvin (1987: 92-93)]

BYLAE 9

MUSIEKAKTIWITEITE WAT TOT SOSIALE EN EMOSIONELE LEER BYDRA

a) Musiekaktiwiteite wat bydra tot sosiale interaksie vaardighede:

- Groeplede kan die taak kry om liedere en gesange wat vereis dat die dwelmafhandlikes hulself en ander groeplede moet name gee en bekend stel, te sing.
- Groepliedere, danse en instrumentele samespel kan ook as groepaktiwiteite gebruik word, aangesien dit vereis dat die dwelmafhandlikes verbaal en nie-verbaal met mekaar moet kommunikeer.

b) Musiekaktiwiteite wat bydra tot emosionele leer en die fasilitering van emosionele uitdrukking

- Gevoelens kan op nie-verbale vlak deur middel van beweging op musiek, en die speel van musiek en instrumente, uitgedruk word.
- Die dwelmafhandlikes kan gevolglik emosioneel leer deur byvoorbeeld lirieke oor spesifieke onderwerpe te skryf en daarna die onderwerpe, lirieke en emosies daaragter, te bespreek met mekaar.

Dit is dus duidelik dat musiek kan help om die selfgroeï en –aktualiseringsproses voort te sit en gevolglik tot die aanleer van sosiale vaardighede en hanteringsmeganismes kan bydra.

BYLAE 10**"THE WHEEL OF CHANGE": DIE VERANDERINGSPROSES VAN
DWELMAFHANKLIKES**

FASE	KENMERKE
Voorafoorwegingsfase (begin)	Dit is wanneer die persoon nie bewus is dat hy 'n probleem het nie en die probleem word gewoonlik waargeneem deur 'n ander persoon. Die fase dien as die toetrede tot die sirkel.
Oorwegingsfase	Dit is wanneer die persoon 'n bewustheid ontwikkel van die probleem en 'n periode van ambivalente gevoelens betree. Die persoon raak bewus van sy probleem en wat volg uit die probleem. Die voordele en die nadele van die staking van dwelmgebruik word in die fase opgeweeg. Dit is die beginpunt van die verandering.
Determinasiefase	In die fase is daar 'n determinasie om te verander en die persoon beweeg na die positiewe kant. In die fase word die veranderingsproses voortgesit. Indien die persoon besluit om nie te verander nie, beweeg hy weer terug in die sirkel na die eerste twee fases toe.
Aksiefase	In die vierde fase, word praktiese pogings aangewend om dwelmgebruik te verminder of staak en besluit die persoon op 'n strategie van verandering en voer hy dit uit. Dit word beskou as intervensie of terapie wat die dwelmafhanglike ontvang.
Handhawingsfase (eindig)	In die fase het die persoon klaar besluit om te verander en word nuwe gedrag gehandhaaf en gewoontes word versterk. Die fase word beskou as die belangrikste fase aangesien dit bepaal of teruval gaan plaasvind of nie. Dit is 'n belangrike fase omdat die individu blootgestel word aan versoekinge, stressors en geleenthede om terug te keer na ou gedragpatrone.
Terugval	Terugval vind plaas wanneer pogings om nuwe gewoontes te handhaaf, misluk. Die persoon beweeg terug na die eerste fase. Terugval word gesien as deel van die proses van verandering.

[Bron: Miller en De Climente]

BYLAE 11

**BENUTTING VAN MUSIEK IN DIE VERSKILLENDE FASES VAN
MOTIVERENDE ONDERHOUDVOERING**

FASE	KENMERK	DIE BENUTTING VAN MUSIEK
Ontlokkingsfase	Selfmotiverende stellings word uitgelok by groeplede. Wanneer dwelmafhanklikes hierdie stellings maak is dit 'n aanduiding dat hulle bewus word van hul dwelmver-wante probleme en bekommernisse en erkenning gee aan die nodigheid dat hulle gedrag moet verander.	Groeplede kan gevra word om: 1. musiek te speel a) wat hul ervaringe beskryf, b) wat hul gevoelens beskryf, en c) wat hul verhoudings met ander beskryf. 2. self instrumente te bespeel as emosionele uitdrukking.
Inligtingsfase	Die maatskaplike werker gee inligting oor die probleemareas van die kliënt se dwelmgewoontes op grond van die informasie wat die kliënt self verskaf het. Die maatskaplike werker doen dit deur klari-fikasie en terugvoering en lei so die kliënt deur die besluitnemings-proses. Aan die einde van die fase moet die kliënt 'n besluit neem.	Die maatskaplike werker kan musiek gebruik om die groeplede se gedrag, persepsies en gevoelens te reflekteer aan hulle.
Onderhandelingsfase	In die fase moet die kliënt kan sê of hy wil voortgaan of wil staak met dwelmgebruik, wat hy wil verander en hoe hy dit wil bereik. Die maatskaplike werker bespreek dan of gee informasie oor die moontlike behandelingsdoelstellings en voor- en nadele van die besluit.	Die groeplede kan aangemoedig word om lirieke te skryf waarin hulle hul doelstellings en drome vir die toekoms kan vervat. Die groeplede kan ook deur middel van danse, en beweging op musike die oorgang van dwelmafhanklike na sober nie-afhanklike simboliseer.

[Met erkenning aan Fisher en Harrison, 2000 en Barnard, 1993]

VRAELYSTE

Geagte _____

MA IN MAATSKAPLIKE WERK (WELSYNSPROGRAMBESTUUR)

Ek is 'n ingeskrewe student aan die Universiteit van Stellenbosch vir bogenoemde MA kursus. Die onderwerp van my navorsing is die **benutting van musiek tydens groepwerk intervensie met dwelmafhanglikes**. Die doel met die navorsing is om vas te stel in hoe 'n mate musiek tydens groepwerk in die inrigting waaraan u verbonde is, benut word en om riglyne daar te stel vir die benutting van musiek in maatskaplike groepwerk ten einde effektiewe intervensie aan dwelmafhanglikes te lewer.

U word vriendelik versoek om die meegaande vraelys te voltooi. Baie dankie by voorbaat vir u samewerking.

Vriendelik die uwe,

Me. L. Pieterse

UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

Departement van Maatskaplike Werk

VRAELYS VIR MAATSKAPLIKE WERKERS WAT GROEPWERK AANBIED VIR ALKOHOL- EN DWELMAFHANKLIKES

DOEL: Die doel van die vraelys is om:

- (a) te bepaal wat die algemene persoonlikheidstrekke, gevoelens, emosies en probleme is waarmee dwelmafhanklikes presenteer
- (b) te bepaal watter programme aangebied word om dié persoonlikheidstrekke, gevoelens, emosies en probleme aan te spreek
- (c) 'n meningsopname te maak ten einde te bepaal of musiek volgens maatskaplike werkers se mening, benuttingswaarde tydens groepwerk intervensie met dwelmafhanklikes het

1. IDENTIFISERENDE BESONDERHEDE

1.1 Ondervinding en rol van respondente

Voltooi asseblief die volgende vrae:

1.1.1 Naam van die inrigting:

1.1.2 Huidige posisie:

1.1.3 Noem u kwalifikasie:

1.1.4 Hoeveel jare ondervinding het u in die dwelmafhanglike veld?

1.2 Maatskaplikewerk-program

Merk asseblief u gekose antwoord(e) met 'n kruisie.

1.2.1 Dui aan watter maatskaplikewerk intervensiestrategieë u benut.

Maatskaplike groepwerk	
Mikrovlak intervensie	

Ander (spesifiseer) _____

1.2.2 Indien u groepwerk aanbied, watter kwessies word daarin aangespreek?

2. MAATSKAPLIKE GROEPWERK

2.1 Persoonlikheidseienskappe van dwelmafhanglikes

2.1.1 Merk watter van die volgende eienskappe volgens u waarneming algemeen voorkom onder dwelmafhanglikes:

EIENSKAPPE	VOORKOMS		
	Dikwels	Soms	Nooit
Gebrek aan inhibisie			
Soeke na sensasie			
'n Eksterne lokus van beheer			
Impulsiwiteit			
Lae selfbeeld en gevoelens van selfwaarde en -agting			

2.1.2 Hoe word hierdie eienskappe tydens u groepwerksessies hanteer? Merk u gekose antwoord(e).

INTERVENSIE STRATEGIEË	
Groepsgesprekke	
Individuele sessies	
Teaterterapie	
Rollespel	
Groepsdruk	

Ander (spesifiseer) _____

2.2 Emosies waarmee dwelmafhanlikes presenteer

2.2.1 Dui aan watter emosies waargeneem word by dwelmafhanlikes.

GEVOELENS EN EN EMOSIES	VOORKOMS		
	Dikwels	Soms	Nooit
Depressie			
Eensaamheid			
Angstigheid			
Skuld en Skaamte			
Lae emosionele bevrediging			
Woede			

Ander (spesifiseer) _____

2.2.2 Hoe fasiliteer u die uitdrukking van genoemde emosies tydens intervensie?

INTERVENSIE STRATEGIEË	
Groepaktiwiteite	
Konsultasie	
Konfrontasie	
Motiverende berading	

Ander (spesifiseer) _____

2.3 Kommunikasie binne groepwerk

2.3.1 Noem hoe u kommunikasie tydens groepwerk fasiliteer. Merk u gekose antwoord(e):

INTERVENSIE STRATEGIEË	
Ysbrekers	
Konfrontasie	
Humor	
Musiek	
Rollespel	

Ander (spesifiseer) _____

2.3.2 Dui aan hoe verdedigingsmeganismes kommunikasie in groepwerk beïnvloed. Merk u gekose antwoord(e):

EFFEK OP KOMMUNIKASIE	
'n Onvermoë om te kommunikeer	
Leuens	
Weiering om deel te neem aan groeps gesprekke	
Ligsinnigheid oor groepsessies	

Ander (spesifiseer) _____

2.3.3 Merk die mees algemene vorm van verdediging wat u by dwelmafhanglikes teëkom tydens intervensie:

VERDEDIGINGS- MEGANISMES	VOORKOMS		
	Dikwels	Soms	Nooit
Woede			
Ontkenning			
Onttrekking			
Eksternalisering van die probleem			
Vermydning			
Onderdrukking van gevoelens			
Hulpeloosheid			

Ander (spesifiseer) : _____

2.3.4 Hoe hanteer u verdedigingsmeganismes en weerstand tydens groepwerkintervensie met dwelmafhanglikes? Meld waar moontlik die spesifieke aktiwiteite:

3. DIE GEBRUIK VAN MUSIEK TYDENS GROEPWERK

3.1 Benuttingswaarde van musiek

3.1.1 Tot watter mate is u bewus van die benuttingswaarde van musiek tydens maatskaplike groepwerk? Merk u gekose antwoord:

KENNIS VAN MUSIEK AS INTERVENSIE- STRATEGIE	
Geen kennis	
Beperkte kennis	
Goed ingelig	

Indien u ingelig is oor die waarde van musiek as intervensiestrategie, motiveer u antwoord:

3.1.2 Wat is die behandelingspan se mening oor die benutting van musiek tydens intervensie?

Nog nie oorweeg nie	
Oorweeg, maar daarteen besluit	
Positief, maar nog nie deurgevoer nie	
Positief en word benut	

Die gebruik van musiek in terapeutiese situasies kan lei tot betekenisvolle uitkomstes soos die eksplorasië van persoonlike gevoelens, die bewerkstelling van positiewe veranderinge ten opsigte van buie en emosionele toestande, die ontwikkeling van gevoelens van beheer deur middel van positiewe en suksesvolle ervarings met musiek, asook met praktiese probleemoplossing. Musiekterapie kan ook bydra tot die oplossing van konflikte.

3.1.3 Met die bogenoemde informasie tot u beskikking, wat meen u sou die waarde van musiek in groepwerk met dwelmafhanglikes wees?

WAARDE	
Waardevol	
Onseker	
Geen waarde	

Motiveer u stelling:

3.2 Die benutting van musiek tydens groepwerk

3.2.1 Indien u musiek tydens groepwerk benut, verduidelik hoe:

3.2.2 Indien u musiek tydens groepwerk benut, dui aan wat die effek daarvan op die groeplede is:

EFFEK VAN MUSIEK OP LEDE	
Dit het geen effek nie	
Dit ontlok gevoelens	
Dit verlig weerstand	
Dit skep 'n veilige, warm atmosfeer	
Dit verminder spanning	
Dit moedig deelname aan	
Dit bevorder kommunikasie	
Dit bevorder groepkohesie	

Ander (spesifiseer) _____

3.2.3 Indien musiek nie tydens groepwerk benut word nie, gebruik u musiek op enige ander wyse in die inrigting, soos byvoorbeeld om musiek oor die luidsprekers te speel op sekere tye van die dag?

Ja	Nee
----	-----

Indien ja, beskryf asseblief hoe musiek in die inrigting benut word

Dui aan wat die effek van musiek (soos hierbo aangedui) op die dwelmafhanglikes is. Merk u gekose antwoord(e):

EFFEK VAN MUSIEK OP DWELM-AFHANKLIKES	
Ontspannend	
Skep geleentheid vir introspeksie	
Skep 'n rustige, kalm atmosfeer	
Verlig spanning	
Geen effek	

Ander (spesifiseer) _____

4. TER AFSLUITING

4.1 Sal u oorweeg om in die toekoms gebruik te maak van musiek in u intervensie met dwelmafhanglikes?

Ja	Nee
----	-----

4.2 Verlang u meer inligting oor die benutting van musiek tydens groepwerk intervensie met dwelmafhanglikes?

Ja	Nee
----	-----

4.3 Kommentaar:

BAIE DANKIE VIR U SAMEWERKING

Dear _____

MA IN SOCIAL WORK (WELFARE PROGRAMME MANAGEMENT)

I am an enrolled student at the University of Stellenbosch for the above-mentioned course. The subject of my research is the use of music during group work intervention with people who are dependent of alcohol and drugs. The goal of my research is dual: (1) to determine to which extent music is used during group work in your institution, and (2) to establish guidelines for the use of music in social group work in order to provide effective intervention to persons who are dependent of alcohol and drugs.

You are kindly requested to complete accompanying questionnaire. Thank you in advance for your co-operation.

Yours sincerely,

Ms. L. Pieterse

UNIVERSITY OF STELLENBOSCH

Department of Social Work

QUESTIONNAIRE FOR SOCIAL WORKERS WHO PRESENT GROUPWORK FOR PERSONS WHO ARE ALCOHOLICS AND/OR CHEMICALLY DEPENDENT

GOAL: The goal of the questionnaire is:

- (a) to determine what the general personality traits, feelings, emotions and problems are with which alcoholics and chemically dependent people present themselves.
- (b) to determine which programmes are presented to address these personality traits, feelings, emotions and problems.
- (c) to take an opinion poll to determine whether social workers think music can be valuable during group work intervention.

1. IDENTIFYING DETAILS

1.1 Experience and role of respondents

Please complete the following questions.

1.1.1 Name of the institution:

1.1.2 Current position:

1.1.3 Name your qualifications:

1.1.4 How many years' experience do you have in the treatment of alcoholics and chemically dependent persons?

1.2 Social work programme:

Please mark your choice of answer(s) with a cross.

1.2.1 Indicate which social work intervention strategies you use.

Social work group work	
Micro level intervention	

Other (specify) _____

1.2.2 If you do use group work, what issues are addressed in your groups?

2. SOCIAL GROUP WORK

2.1 Personality traits of alcoholics and chemically dependent persons

2.1.1 According to your observation, please mark which of the following personality traits commonly occur among alcoholics and chemically dependent persons:

TRAITS	OCCURENCE		
	Often	Occasionally	Never
Lack of inhibition			
Search for sensation			
An external locus of control			
Impulsive behaviour			
Low self-esteem and feelings self-worth and -respect			

2.1.2 How are these traits addressed during your group work sessions? Please mark your choice of answers.

INTERVENTION STRATEGIES	
Group conversations	
Individual sessions	
Theatre therapy	
Roleplay	
Peer pressure	

Other (specify) _____

2.2 Emotions experienced by alcoholics and chemically dependent persons

2.2.1 Please indicate which feelings and emotions are commonly experienced by alcoholics and chemically dependent persons.

FEELINGS AND EMOTIONS	OCCURENCE		
	Often	Occasionally	Never
Depression			
Loneliness			
Anxiety			
Guilt and Shame			
Low emotional satisfaction			
Anger			

Other (specify) _____

2.2.2 How do you facilitate the expression of these negative feelings and emotions during intervention?

INTERVENTION STRATEGIES	
Group activities	
Consultation	
Confrontation	
Motivational counselling	

Other (specify) _____

2.3 Communication in groupwork

2.3.1 Name how you facilitate communication during group work. Please mark your choice of answer(s).

INTERVENTION STRATEGIES	
Icebreakers	
Confrontation	
Humour	
Music	
Roleplaying	

Other (specify) _____

2.3.2 Indicate how defence mechanisms affect communication in groupwork. Please mark your choice of answer(s).

EFFECT ON COMMUNICATION	
An inability to communicate	
Telling of lies	
Refusal to participate in group discussions	
Light-heartedness about group sessions	

Other (specify) _____

- 2.3.3 Please mark the most common defence mechanisms you have encountered during intervention with alcoholics and chemically dependent persons.

DEFENSE MECHANISMS	OCCURENCE		
	Often	Occasionally	Never
Anger			
Denial			
Withdrawal			
Externalisation of the problem			
Avoidance			
Supressed feelings			
Helplessness			

Other (specify): _____

- 2.3.4 How do you handle the defence mechanisms and resistance of alcoholics and chemically dependent persons during group work intervention? Where possible, please name specific activities.

3. THE USE OF MUSIC DURING SOCIAL GROUP WORK WITH ALCOHOLICS AND CHEMICALLY DEPENDENT PERSONS

3.1 The value of music

- 3.1.1 To what extent are you aware of the value of music therapy during social group work?

KNOWLEDGE OF MUSIC AS INTERVENTION STRATEGY	
No knowledge	
Limited knowledge	
Well informed	

If you are well informed about the value of music as intervention strategy, please motivate your answer: _____

3.1.2 What is the opinion of the treatment team about the use of music during intervention?

It has not been considered yet	
It has been considered, but was decided against	
Positive, but has not been followed through	
Positive, and it is used	

The use of music in therapeutic situations can lead to very significant results, like the exploration of personal feelings, the accomplishment of positive changes in respect of moods and emotional conditions, the development of feelings of control through positive and successful experiences with music, as well as practical problem solution. Music therapy can also contribute to conflict resolution.

3.1.3. With the above-mentioned information at your disposal, what do you think the value of music in group work with alcoholics and chemically dependent people would be?

VALUE	
Valueble	
Unsure	
No value	

Please motivate your statement:

3.2 The use of music in group work

3.2.1 If you make use of music during groupwork, explain how:

3.2.2 If you use music in groupwork, please name the effect it has on members of the group.

EFFECT OF MUSIC ON GROUPMEMBERS	
It has no effect	
It elicits feelings	
It relieves resistance	
It creates a safe, warm atmosphere	
It reduces tension	
It encourages participation	
It contributes to communication	
It contributes to group cohesion	

Other (specify) _____

3.2.3 If music is not used during group work, do you make use of music in any other way in the institution, for example playing music over loudspeakers during certain times of the day?

Yes	No
-----	----

If yes: please describe how music is used in the institution.

Name the effect it has on the alcoholics and chemically dependent persons. Please mark your choice of answer(s).

EFFECT OF MUSIC ON ALCOHOLICS AND CHEMICALLY DEPENDENT PERSONS	
Relaxing	
Creates an opportunity for introspection	
Creates a tranquil, calm atmosphere	
Reduces tension	
No effect	

Other (specify) _____

4. IN CONCLUSION

4.1 In future, would you be interested in making use of music in your programmes rendering help to alcoholics and chemically dependent persons?

Yes	No
-----	----

4.2 Do you want more information about the use of music during group work intervention with alcoholics and chemically dependent persons?

Yes	No
-----	----

4.3 Comments:

THANK YOU FOR PARTICIPATING